स्थानीय सरकार

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

दिक्तेल, खोटाङ, प्रदेश नं. १

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना (अन्तिम प्रतिवेदन)

Revenue Improvement Action Plan (RIAP)

२०७९

बिषय-सूची

परिच्छेद १: परिचय....................1

१.१ पृष्ठभूमि....................1

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य....................२

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरु....................४

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया....................५

१.४.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन....................७

१.४.२ नगरपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण....................७

१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन....................८

१.४.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण....................८

१.४.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वियन तथा अनुशरण....................८

१.५ योजनाका सीमाहरु....................९

परिच्छेद २. नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय....................१०

२.१ संक्षिप्त परिचय....................१०

२.२ मानव संसाधनको अवस्था....................१३

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था....................१५

परिच्छेद ३. स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता....................१७

३.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था....................१७

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था....................१७

३.१.२ कानुनी व्यवस्था....................१७

३.२ आन्तरीक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था....................२३

३.३ आन्तरीक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण....................२४

३.३.१ स्थानीय कर राजस्व....................२४

३.३.२ गैर कर राजस्व....................३०

परिच्छेद ४. आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था....................३७

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति....................३७

४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता....................३९

४.३ आन्तरीक आय परिचालन....................४०

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरु....................४२

परिच्छेद ५. राजस्व सुधार कार्ययोजना....................४५

५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजना....................४५

परिच्छेद ६. आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण....................५०

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण....................५०

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण....................५३

परिच्छेद ७. अपेक्षित नतिजा....................५६

७.१ अपेक्षित नतिजा....................५६

परिच्छेद ८. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन....................५८

८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन....................५८

अनुसूची

अनसूची १: तथ्याङ्क सङ्कलन सूची

अनुसूची २: विषयगत विश्लेषणको नमूना फाराम

अनुसूची ३: वस्तुगत विश्लेषणको नमूना फाराम

अनुसूची ४: आय प्रक्षेपणको ढाँचा

अनुसूची ५: माईन्युट

अनुसूची ६: फोटो

तालिका सूची

तालिका १: वडा विभाजन तथा भौगोलिक अवस्था सम्बन्धी विवरण १०
तालिका २: दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण ११
तालिका ३: नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण १३
तालिका ४ : तहगत राजस्व अधिकार १७
तालिका ५ : एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजस्वलाई स्थानीय र प्रदेश तह बीच बाँडफाँड व्यवस्था १९
तालिका ६ : प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा) २२
तालिका ७ : कर राजस्वको बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था २२
तालिका ८ : राजस्व बाँडफाँटका लागि भएको सिफारिसको आधारहरु (प्रतिशतमा) २३
तालिका ९ : नगरपालिकाको आन्तरीक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था २३
तालिका १० : व्यवसाय करको सम्भाव्यता विश्लेषण २७
तालिका ११: विज्ञापन करको सम्भावना विश्लेषण २८
तालिका १२ : मनोरञ्जन करको सम्भाव्यता विश्लेषण २९
तालिका १३ : बहाल विटौरी शुल्कको सम्भाव्यता विश्लेषण ३१
तालिका १४ : राजस्व परामर्श समिति पदाधिकारी तथा जिम्मेवारी ३७
तालिका १५ : नगरपालिकाको आय सङ्कलनको अवस्था (रु हजारमा) ४१
तालिका १६: नगरपालिकाको कुल आयमा योगदान (रु हजारमा) ४२
तालिका १७ : राजस्व सुधार कार्ययोजनाको रणनीति तथा कार्यनीति ४५
तालिका १८ : राजस्व सुधार कार्ययोजना ४७
तालिका १९: आगामी ३ वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण आधार ५०
तालिका २० : आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण (हजारमा) ५३
तालिका २१ : नगरपालिकाको अपेक्षित आय संक्षेपमा ५६
तालिका २२ : अनुगमन योजना ५८

चित्र सूची

चित्र १: वित्तीय हस्तान्तरण १
चित्र २: राजस्च सुधार कार्ययोजनाको औचित्य ४
चित्र ३: राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु ५
चित्र ४:दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको संगठनात्मक तालिका १५
चित्र ५ : राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था १८
चित्र ६ : राजस्व प्रशासन चक्र प्रक्रिया २०
चित्र ७ : दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको कुल बजेटमा आन्तरीक आयको हिस्सा (प्रतिशत) ५६
चित्र ८: राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ५८

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको मूल राज्य सञ्चालन संरचना सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय गरि तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले विद्यमान संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ। संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय सरकारहरुलाई कार्य जिम्मेवारी तथा स्रोत परिचालन गर्न सक्ने उलेख्य अधिकार दिएको छ। स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा पर्ने सेवा प्रवाह तथा विकास निर्माणको क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतामा पनि सुधार गर्न आवश्यक हुन्छ। यसका अतिरिक्त प्राकृतिक तथा अन्य मानविय कारणले अकस्मात सिर्जना हुने प्रतिकुल परिस्थितिलाई सामना गर्नसक्ने गरि उत्थानशील हुन पनि आय परिचालन क्षमता सुदृढ हुनुपर्दछ।

स्थानीय सरकारलाई संविधानद्वारा प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी पुरा गर्न आवश्यक पर्ने साधनको परिपूर्तिका लागि सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तिय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान दिन सक्ने व्यवस्था गरेको छ। सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने यस्तो अनुदानले मात्र स्थानीय तहको खर्च आवश्यकता पुरा गर्न सम्भव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्दा राज्यको राजस्व अधिकारको समेत तहगत सरकारबीच शक्तिको बाँडफाँड गरिने हुँदा सङ्घीय वित्त व्यवस्थापनका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैर कर लगाउने र उठाउने गरि राजस्व अधिकार समेत संवैधानिक रुपमै प्रदान गरिएको छ। अनुदान र राजस्व अधिकार बाहेक स्थानीय तहले संविधान र सङ्घीय कानून बमोजिम राजस्व बाँडफाँड बापत प्राप्त गर्नसक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत गरिएको छ।

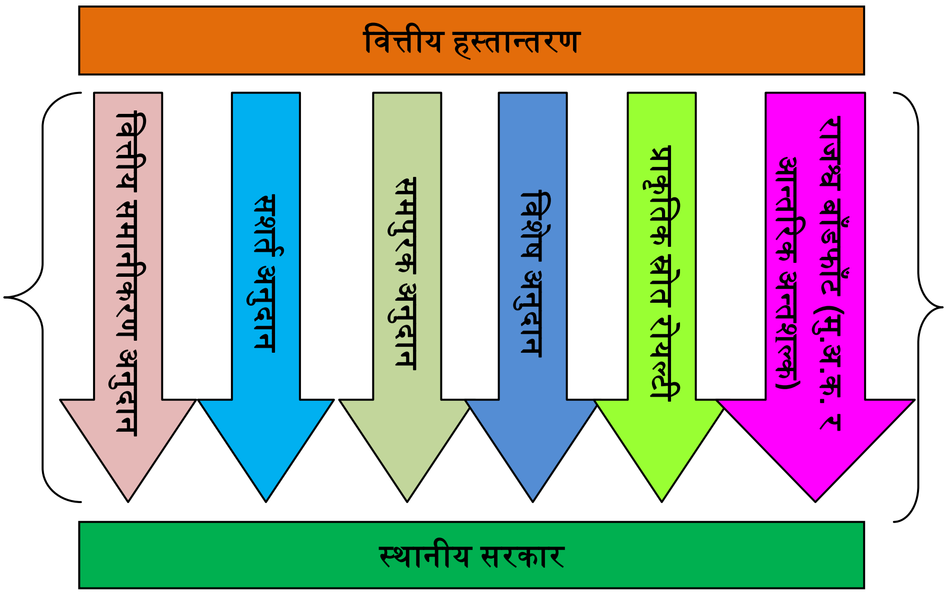

चित्र १: वित्तीय हस्तान्तरण

स्थानीय सरकारलाई प्राप्त भएका वित्तीय अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पूर्णरुपमा परिचालन गर्न थप प्रयास गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस गरिएको छ। यसको मुख्य कारणहरुमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त कतिपय अधिकारहरु नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक

नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना, आयको सम्भावना अध्ययन, नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदि व्यवस्था तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ ।

स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरुको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि ती निकायहरुको आन्तरीक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता बन्न पुगेको छ यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरुको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरि कार्यान्वियनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरीक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना खाँचो देखिन्छ ।

राजस्व सम्बन्धी वर्तमान स्थिति अध्ययन, विश्लेषण गरि राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरुको पहिचान गर्ने, समग्र राजस्व प्रशासनलाई सुदृढ गर्ने तथा सो को आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण कार्यमा सहजीकरण गर्ने प्रयोजनका लागि १ नं. प्रदेश अन्तरगत का १४ वटा जिल्लाहरुमध्ये ५५ स्थानीय तहहरुले राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तयार गरि स्थानीय तहहरुको राजस्व सुधार गर्नका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरुको कार्ययोजना चालु आ.व. २०७८/७९ मा तयार गर्न लागेको छ । सो कार्यका लागि प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमले यस प्रदेश अन्तरगतका विभिन्न स्थानीय तहहरुको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नका लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने कार्यक्रम रहेको छ ।

यस दस्तावेज तर्जुमाको क्रममा भएका प्रयासहरुमा नगरपालिकाका प्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरुले राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा आधारभूत अभिमुखीकरण, नगरपालिकाको आन्तरीक आय सुधारका लागि सहभागितात्मक विधिबाट समस्या तथा अवसरहरुको पहिचान गरि मुख्य उपलब्धिका रुपमा दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको कार्ययोजना तयारी र आय सम्भाव्यताको विश्लेषण गरि नगरपालिकाको आय प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन जस्ता कार्यहरु रहेका छन् ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

सङ्घीयतामा तहगत सरकारलाई संविधानले नै कार्यजिम्मेवारी निश्चित गरि ती जिम्मेवारीहरु पुरा गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्दा अन्तरसरकारी वित्तिय हस्तान्तरणको अलावा आफ्नो कार्यक्षेत्रमा तोकिएका स्रोतबाट संविधानले प्रदान गरेको अधिकार अनुरुप स्थानीय तहले राजस्व परिचालन गरि साधन स्रोतको जोहो गर्दछन् । जनताको बढ्दो माग बमोजिमको खर्च धान्नका लागि आवश्यक सामर्थ्य अभिवृद्धि गर्न पनि ती स्थानीय सरकारहरुको आन्तरीक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि हुनु अपरिहार्य देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरुको खोजी गर्न, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरि तिनको यथोचित कार्यान्वयन गर्न र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरीक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना महत्वपूर्ण औजार हुने विश्वास गरिन्छ ।

स्थानीय तहलाई कर वा गैर कर वापत रकम तिर्ने स्थानीय निवासीहरुले आफुले तिरेको करको सदुपयोग भए नभएको निगरानी गर्ने र यस विषयमा नियमित रुपमा आफ्नो पालिकासँग प्रश्न सोध्ने हुनाले

पालिकाहरु पनि जनताप्रति सोझै उत्तरदायी हुने वातावरण सिर्जना हुन्छ । सेवा प्रवाहमा पनि सुधार हुन्छ र जनताको सन्तुष्टिको मात्रा पनि बढ्दै जान्छ । आन्तरीक स्रोतबाट परिचालित राजस्व खर्च गर्दा स्थानीय तहले कुनैपनि बाह्य शर्तहरु पालना गर्नु नपर्ने भएकोले यसको मात्रा जति बढी भयो त्यति बढी मात्रामा स्वायत्तताको अनुभूति गर्दछन् । यसरी स्थानीय तह र प्रदेश तहले जति बढी स्वायततापूर्वक काम गर्न पाउँछन् त्यति नै सङ्घीयता सफल र सुदृढ हुँदै जान्छ ।

वैधानिक रुपमा नै स्रोत साधनमाथि उल्लेख्य अधिकार प्राप्त भएको लामो समयसम्म पनि आन्तरीक स्रोत तथा राजस्व कमजोर रहने र निरन्तर सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा नै भर पर्नुपर्ने अवस्था भएमा स्थानीय सरकारको स्वायत्तता तथा दीगोपनमा प्रश्नचिन्ह लाग्ने सम्भावना रहन्छ । यस परिपेक्ष्यमा स्थानीय सरकारहरुले समयमै कानुनले अख्तियारी दिएका क्षेत्रमा आन्तरीक राजस्वको सम्भावना अध्ययन गरि कानुनसम्मत रुपमा राजस्वको क्षमता बिस्तार गर्दै जानु आवश्यक हुन्छ । यसका लागि जन निर्वाचित पदाधिकारीहरु र राष्ट्रसेवक कर्माचारीहरुलाई संविधानले प्रदत्त गरेका काम कर्तव्य र अधिकारहरु कुशलता साथ सम्पादन गरि नागरिकहरुलाई छिटो छरितो गुणस्तरीय सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्न सहयोग पुर्‍याउनु पहिलो र महत्वपूर्ण कार्य हो भने भर्खरै सम्पन्न भएका स्थानीय तहको संस्थागत अवस्था स्व-मूल्याङ्कन गरि सुधारका क्षेत्रहरुको पहिचान गरि तदनुरुप आवश्यकता र मागमा आधारित क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै लैजानु आवश्यक छ । यसका साथै स्थानीय तहलाई संविधान र ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरि वित्तीय रुपमा सवल र सक्षम बनाउन राजस्व परिचालन सम्बन्धी ज्ञान, शिप र क्षमता अभिवृद्धि गर्दै सार्वजनिक विकास निर्माण र सेवा प्रवाहमा सक्षम बनाउन आवश्यक छ ।

नगरपालिकामा थप आन्तरीक राजस्व परिचालन गर्न यसको अधिकार क्षेत्रभित्र सबै उपलब्ध आन्तरीक आयका स्रोतहरुबाट सम्भाव्य राजस्व परिचालन गर्नु अनिवार्य हुन्छ र यसमा सुधार ल्याउन नगरपालिकाको बाह्य वातावरण तथा राजस्व प्रशासनको समेत विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ । यसैले राजस्व परिचालनमा सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गरि सो को कार्यान्वियनबाट स्थानीय तहको आन्तरीक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को प्रावधान बमोजिम यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिको छ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाबाट दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकालाई आफ्नो आन्तरीक आय परिचालन सुधारका साथै राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक, समन्यायिक, सहभागितामूलक र वैज्ञानिक बनाई बजेट तर्जुमा प्रकृयालाई थप व्यवस्थित गर्न मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसै सन्दर्भमा दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको आन्तरीक आय परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि राजस्व सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गर्न र पहिचान गरिएका कृयाकलापहरुको कार्यान्वियनबाट स्थानीय तहको आन्तरीक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि यो राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्यको शांरासलाई निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

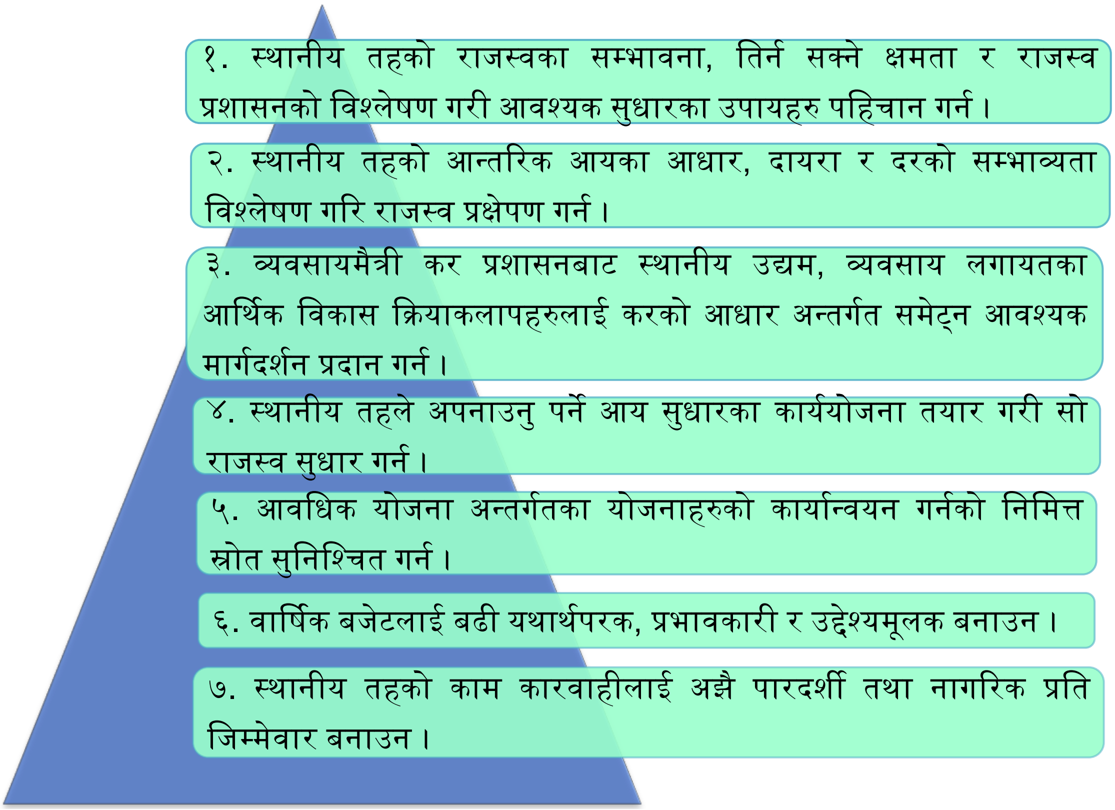

चित्र २: राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरु

नगरपालिकाको आन्तरीक आयका सम्भावनाहरुको पहिचान तथा अधिकतम परिचालनका लागि देखिएका समस्याहरु न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तयार गरि सो को आधारमा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपणमा नगरपालिकालाई सहयोग पुऱ्याउनु नै यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मूलभूत उद्देश्य हो । यस योजनाका खास उद्देश्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन् :

- स्थानीय तहका जनप्रतिनिधीहरु तथा कर्मचारीहरुलाई राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ।
- शीर्षकगत रुपमा सम्भावित करका आधार तथा विगत तीन वर्षको आन्तरीक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- राजस्व वृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरुको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- स्थानीय तहको राजस्व प्रशासनको संगठनात्मक सङ्कलन तथा बिलिङ्ग पद्धति र आन्तरीक नियन्त्रण प्रणाली सहित पालिकाको राजस्व प्रशासन तथा यसको कार्यकुशलताको विश्लेषण गर्ने ।
- स्थानीय तहको आन्तरीक आय वृद्धिका सम्भावनाहरु पहिचान गरि आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरीक आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- नयाँ सम्भावनाहरुको पहिचान गर्दै स्थानीय तहले अपनाउनुपर्ने सुधार रणनीति सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- स्थानीय तहको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरि आगामी आर्थिक वर्षमा सुधारका लागि सुझाव प्रदान गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया स्थानीय पदाधिकारी, कर्मचारी, सम्बन्धित समितिहरु र सरोकारवालाहरुको अपनत्व र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले सहभागितामूलक विधि अवलम्बन गरिएको छ । यसको मार्गदर्शकका रुपमा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६ लाई लिईएको छ । साथै स्थानीय आवश्यकता अनुसार सम्भाव्य स्थानीय राजस्वका स्रोतहरुलाई समेट्ने उद्देश्यले तथ्याङ्क तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी निर्देशिका बमोजिम कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु यसप्रकार रहेका छन् ।

१ • राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी निर्णय र समय सारिणी निर्धारण
२ • योजना तर्जुमा कार्यदल गठन
३ • योजना तर्जुमाका लागि आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरु सङ्कलन तथा अध्ययन
४ • प्रारम्भिक कार्यशालाको आयोजना
५ • सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन एवम् विश्लेषण
६ • राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी (प्रारम्भिक)
७ • योजनाको मस्यौदा तयारी
८ • राजस्व सम्भावना विश्लेषण तथा राजस्व प्रक्षेपण
९ • मस्यौदा प्रतिवेदन नगरपालिकामा प्रस्तुति र सुझाव सङ्कलन
१० • मस्यौदा पुनरावलोकन र अन्तिम मस्यौदा तयारी
११ • नगर कार्यपालिकामा छलफल र स्वीकृति

चित्र ३: राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु

नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यक्रम तय गरि सो सम्बन्धमा दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका, दिक्तेल, खोटाङ, प्रदेश नं. १ र सिभिल ओयसिस ईन्जिनियरिङ प्रा.लि., काठमाडौं बीच भएको सम्झौता बमोजिम विभिन्न समयमा भएका छलफलहरु तथा नगरपालिकाबाट आवश्यक सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन गरि अध्ययन कार्य अघि बढाएको हो । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि मुलत: Coaching & Mentoring (स्थलगत रुपमा सँगसँगै काम गर्दै सिकाउँदै जाने) विधिमा आधारित छ ।

- दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा कार्य प्रारम्भ गर्नुभन्दा पहिला परामर्शदाताले प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्मचारीहरुसँग नगरपालिकामा गर्नुपर्ने कार्यको योजना बनाई छलफलबाट अन्तिम रुप दिई अगाडी बढाईएको छ ।

- नगरपालिकाबाट राजस्व कार्ययोजना तर्जुमा कार्यको गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि अनुगमन र फलोअप तथा प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट अनुगमन हुन गरिएको छ । सो कार्यका लागि परामर्शदाताले यो कार्य गर्नका लागि विस्तृत कार्ययोजना समेत पेश गरेको छ । परामर्शदाताले प्रदेश सुशासन केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्माचारीहरुसँग निरन्तर समन्वयमा कार्य गरेको छ ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण प्रकृयालाई सहभागितामूलक विधिबाट सञ्चालन गरेको छ । साथै यस विषयमा दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाका कर्मचारीहरुको पनि क्षमता अभिवृद्धि हुने विश्वास लिइएको छ । यस सन्दर्भमा दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाका प्रमुख, उपप्रमुख तथा अन्य जनप्रतिनिधि, कर्माचारी एवम् सरोकारवालाहरुको सहभागिता र समूह छलफलबाट राजस्व सुधार सम्बन्धी आवश्यकताहरु पहिचान गरेको छ ।
- सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार पारेको गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ मा उल्लेखित सम्बन्धित फारामहरु विधि तथा प्रकृयाहरु प्रयोग गरि (छलफल तथा कार्यशाला) मार्फत राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गरेको छ ।
- यस प्रकृयाबाट पहिचान गरिएका आवश्यकताहरुलाई एकिकृत गरि दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको ३ वर्षे राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको छ र यस दस्तावेज तयार गरि दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकालाई प्रस्तुतिकरण गरि आवश्यक सुझावहरुलाई सङ्कलन गरि दस्तावेजलाई अन्तिम रुप दिएको छ ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम दस्तावेज (विद्युतिय तथा भौतिक प्रति) दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका र प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्र, कलवलगुरी, झापामा बुझाएको छ ।
- प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट कार्यक्रमको अन्तिम भुक्तानी लिनका लागि प्रदेशमा गठन मूल्याङ्कन समितिको अन्तिम मूल्याङ्कन पश्चात खर्चसँग सम्बन्धित आवश्यक विल, भरपाई सहित कार्यक्रमको अन्तिम प्रतिवेदन बुझाएको छ ।

कार्ययोजना निर्माणका चरणहरु

परामर्शदाताले सहभागितामूलक विधि र प्रकृया प्रयोग गरि दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नुका साथै अध्ययनको सन्दर्भमा प्राप्त जानकरी र तथ्याङ्कहरुको परिणात्मक र गुणात्मक विश्लेषण गर्न मिश्रित विधिहरुको प्रयोग गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने क्रममा निम्न चरणहरु अपनाएको छ ।

पहिलो: सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन
दोस्रो: अभिमुखीकरण तथा राजस्व सुधार योजना तर्जुमा कार्यशाला
तेस्रो: तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलन र विश्लेषण
चौथो: राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण
पाचौं: मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी
छैठौं: मस्यौदा प्रतिवेदन माथि छलफल, सुझाव सङ्कलन
सातौं: अन्तिम मस्यौदा तयारी, कार्यपालिका वैठकमा छलफल
आठौं: सहजीकरण तथा समन्वय समितिमा अन्तिम सुझाव र कमेन्टका लागि पठाउने, प्राप्त सुझाव समावेश गर्ने र कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गर्ने ।

१.४.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा विज्ञ समूहबाट विभिन्न स्रोतहरुबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरुको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको छ । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका मुख्य सामाग्रीहरु देहाय अनुसार रहेका छन् :

- गाउँपलिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६
- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरेका सम्बन्धित नमूना कानूनहरु
- दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५
- दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको आय/व्यय विवरण (आ.व. २०७५/७६-२०७८/७९)
- नगरसभाबाट स्वीकृत भएको आ.व. २०७८/७९ का लागि निर्धारण गरिएको विभिन्न करहरुको दर रेट (आर्थिक ऐन २०७८)
- आन्तरीक राजस्व व्यवस्थापनको तेस्रो सुधार कार्ययोजना (२०७५/७६-२०७७/७८)
- राष्ट्रिय योजना आयोगको पन्ध्रौं योजना
- नेपाल सरकारको सङ्घीय नीति, ऐन, नियमावली, योजना, आदि
- प्रदेश नं. १ को आर्थिक ऐन, २०७६
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन, २०७६
- सार्वजनिक निजी साझेदारी तथा लगानी ऐन, २०७५

१.४.२ नगरपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण

नगरपालिकाका प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सूचना प्रविधि अधिकृत, लेखापाल तथा आन्तरीक लेखा परीक्षक लगायतसँग प्रत्यक्ष छलफल गरि नगरपालिकाले हालसम्म परिचालन गरि आएका करका आधारहरु, राजस्व परिचालनको अवस्था, सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, राजस्व प्रशासनको वर्तमान संरचना, यसमा सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकासका सवालहरु र हाल तयार गर्न लागेको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा र यसको प्रक्रियाबारे जानकारी गराई नगरपालिकाको भूमिका सम्बन्धमा स्पष्ट पारिएको हो ।

राजस्व सुधार कार्ययोजनाका लागि कार्यतालिका निर्धारण तथा कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरि आवश्यक सूचना सङ्कलन फाराम अनुसार सम्बन्धित सूचना, सामाग्रीहरु आदिका आधारमा दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजस्वको अवस्था बारे जानकारी हासिल हुनुका साथै मुख्य सवालहरु पहिचान गर्न मद्दत पुगेको हो । आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरुको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात विज्ञहरुको टोलीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनका लागि आवश्यक फारामहरुको विकास गरि सो फारामलाई अन्तिम रुप दिन यस कार्यमा सङ्लग्न विज्ञहरुबीच आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको थियो ।

- नगरपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरुसँगको परामर्शका लागि तयार गरिएको तथ्याङ्क सङ्कलन सूची अनुसुची १ मा रहेको छ । यस सूचीमा मुख्यत: नगरपालिकको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजस्व प्रशासनको अवस्था र विगत तीन आर्थिक वर्षको राजस्व परिचालनको स्थिति बारे जानकारी लिने उद्देश्यले यो फारमको प्रयोग गरिएको छ ।
- राजस्वका शिर्षकगत समूह छलफलका लागि आवश्यक विषयगत विश्लेषणको नमूना फाराम अनुसूची २ मा रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार कर र गैरकरहरुको शिर्षकगत रुपमा वर्तमान समस्याहरु, सम्भावना, समाधानका लागि गर्नुपर्ने उपायहरु र जिम्मेवार निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयावधीका बारेमा समूहगत रुपमा छलफल गर्नका लागि यो फारम प्रयोगमा ल्याईएको हो ।

१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको सङ्कलित विगतका आय तथा व्यय, आर्थिक ऐन तथा विनियोजन ऐन, नीति तथा कानूनहरु र पूर्वनिर्धारित प्रश्नावली तथा ढाँचामा नगरपालिका र वडास्तरका प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु विश्लेषण गरिएको छ । जसबाट कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अपुग सूचना, अस्पष्टता र मुख्य सवाल सम्बन्धी जानकारी भयो । यी विषयमा थप प्रष्टताका लागि नगरपालिका प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा अधिकृत, राजस्वका कर्मचारीसँग भएको अन्तर्क्रियामा एक आपसमा प्रष्ट हुनुपर्ने विषय, नगरपालिकाले भोगिरहेका चुनौतीहरु, अपेक्षा र आवश्यकता बारेमा जानकारी आदान प्रदान भयो । त्यसपछि सबै प्राप्त सूचनाहरु र अन्तर्क्रियाबाट प्राप्त वस्तुस्थिति बारेको थप स्पष्टता पछि केही अझ स्पष्ट हुनुपर्ने विषयहरु नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा लेखा अधिकृतसँग टेलिफोन छलफल गरि स्पष्ट गरि सोही आधारमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.४.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण

सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन, नगरपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण र तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन लगायतका क्रियाकलापहरु तथा प्राप्त सुचनाको विश्लेषणका आधारमा पहिचान भएको वार्षिक कुल सम्भाव्यता र स्रोतबाट प्राप्त हुन सक्ने राजस्वलाई आगामी तीन वार्षिक वर्षका लागि प्रक्षेपण गरिएको छ । साथै दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदनको प्रस्तुतिकरण गरि प्राप्त सुझावहरु सङ्लग्न गरि यस प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.४.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण

राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई नगरपालिकाले आवश्यक छलफल तथा स्वीकृति गरि कार्यान्वयन गर्ने र कार्ययोजना बमोजिम कार्य भए नभएको भन्ने बारेमा समय समयमा समिक्षा र आवश्यकता अनुसार सुधारका लागि छलफल गर्न नियमित रुपमा गर्ने अनुगमन सम्बन्धी सुझाव गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्दा चाल्नुपर्ने रणनीति र क्रियाकलाप तथा राजस्व परिचालनका सम्बन्धमा दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई प्रशिक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको छ ।

१.५ योजनाका सीमाहरु

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ ।

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज, प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूमा आधारित रहेको छ ।
- नगरपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, अन्तरवार्ता, नगरपालिकाका पदाधिकारीहरु तथा सम्बन्धित कर्माचारीहरु र अन्य सरोकारवालाहरुसँग गरिएको अन्तरक्रिया तथा कार्याशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको छ । यसका अलावा प्रदेश सुशासन केन्द्र तथा पालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गरि प्राप्त सुझावहरु सङ्लग्न गरिएको छ ।
- नगरपालिकाको जनसङ्ख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, नगरपालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरिक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्याङ्कन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि कृयाकलापहरूले भविश्यको राजस्व सङ्कलनमा असर गर्ने भएतापनि यी तथ्याङ्कहरू उपलब्ध नभएकोल खण्डमा आय प्रक्षेपणमा आधार लिन कठिनाई हुन सक्छ ।
- नगरपालिकाको अभिलेख व्यवस्थित भइ नसकेको खण्डमा ऐतिहासिक प्रवृति देखिने तथ्याङ्कीय विश्लेषणका लागि आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनाको अभावमा स्टाटिस्टिकल टुल्सहरुको प्रयोग गरि विश्लेषण तथा प्रक्षेपण गर्न अलि असहज भएको देखिन्छ ।

परिच्छेद २. नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ संक्षिप्त परिचय

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजस्व सम्भाव्यता पहिचान, परिचालन र व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकाको वस्तुस्थिति, आर्थिक गतिविधि, मानविय संसाधान तथा भौतिक स्रोत साधन लगायतको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। यस परिच्छेदमा नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय, मानव संसाधनको अवस्था र नगरपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ।

२.१.१ अवस्थिति

खोटाङ जिल्लाका १० स्थानीय तहहरु (२ नगरपालिका र ८ नगरपालिका) मध्ये जिल्लाको सदरमुकाममा अवस्थित दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका एक हो। वि. सं. २०७३ फाल्गुण २७ गते घोषित यस नगरपालिकामा साविक दिक्तेल नगरपालिका (दिक्तेल, लफ्याङ, खाल्ले र वाम्राङ गाविसहरु) तथा साविकका नेर्पा, चिउरीडाँडा, निर्मलीडाँडा, पाथेका, खार्मी, जालपा, नुनथला, बुईंपा र विजयखर्क गा.वि.स.हरु मिलेर हाल १५ वटा वडामा विभाजन गरिएको छ। सामुन्द्रिक सतहबाट ७०० मि. देखि २,२५० मि. उचाइमा रहेको यस नगरपालिकाको पूर्वतर्फ भोजपुर जिल्ला, पश्चिममा हलेसी तुवाचुङ नगरपालिका र रावाबेसी गाउँपालिका, उत्तरमा केपिलासगढी तथा ऐसेलुखर्क गाउँपालिका र दक्षिणमा दिप्रुङ चुइचुम्मा तथा साकेला गाउँपालिका र हलेसी तुवाचुङ नगरपालिका रहेको छ। प्रदेश नं. १ को कुल क्षेत्रफलको (२५,९०५ वर्ग कि.मी.) ०.९५ प्रतिशत तथा नेपालको कुल क्षेत्रफल १,४७,१८१ वर्ग कि.मी. को ०.१६७ प्रतिशत भू-भाग ओगटेको यस नगरपालिकाको क्षेत्रफल २४६.५१ वर्ग कि.मी. रहेको छ।

तालिका १: वडा विभाजन तथा भौगोलिक अवस्था सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	समावेश नपा/ गाविस	कुल जनसङ्ख्या	जनसङ्ख्या प्रतिशत	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	क्षेत्रफल प्रतिशत
१	दिक्तेल नपा (१-३)	५,३४२	११.३९	५.७५	२.०१
२	दिक्तेल नपा (४-६)	३,५२५	७.५२	१४.४२	५.०३
३	दिक्तेल नपा (७-९)	२,८७८	६.१४	१४.८८	५.१९
४	दिक्तेल नपा (१३-१५)	३,१९२	६.८१	१८.८८	६.५९
५	दिक्तेल नपा (१०-१२)	२,८५८	६.०९	१६.२२	५.६६
६	नेर्पा (१-९)	३,००९	६.४२	५५.८९	१९.५१
७	चिउरीडाँडा (१,२,५,७,९)	३,०९९	६.६१	१४.७	५.१३
८	चिउरीडाँडा (३,४,६,८)	२,४४९	५.२२	१५.२६	५.३३
९	निर्मलीडाँडा (१-९)	१,९६७	४.१९	१०.९३	३.८२
१०	पाथेका (१-९)	३,८७२	८.२६	३४.९५	१२.२
११	खार्मी (१-९)	३,४९९	७.४६	२४.०१	८.३८
१२	जालपा (१-९)	२,५३९	५.४१	९.४६	३.३
१३	नुनथला (१-९)	१,५९६	३.४	१०.२८	३.५९
१४	बुईंपा (१-९)	४,५३८	९.६८	२३.७३	८.२८
१५	विजयखर्क (१-९)	२५४२	५.४२	१७.१४	५.९८
जम्मा		**४६,९०३**	**१००.००**	**२८६.५**	**१००.००**

स्रोत:सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५

नामाकरण

यस नगरपालिकाको नामाकरण सदरमुकाम दिक्तेल बजार तथा पर्यटकीय महत्व बोकेका रुपाकोट र मझुवागढीबाट भएको हो। पालिकाको केन्द्र वडा नं. १, दिक्तेल बजारमा रहेको छ।

२.१.२ भू-बनोट र प्राकृतिक स्रोतहरु

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको भौगोलिक बनोटमा पाखा, पखेरा, जङ्गल, खोल्सी, खोंच र बेंसी, आदि विविध धरातलीय स्वरुप पाईन्छ। नगरपालिकाको सबै भू-भाग पहाडी धरातल रहेकोले मुलत: शितोष्ण हावापानीको प्रधानता छ। मैदानी क्षेत्र कम भएपनि बसोबास तथा कृषि उपयुक्त धरातल रहेको छ। रुपाकोट, महुरेगढी, मझुवागढी जस्ता प्राकृतिक तथा ऐतिहासिक सिमानासँग जोडिएको दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा लालिगुराँस, चिमाल र विभिन्न जातका लेकाली धुपी सल्ला, खयर, साल तथा अन्य मूल्यवान वन सम्पदाले भरिपूर्ण तथा रावा, साप्सु, तावा, मेवा र दिखुवा जस्ता जलस्रोत रहेको प्राकृतिक स्रोतका हिसाबले सम्पन्न नगरपालिका रहेको छ।

२.१.३ जनसङ्ख्या

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५ अनुसार यस नगरपालिकाको कुल जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सङ्ख्या ४६,९०३ र १०,०५० रहेको छ। नगरपालिकामा पुरुषको सङ्ख्या २१,५९९ (४६.०५ प्रतिशत) र महिलाको सङ्ख्या २५,३०४ (५३.९५ प्रतिशत) रहेको छ। यस नगरपालिकाको सरदर घरधुरी सङ्ख्या ४.६७, लैंगिक अनुपात ८५.३६ र जनघन्तव १६३.७१ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मि. रहेको छ। सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या वडा नं १ मा ५,३४२ (११.३९ प्रतिशत) र सबैभन्दा कम जनसङ्ख्या वडा नं १३ मा ७१९ (१.५३ प्रतिशत) छ। जनघनत्वको हिसाबले हेर्दा सबैभन्दा बढी जनघनत्व वडा १ मा ९२९.०४ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मि. तथा सबै भन्दा कम वडा नं. ६ मा ५३.८४ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मि. छ।

तालिका २: दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण

वडा नं.	जनसङ्ख्या			लैङ्गिक अनुपात	जनघनत्व
	महिला	पुरुष	जम्मा		
१	२,७१७	२,६२५	५,३४२	९६.६१	९२९.०४
२	१,८५२	१,६७३	३,५२५	९०.३३	२४४.४५
३	१,५८६	१,२९०	२,८७६	८१.३४	१९३.२८
४	१,६८१	१,५११	३,१९२	८९.८९	१६९.०७
५	१,५४३	१,३१५	२,८५८	८५.२२	१७६.२
६	१,६४५	१,३६४	३,००९	८२.९२	५३.८४
७	१,७०२	१,३९७	३,०९९	८२.०८	२१०.८२
८	१,३३३	१,११६	२,४४९	८३.७२	१६०.४८
९	१,१०४	८६३	१,९६७	७८.१७	१७९.९६
१०	२,१३२	१,७४०	३,८७२	८१.६१	११०.७९
११	१,९१७	१,५८२	३,४९९	८२.५२	१४५.७३
१२	१,३७८	१,१६१	२,५३९	८४.२५	२६८.३९

१३	८७७	७१९	१,५९६	८१.९८	१५५.२५
१४	२,४१९	२,१२०	४,५३८	८७.६४	१९१.२३
१५	१,४१९	१,१२३	२,५४२	७९.१४	१४८.३१
जम्मा	**२५,३०४**	**२१,५९९**	**४६,९०३**	**८५.३६**	**१६३.७१**

स्रोत: दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५

२.१.४ आर्थिक अवस्था

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५ अनुसार १५ देखि ५९ वर्ष उमेर समूहका आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्या करीब ६८ प्रतिशत रहेको छ । नगरपालिकामा आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्या (१० वर्षभन्दा माथि) मध्ये करिब ८५ प्रतिशत कृषि क्षेत्रमा संलग्न रहेको पाईन्छ। बाँकी पेशामा ४ प्रतिशत कृषि बाहेकका श्रमिक, ३ प्रतिशत सेवा र सर्भिस श्रमिक, करिब ३ प्रतिशत हस्तकला लगायतको व्यवपारमा तथा करिब ५ प्रतिशत जनसङ्ख्या अन्य पेशामा आवद्ध रहेको छ। राष्ट्रिय आर्थिक तथ्याङ्क २०१८ अनुसार दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा १,३५५ वटा आर्थिक रोजगार दिने संस्थाहरुले २,१३५ पुरुष र १,५७९ महिला गरि कुल ३,७१४ जना स्थानीयहरुलाई रोजगार प्रदान गरिरहेको छ । १,३५५ वटा संस्थाहरु मध्ये १-४ जना, ५-९ जना, १०-४९, ५०-९९ जना तथा १०० भन्दा माथिलाई रोजगार दिने संस्थाको सङ्ख्या क्रमश: १,३५५, १,२१५, ९४, ४२, ३ र १ रहेको छ। ती मध्ये कृषि, वन जङ्गल र माछापालन सम्बन्धी रोजगार दिने संस्था ९८ वटामा १४९ जना, उत्पादनमुलक रोजगार संस्था १६६ वटा मा २८३ जना, खानी, विद्युत, ग्यास, खानेपानी वितरण र निर्माण सम्बन्धी रोजगार दिने १२ वटामा २२४ जना, होलसेल र रिटेल व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी रोजगार दिने संस्था ६०४ वटामा ९९४ एवम् ढुवानी, भण्डारण, सुचना तथा सञ्चार १८ वटा संस्थामा १२२ जनाले रोजगारी प्राप्त गरिरहेको छ। त्यसै गरि २०४ वटा आवास र खाद्य सम्बन्धी रोजगार दिने संस्थामा ३६१ जना, २९ वटा आर्थिक तथा ईन्स्युरेन्स संस्थामा १८१ जना, १०२ वटा शिक्षण संस्थामा ९६७ जना, ३३ वटा स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य संस्थामा १८७जना र ८९ वटा जग्गाको कारोवार, व्यवसायिक, वैज्ञानिक, प्रशासन, मनोरञ्जन तथा अन्य संस्थाले २४६ जनालाई रोजगारी दिईरहेको छ।

नगरपालिका क्षेत्रमा धनहर ३५८४ हेक्टर र ८९६४.५ हेक्टर रहेको छ जस अनुसार कृषि कार्यका लागि उपयुक्त जमिन १२,५४८.५ हेक्टर (४४.०२ प्रतिशत) रहेको छ । नगरको मुख्य रोजगारी र जीविकोपार्जनको रुपमा कृषि क्षेत्र रहेको छ। कृषि क्षेत्र अन्तर्गत अन्न वाली, नगदेवाली, तरकारी खेती र पशुपन्छी पालनलाई रहेको छ । यसैगरी कृषि कार्यमा माछापालन, माहुरीपालन र वनजन्य क्षेत्र पनि आवद्ध रहेको छ। समग्रमा यस नगरको कृषि क्षेत्र बढी अनुपातमा निर्वाहमुखी रहेको छ।

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा ३७ वटा पोल्ट्री फार्म, ११ वटा कृषि फार्म, १४ वटा बंगुर फारम, ६ वटा माछा फार्म र ३४ वटा बाख्रा फारम गरी कुल १०२ वटा विभिन्न कृषि फर्महरु सञ्चालनमा रहेका छन् । नगरपालिका क्षेत्रमा माछा पोखरीले ओगटेको क्षेत्रफल १३७ रोपनी रहेको छ भने माछाको उत्पादन २१,६६७ केजी रहेको छ । माछा उत्पादनबाट किसानहरुले करिब रु ३० लाख बराबरको आम्दानी गरिरहेको छ।

२.२ मानव संसाधनको अवस्था

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू मार्फत नगर कार्यपालिकाको कार्य सञ्चालन भईरहेको छ । यस नगरपालिकामा रहेका १५ वटा वडामा निर्वाचित तथा मनोनित सदस्यहरु सहित जम्मा ७६ जना नगर सभा सदस्य तथा २४ जना कार्यपालिका सदस्य रहेका छन् । त्यसैगरी नगर कार्यपालिकाको दैनिक कार्यसम्पादनका लागि नगरपालिकाले तय गरेको नगर सभा, नगर कार्यपालिका, विषयगत समिति र शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सूचना अधिकृत, लेखा अधिकृत, ईन्जिनियर, सब-ईन्जिनियर, असिस्टेन्ट सब-ईन्जिनियर, कम्प्युटर अपरेटर तथा कार्यालय सहयोगी, विषयगत कार्यालयका सम्बन्धित कर्मचारीहरु र वडा कार्यालयहरुमा वडा सचिव, सब-ईन्जिनियर, असिस्टेन्ट सब-ईन्जिनियर तथा कार्यालय सहयोगी रहने व्यवस्था गरिएको देखिन्छ । दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा जानकारी अनुसार विभिन्न विषयगत क्षमता सहित अधिकृत तथा सहायक कर्मचारी कार्यरत रहेको यस नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारी सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका ३: नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	पद	सङ्ख्या	कैफियत
१	प्रमूख प्रशासकीय अधिकृत	१	प्रशासन
२	लेखा अधिकृत	१	लेखा
३	अधिकृत (७/८ तह)	१	शिक्षा
४	आ.ले.प. सहायक (पाचौं)	१	प्रशासन
५	अधिकृत (छैठौं)	२	प्रशासन
६	प. हे. न. (५/६ तह)	१	स्वास्थ्य
७	हेल्थ असिस्टेन्ट (५/६ तह)	१	स्वास्थ्य
८	सहायक (पाचौं)	५	प्रशासन
९	लेखापाल	१	प्रशासन (लेखा)
१०	प्राविधिक सहायक (पाचौं)	१	शिक्षा
११	सब ईन्जिनियर (पाचौं)	२	सिभिल ईन्जिनियरिङ
१२	महिला विकास निरीक्षक	१	विविध
१३	कम्प्युटर अपरेटर	१	विविध
१४	अमिन	१	सर्भे
१५	सहायक (चौंथो)	२	प्रशासन
१६	सहायक लेखापाल (चौंथो)	१	प्रशासन
१७	सहायक महिला विकास निरीक्षक	१	विविध
वडा कार्यालय तर्फ (१५ वटा वडा कार्यालय)			
१८	सहायक (पाचौं)	७	प्रशासन
१९	सब ईन्जिनियर (पाचौं)	७	सिभिल ईन्जिनियरिङ
२०	सहायक (चौथौं)	८	प्रशासन
२१	असिसटेन्ट सब ईन्जिनियर (चौथौं)	८	सिभिल ईन्जिनियरिङ
कृषि विकास शाखातर्फ			
२२	कृषि विकास अधिकृत	१	कृषि
२३	सहायक (पाचौं)	२	कृषि
२३	सहायक (चौथौं)	१	कृषि

पशु सेवा शाखातर्फ			
२५	पशु स्वास्थ्य प्राविधिक (पाचौं)	२	भेटेरिनरी, ल्यापोडेडे
२६	ना. प्राविधिक सहायक (चौथौं)	१	मत्स्य
२७	ना. पशु स्वास्थ्य प्रशासन (चौथौं)	१	भेटेरिनरी
२८	ना. पशु सेवा प्राविधिक (चौथौं)	१	ल्यापोडेडे
कार्यालयमा दरबन्दी भन्दा छुट्टै दरबन्दीमा रहेका कर्माचारी			
२९	स्वा. शिङ टे. नि. (सातौं)	१	स्थायी
३०	कम्प्युटर अपरेटर (अधिकृत छैठौं)	१	करार
३१	रोजगार संयोजक (अधिकृत छैठौं)	१	करार
३२	एम.आइ.एस.अपरेटर	१	करार
३३	फिल्ड सहायक	१	करार
३४	असिस्टेन्ट सब-ईन्जिनियर	२	करार
३५	कम्प्युटर अपरेटर	१	करार
३६	सहायक कम्प्युटर अपरेटर	१	करार
३७	लेखा तथा प्रशासन सहायक	१	करार
३८	लेखाजोखा संयोजक	१	करार
३९	हल्का सवारी चालक	३	करार
४०	ट्याक्टर चालक	३	करार
४१	व्याक हो लोडर अपरेटर	१	करार
४२	उद्यम विकास सहजकर्ता	२	करार
४३	कानुनी सल्लाहकार	१	करार
४४	राजनैतिक सल्लाहकार	१	करार
४५	स्वकिय सचिव	१	करार
४६	कार्यालय सहयोगी (पाँचौं)	१	स्थायी
४७	कार्यालय सहयोगी	७	करार
वडा कार्यालयमा दरबन्दी भन्दा छुट्टै दरबन्दीमा रहेका कर्माचारी			
४८	कार्यालय सहयोगी (तृतिय)	१	स्थायी
४९	कार्यालय सहयोगी (चौथौं)	१	स्थायी
५०	कार्यालय सहयोगी (पाँचौं)	१	स्थायी
५१	कार्यालय सहयोगी	१४	करार
पशु तथा कृषि सेवामा खटिएका करार कर्मचारीहरु			
५२	ना. प्राविधिक सहायक (पशु)	१०	करार (पशु)
५३	ना. प्राविधिक सहायक (कृषि)	१५	करार (कृषि)
५४	कामदार	३	करार
फोहरमैला व्यवस्थापन तर्फका कर्माचारीहरु			
५५	फोहरमैला संयोजक	१	
५६	फोहरमैला व्यवस्थापक	७	
स्वास्थ्यतर्फका करार/अस्थायी कर्मचारीहरु			
५७	अ.हे.व.	८	
५८	ल्याव टेक्निसियन	३	
५९	सहायक क. अ.	१	
६०	अ.न.मी.	१२	

६१	हेल्थ असिस्टेन्ट	३	
६२	ल्याव असिस्टेन्ट	२	
६३	पोषण स्वयं सेवक	१	
६४	कार्यालय सहयोगी	१६	
	जम्मा	**१९३**	

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको कार्यपालिकाबाट प्राप्त जानकारी अनुसार नगर कार्यपालिका, १५ वटा वडा कार्यालयहरु, विषयगत कार्यालयहरु (शिक्षा, स्वास्थ्य, पशु तथा कृषि), फोहरमैला व्यवस्थापन, आदिमा दरबन्दी भन्दा छुट्टै स्थायी तथा करार/अस्थायी गरि १९३ जना कर्माचारी कार्यरत छन् । यद्यपि स्वीकृत दरबन्दी बमोजिम शिक्षा अधिकृत (९/१० तह) - १ जना, सि.डि.ई. (सिभिल ईन्जिनियर ९/१० तह) - १ जना, प्रशासन अधिकृत (७/८ तह) - १ जना, जनस्वास्थ्य अधिकृत (७/८ तह) - १ जना, ईन्जिनियर (७/८ तह) - १ जना, कृषि विकास अधिकृत (७/८ तह) - १ जना, पशु विकास अधिकृत (७/८ तह) - १ जना लगायत कर्माचारीहरुको पदपूर्ति रिक्त रहेको छ । दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको संगठनात्मक तथा मानव संशाधन तालिका यस प्रकार रहेको छ:

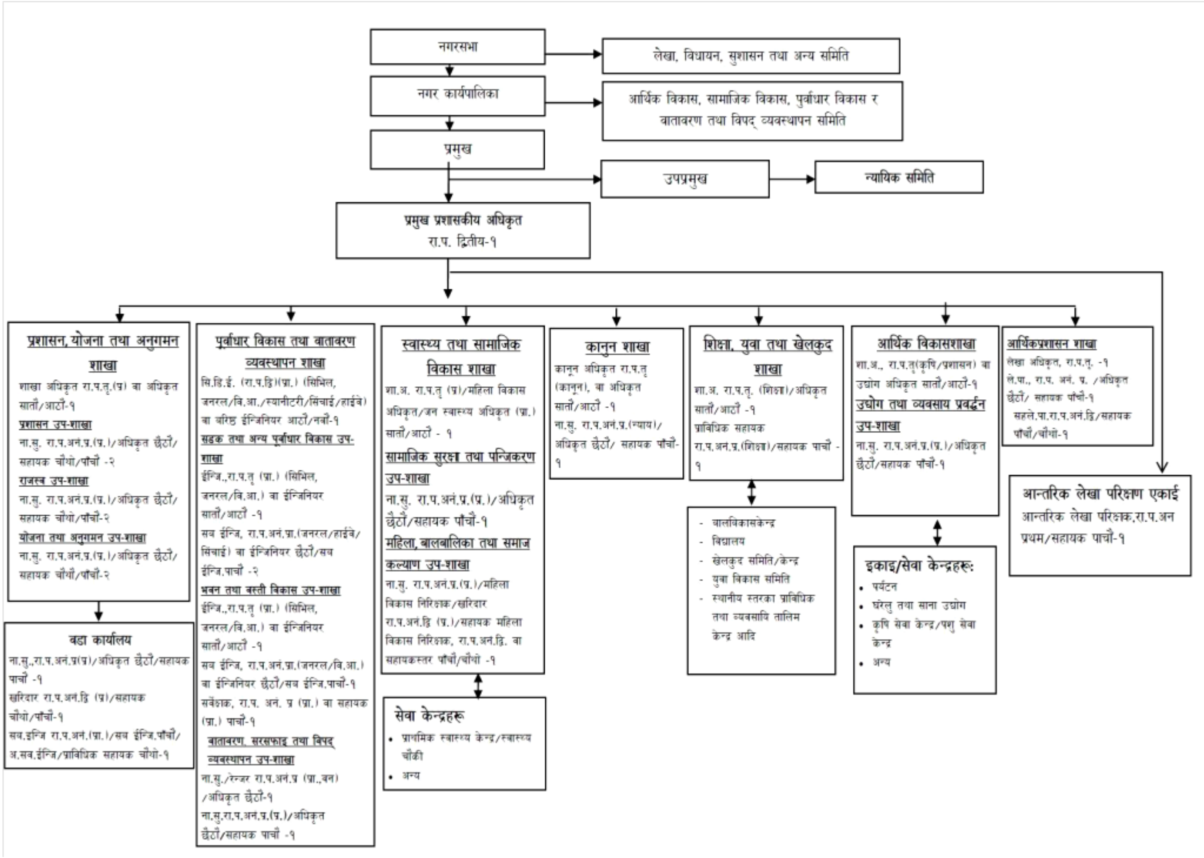

चित्र ४: दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको संगठनात्मक तालिका

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको कार्यालय हाल वडा नं. १ दिक्तेल बजारमा रहेको छ । दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५ अनुसार नगरपालिकाका १५ वटा वडा मध्ये ११ वटा वडा कार्यालयको आफ्नै भवन रहेको र ४ वटा वडा कार्यालयहरु भाडामा रहेका छन् ।

वडा नं १, २, ९ र ११ को वडा कार्यालयहरुको आफ्नै भवन रहेको देखिदैन । पालिकाको वडा नं. ४, ७, १२, १३ र १५ वडा कार्यालय जीर्ण अवस्थामा छन् । नगरपालिकाको अचल सम्पत्तिहरुमा भवन, जमिन, कार, मोटर साईकल, कम्प्युटर, फर्निचर, मेशिनहरु, आदि रहेका छन् । दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५ अनुसार नगरपालिकामा अचल सम्पत्तिका रुपमा ३६ रोपनी जग्गा र अन्य कार्यालय प्रयोजनमा प्रयोग भईरहेको १ वटा भवन रहेको छ । नगरपालिकामा आवश्यक सवारी साधन (पिक अप गाडी र मोटर साईकल) रहेको छ भने सूचना प्रविधितर्फ नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरुमा ईन्टरनेट सेवा उपलब्ध छ । दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा ब्याक हो लोडर, सक्सन मेसिन, ट्रिपर, ट्याक्टर लगायत सुचना, कम्प्युटर तथा दुरसञ्चार उपकरण, कार्यालय उपकरणहरु, कम्प्युटर उपकरणहरु, विद्युतिय उपकरण, सञ्चार उपकरण, निर्माण सम्बन्धी उपकरणहरु, अग्नि रक्षक उपकरण, फर्निचर, आदि उपलब्ध छ ।

राजस्व तथा सङ्घ संस्था शाखा एउटै सानो कोठामा सीमित रहेको छ जुन राजस्व सङ्कलनको लागि कार्यकक्ष तथा कार्यस्थलको पर्याप्तता रहेको देखिंदैन । राजस्व सङ्कलनको लागि फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधा अन्तर्गत कम्प्युटर - १, प्रिन्टर - १, टेबल - १, कुर्सी - १, दराज - १, आदि रहेका छन् । राजस्व सङ्कलनको लागि नगरपालिकामा कम्प्युटर विलिङ सेवा रहेको छ । राजस्व परिचालनका लागि गरिएको प्रभावकारी प्रयासहरुमा सफ्टवेयर खरीद, राजस्व सम्बन्धी डाटावेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र कर्माचारीलाई जिम्मेवारी दिई त्यसको प्रयोग गरिएको छ । नगरपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा तथा हकभोगमा रहेका जग्गा तथा भवनहरुको अभिलेख नियमित अद्यावधिक गर्नुपर्दछ । यसरी नगरपालिकाले आफ्नो स्वामित्व तथा हकभोगमा रहेका सम्पत्तिको उपयोग गरि नियमित आयआर्जन गर्नका लागि आवश्यक लगानी तथा निर्णय गर्न सकिन्छ ।

परिच्छेद ३. स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

स्थानीय तहलाई प्राप्त राजस्व सम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाका तर्फबाट गरिएका कानूनी व्यवस्था र नगरपालिकाको राजस्व सङ्कलन अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरु शीर्षकगत रुपमा यस परिच्छेदमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार अन्तरगत स्थानीय तहहरुले सम्पत्ति कर (घरजग्गा कर), घरबहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर (मालपोत), मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र व्यवसाय कर ल्याउन सक्नेछन् र गैरकर अन्तरगत सेवा शुल्क, दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवाना सङ्कलन गर्न सक्नेछन् । राजस्व अधिकार सम्बन्धी विभिन्न तहहरुको एकल तथा साझा अधिकार सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४ : तहगत राजस्व अधिकार

सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय	साझा
▪ भन्सार ▪ अन्त:शुल्क ▪ मूल्य अभिवृद्धि कर ▪ संस्थागत आयकर ▪ व्यक्तिगत आयकर ▪ पारिश्रमिक कर ▪ राहधानी कर ▪ भिसा शुल्क ▪ पर्यटन दस्तुर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना	▪ घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ▪ सवारी साधन कर ▪ मनोरञ्जन कर ▪ विज्ञापन कर ▪ पर्यटन शुल्क ▪ कृषि आयमा कर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना	▪ सम्पत्ति कर ▪ घर बहाल कर ▪ घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ▪ सवारी साधन कर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ पर्यटन शुल्क ▪ विज्ञापन कर ▪ व्यवसाय कर ▪ भूमिकर (मालपोत) ▪ मनोरञ्जन कर ▪ मालपोत सङ्कलन ▪ दण्ड जरिवाना	▪ सेवा शुल्क ▪ दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना ▪ प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी ▪ पर्यटन शुल्क

स्रोत: नेपालको संविधान, २०७२

३.१.२ कानुनी व्यवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५४ देखि दफा ६३ सम्म स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । यसमा स्थानीय कर अन्तर्गत प्रत्यक्ष करहरु जस्तै सम्पत्ति कर, भूमिकर (मालपोत), घर जग्गा वहाल कर, वहाल विटौरी कर, सवारी साधन कर, व्यवसाय कर, विज्ञापन कर, मनोरञ्जन कर, जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर, आदि छन् भने अप्रत्यक्ष कर जस्तै व्यवसाय कर जस्ता करहरु रहेका छन् । यसै गरि गैर कर अन्तर्गत नगरपालिकाबाट विभिन्न सेवाहरु उपभोग गरे वापतको सेवाशुल्क जस्तै विभिन्न स्थानीय तहले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय

पूर्वाधार उपयोग शुल्क, पर्यटन शुल्क, पार्किङ शुल्क, व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर, विभिन्न नियमन सेवा तथा सिफारिस वापत प्राप्त भएको दस्तुर वापतको रकम, प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत, नक्सापास दस्तुर, सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय र नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु विक्री र अन्य सम्पत्ति विक्री सामुदायिक वनको आय र जनसहभागिता वापतको रकम आदि रहेका छन् ।

यसै गरि प्रदेश र स्थानीय तह दुबैको साझा अधिकारको रुपमा दुबैले सङ्कलन गर्ने घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर रहेको छ । प्रदेशले दर तोक्ने र सङ्कलन स्थानीय तहले गर्ने प्रावधान रहेको छ । हालसम्म सङ्घीय तहबाट स्थानीय तहमा घरजग्गाको लगत स्थानान्तरण भई नसकेको र सङ्घीय सरकार मातहतको जिल्लास्थित मालपोत कार्यालयले नै घरजग्गा कर प्रदेश कानून बमोजिम असूल उपर गरि त्यसको ६० प्रतिशत सम्बन्धित पालिका र ४० प्रतिशत सम्बन्धित प्रदेशमा पठाउने गरेको छ ।

यसरी स्थानीय नगरपालिकामा देहायको चित्रमा देखाए बमोजिमका स्रोतबाट रकम प्राप्त हुने गर्दछ ।

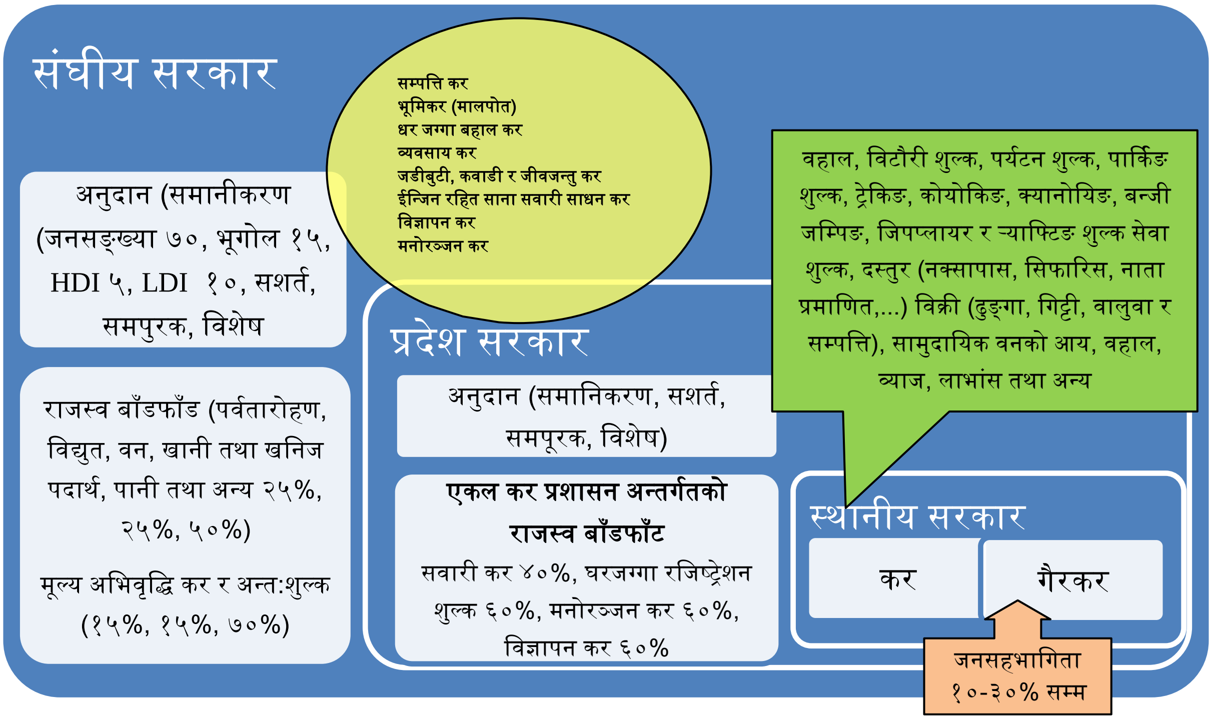

चित्र ५ : राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहको वित्तीय अधिकारलाई थप स्पष्ट पार्न सङ्घीय, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले परिचालन गर्ने कर र गैर करका शिर्षकहरु निर्धारण गर्नुका अलावा संविधानका अनुसुचीमा एकल अधिकारमा दोहोरो अधिकार क्षेत्रमा परेका र संयुक्त अधिकार क्षेत्रका राजस्वका शिर्षकहरुको सन्दर्भमा प्रदेश र स्थानीय तह बीच एकल कर प्रशासन सम्बन्धमा निम्नानुसारको थप व्यवस्था समेत गरेको छ । शुरुमा राखिएको व्यवस्थामा २०७५ सालको आर्थिक ऐनले थप परिमार्जन समेत गरेको छ । परिमार्जित व्यवस्था देहाय बमोजिम रहेको छ ।

एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था *(आर्थिक ऐन २०७५ बाट अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ दफा ५ र ६ मा भएको संसोधन सहित)*

तालिका ५ : एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजस्वलाई स्थानीय र प्रदेश तह बीच बाँडफाँड व्यवस्था

करका क्षेत्रहरु	दर निर्धारण गर्ने तह	सङ्कलन गर्ने तह	राजस्व बाँडफाँड (प्रतिशत)	
			प्रदेश	स्थानीय तह
सवारी साधन कर	प्रदेश	प्रदेश	६०	४०
रजिष्ट्रेशन शुल्क	प्रदेश	स्थानीय	४०	६०
मनोरञ्जन कर	प्रदेश	स्थानीय	४०	६०
विज्ञापन कर	स्थानीय	स्थानीय	४०	६०

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ (आर्थिक ऐन २०७५ द्वारा संशोधित) दफा ५ र ६

एकल कोषको व्यवस्थापन देहाय अनुसार हुनेछ :

- यस्तो एकल कर बाँडफाँट प्रयोजनका लागि सङ्कलन गर्ने तहले (प्रदेश र स्थानीय) सङ्कलित रकम विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने हुन्छ ।
- प्रदेश सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्ने ।
- प्रदेशले सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गर्ने ।
- प्रदेशले मासिक रुपमा सम्बन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

स्थानीय तहको आन्तरीक आय

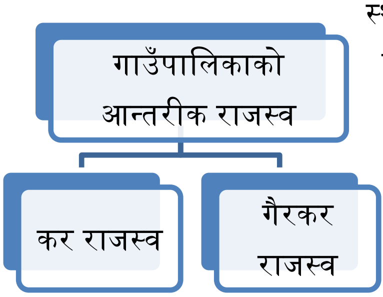

स्थानीय तहको सरकार अर्थात् पालिकालाई कानूनले कर, सेवाशुल्क, दस्तुर तथा दण्ड जरिवानाबाट राजस्व प्राप्त गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । यी राजस्वका स्रोतहरु सम्बन्धित व्यक्तिले प्रत्यक्ष रुपमा भुक्तानी गर्नुपर्ने किसिमका छन् । यसैले हरेक नागरिकले आफुले तिरेको करको उपयोग स्थानीय सरकारले कसरी गरेको छ भन्ने विषयमा स्वभाविक रुपमा चासो र सरोकार राख्ने गर्दछ र स्थानीय सरकारले यसको सही उपयोग गर्ने दायित्व निर्वाह गर्नुपर्दछ ।

राजस्व परिचालन चक्र र प्रक्रिया

स्थानीय तहमा राजस्व परिचालनलाई सुदृढ बनाउन देहाय बमोजिमको चक्र अनुसारका विभिन्न खुड्किलाहरु जस्तै क) नीति तथा कार्यविधिहरुको निर्माण र संस्थागत व्यवस्था (यस अन्तर्गत ऐन, कानून कार्यविधिहरुको तर्जुमा, नियमावली निर्णयहरु निर्माण तथा पुराना काम नलाग्न निर्णयहरु खारेजी, करको ढाँचा र दरको निर्धारण तथा सभाबाट अनुमोदन र सशक्त र प्रभावकारी राजस्व शाखाको स्थापना गरि कर्माचारीको व्यवस्था समेत पर्दछन्), ख) करदाताहरुको गणना र दर्ता (राजस्वको नक्साङ्कन, करदाताहरुको पहिचान तथा लगत तयारी, फारामको उपलब्धता र सो फारममा आम्दानीको स्रोतको अभिलेखीकरण), ग) राजस्वको बारेमा जानकारी, प्रचार प्रसार र करको अनुमान (करयोग्य स्रोत निर्धारण र सार्वजनिक छलफल तथा चेतनामूलक गोष्ठीहरुको आयोजना), घ) कर सङ्कलन तथा करदाताहरुसँग सम्बन्ध निर्माण (तिरेको करको बिल बनाई वितरण गर्ने र करचुक्ता विधि प्रणालीको प्रचार प्रसार, आम सञ्चारको माध्यमबाट प्रचार प्रसार र छलफल कार्यक्रमको आयोजान), ङ) कार्यान्वयन तथा अनुगमन, आन्तरीक नियन्त्रण (बिल र रसिद काटेको तथा कर सङ्कलन भएको सुनिश्चित गर्ने, समयमा आर्थिक

प्रशासन शाखामा कर रकम दाखिला तथा आम्दानी बाँधिएको सुनिश्चतता र आन्तरीक लेखापरीक्षण, समयमा कर नतिर्ने करदातालाई दण्ड जरिवाना भए नभएको अनुगमन र कानूनी कारवाही, अन्तिम लेखा परीक्षण, आदि) र च) अभिलेखीकरण तथा प्रतिवेदन र उत्तरदायित्व वहन (नगरपालिकाको सेवा र राजस्वको आवद्धता, राजस्व सङ्कलन तथा यसको उपयोगको सार्वजनिकीकरण, करको किसिम र स्थानको आधारमा राजस्वको प्रतिवेदन र नियमित रुपमा प्रकाशन गर्ने आदि) आदि पर्दछन् । यो चक्रका प्रत्येक खुड्किलामा नगरपालिकाको राजस्व प्रशासन र अन्य प्रशासकीय व्यवस्था, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा अध्यक्ष र समग्र कार्यपालिकाको सहयोग, समन्वय, सहजीकरण र निगरानी आवश्यक पर्छ ।

चित्र ६ : राजस्व प्रशासन चक्र प्रक्रिया

नगरपालिकाको आन्तरीक राजस्वका स्रोतहरु

क) सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्था : नगरपालिकाको आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन सकिने छ । यस बमोजिम सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गा सम्पत्ति कर लगाएर

बाँकी जग्गा नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने छ । स्पष्टिकरण घरले चर्चेको जग्गा भन्नाले घरले ओगटेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गा र अधिकतम सो बराबरको थप जग्गा सम्झनु पर्दछ । यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा देहाय बमोजिमका विषयलाई आधार लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१. घर र जग्गाको आकार प्रकार र बनौट
२. घर र जग्गाको प्रचलित बजार मूल्य तथा घरको हकमा ह्रास मूल्य
३. घर र जग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

ख) भूमिकर (मालपोत) सम्बन्धी व्यवस्था : नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगको आधारमा भूमिकर (मालपोत) लगाउने छ । आर्थिक ऐन, २०७५ ले घर र त्यसले चर्चेको निश्चित जग्गामा सम्पत्ति कर लगाएपछि सो भन्दा बढी जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनुपर्ने व्यवस्था छ । तर सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाइने छैन ।

ग) व्यवसाय कर: नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउन सक्ने छ ।

घ) घर जग्गा बहाल कर: नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति, वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा, पोखरी पुरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएको नगरपालिकाले त्यस्तो बजाल रकममा बहाल कर लगाउन सक्ने छ ।

ङ) सवारी कर: नगरपालिकाले सिमित सवारी साधन (अटोरिक्सा तथा इ-रिक्सा, ठेला गाडा, टाँगा र रिक्साहरुको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक सवारी कर सङ्कलन गर्न सक्ने अधिकार पाएको छ । तर यस नगरपालिकाले चालु आ.व.मा सवारी कर निर्धारण गरिएकोले ढुवानी र यातायात एवम् अन्य सवारी साधनहरुको कर सङ्कलन गरिने छ ।

च) विज्ञापन कर: नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचारप्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड, स्टल, आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था छ ।

छ) गैर करहरु: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा नगरपालिकाले पर्यटन शुल्क अन्तर्गत आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ, कायाकिङ, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, ऱ्याफ्टिङ, प्याराग्लाइडिङ लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवा शुल्क लगाउने व्यवस्था रहेको छ । यसैगरी नगरपालिकाबाट विभिन्न सिफारिसहरु, इजाजत पत्र तथा नविकरण जस्तै एफएम रेडियो सञ्चालन, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, निजी विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा तालिम, ट्युशन तथा कोचिङ सेन्टर, औषधी पसल, प्लटिङ जस्ता व्यवसायिक संस्थाहरुको दर्ता, नविकरण आदिमा विभिन्न दस्तुर सङ्कलन गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

ज) प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ अनुसार प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट अन्तरगत पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धमा निम्न तालिकामा व्यवस्था गरेको छ ।

तालिका ६ : प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)

स्रोतहरु	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह
पर्वतारोहण	५०	२५	२५
विद्युत	५०	२५	२५
वन	५०	२५	२५
खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ (अनुसुची ४)

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने २५ प्रतिशतको हिस्साको लागि प्रत्येक स्थानीय तहको प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित परियोजना वा उपयोगबाट प्रभावित क्षेत्र र जनसङ्ख्याको पहिचान गरि स्थानीय तहलाई रकम बाँडफाँट गर्न सिफारिस गरेको छ ।

झ) कर राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरीक उत्पादनबाट उठेको अन्त शुल्क रकम मध्येबाट उठेको रकमलाई सङ्घीय विभाज्य कोषमा राखी सो बाट रकम मध्ये सङ्घीय सरकारले ७० प्रतिशत, प्रदेशले १५ प्रतिशत र स्थानीय सरकारले १५ प्रतिशत बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

तालिका ७: कर राजस्वको बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

स्रोतहरु	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह
मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
अन्तशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ परिच्छेद ३ (६)

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ अनुसार विभिन्न तहका सरकारहरुका बीचमा अनुदान सिफारिस गर्दा लिइने आधारहरु, राजस्वको बाँडफाँट गर्दा लिइने आधारहरु र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिइने आधार र मापदण्डहरु तयार गरि कार्यान्वयनका लागि सहजिकरण गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा सङ्घ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरु बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरि त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रुपमा काम गर्न राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सम्बन्धित तहहरुलाई सुझाव दिने संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा सो सँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा अध्ययन र अनुसन्धान गरि नेपाल सरकारलाई सिफारिस समेत गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।

हाल राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले जनसङ्ख्या (कूल जनसङ्ख्या र आश्रित जनसङ्ख्या), क्षेत्रफल, मानव विकास सूचकाङ्क, न्यून विकास सूचकाङ्कको आधारमा प्रदेश तथा स्थानीय तहहरुलाई राजस्व बाँडफाँट गर्ने गरि सिफारिस गरेको छ ।

तालिका ८ : राजस्व बाँडफाँटका लागि भएको सिफारिसको आधारहरु (प्रतिशतमा)

सि.नं.	आधारहरु	प्रदेश	स्थानीय तह
१	जनसङ्ख्या (कूल जनसङ्ख्या अनुपात ८०, आश्रित जनसङ्ख्या अनुपात २०)	७०	७०
२	क्षेत्रफल	१५	१५
३	मानव बिकास सूचकाङ्क	५	५
४	न्यून विकास सूचकाङ्क पूर्वाधार सूचकाङ्क (७० प्रतिशत खर्चको आवश्यकता सूचकाङ्क २० प्रतिशत र सामाजिक तथा आर्थिक असमानता सूचकाङ्क १० प्रतिशत)	१०	१०
जम्मा		**१००**	**१००**

नोट: यस सूत्रबाट आएको रकममा ठूलो फरक देखिने र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनको दफा २१ ले प्रदेश तथा स्थानीय तहले आफ्नो प्रशासनिक खर्च आन्तरीक राजस्व तथा राजस्व बाँडफाँटबाट पुऱ्याउनु पर्ने हुनाले वित्त आयोगले प्रत्येक स्थानीय तहलाई न्यूनतम रकम र त्यसमा सुत्र अनुसार रकम बाँडफाँट गर्ने गरेको छ ।

३.२ आन्तरीक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

नगरपालिकालाई प्राप्त कानुनी अधिकारको आधारमा सम्भाव्य आय शिर्षकहरुको परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा सम्भावना भएका आय शिर्षकहरुको सम्भाव्यता, सङ्कलनको अवस्था तथा दरको निर्धारणको अवस्थालाई देखाउँछ ।

तालिका ९ : नगरपालिकाको आन्तरीक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	आयका शिर्षक	सम्भावना	दर निर्धारण	सङ्कलन
क.	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)	छ	भएको	भएको
२	घर जग्गा कर (सम्पत्ति)	छ	भएको	नभएको
३	घर जग्गा वहाल कर	छ	भएको	भएको
४	व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
५	सवारी साधन कर	छ	भएको	नभएको
६	मनोरञ्जन कर	छ	भएको	नभएको
७	विज्ञापन कर	छ	भएको	नभएको
८	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	छ	भएको	नभएको
ख.	**गैर कर**			
१	वहाल विटौरी शुल्क	छ	भएको	भएको
२	दहत्तर, वहत्तरको विक्री	छ	नभएको	भएको
३	वन पैदावर (सामुदायिक वनको विक्रीबाट प्राप्त आय)	छ	नभएको	भएको
४	नक्सापास दस्तुर	छ	भएको	भएको
५	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	छ	भएको	भएको
६	पार्किङ्ग शुल्क	छ	भएको	भएको
७	अस्पताल सञ्चालन	छ	नभएको	नभएको
८	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	भएको	भएको
९	स्थानीय खानेपानी महशुल	छ	नभएको	नभएको

१०	स्थानीय विद्युत महशुल	छ	नभएको	नभएको
११	ट्रेकिंग, कायाकिंग, वन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाईडिंग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क	छ	नभएको	नभएको
१२	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापित गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ती, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायमशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि)	छ	नभएको	नभएको
१३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क (अचल सम्पत्ति)	छ	भएको	भएको
१४	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म)	छ	भएको	भएको
१५	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	छ	भएको	नभएको
१६	वडा कार्यालयमार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
१७	दण्ड जरिवाना	छ	भएको	भएको

माथिको तालिकाका आधारमा विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाले कर तर्फ ८ वटा शिर्षकहरुमा आय सङ्कलन गर्ने सम्भावना भएता पनि ३ वटा शिर्षकहरुमा राजस्व सङ्कलन भइरहेको छ । जसमध्ये नगरपालिकाले शिर्षकहरुको करका दरहरु निर्धारण गरेता पनि चालु आ.व.मा मालपोत कर, घर वहाल कर, व्यवसाय कर शिर्षकमार्फत आय सङ्कलन भइरहेको छ । त्यसैगरी गैर कर तर्फ समग्रमा जम्मा १७ वटा शिर्षकहरु मध्ये १० वटा शिर्षकहरुमा दर निर्धारण गरिएको छ । गैर करबाट शिर्षकहरुबाट आय सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना भएतापनि केही शिर्षकहरुबाट मात्र राजस्व सङ्कलन भइरहेको छ ।

३.३ आन्तरीक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्न बनेको ऐन, २०७८ अनुसार विभिन्न शिर्षकहरुका लागि कर दर रेट निर्धारण तथा स्वीकृत गरि मिति २०७८-०३-३१ गतेबाट लागु गरिसकेको छ । नगरपालिकाको आन्तरीक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण छुट्टाछुट्टै निम्न उपशिर्षकहरुमा गरिएको छ ।

३.३.१ स्थानीय कर राजस्व

क. सम्पत्ति कर

हालको अवस्था: दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाले सम्पत्ति कर दर निर्धारण गरिएको छ । नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाको स्वामित्वमा रहेको जग्गा र सो जग्गामा बनेको स्थाई संरचना (घर, गोठ, टहरा, गोदाम, आदि समेतमा) सम्पत्ति कर लगाइ असुल उपर गर्न सकिने व्यवस्था भएता पनि नगरपालिकाले घर तथा स्थायी संरचनाको विभिन्न प्रकारमा वर्गिकरण गरि राजस्वको दर निर्धारण गरि आय सङ्कलन गरिराखेको देखिंदैन । गत आ.व. २०७७/७८ मा शिर्षक अन्तर्गत कुनै रकम सङ्कलन भएको छैन ।

सम्भाव्यता: विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने व्यवस्था रहेको छ। नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५ अनुसार नगरपालिकामा १०,०५० घरधुरी रहेको देखिन्छ। घरहरुको लागि करको रकम निर्धारण नभएकोले तथा घरहरुको तल्ला सम्बन्धी तथ्याङ्क उपलब्ध नभएतापनि प्रति घरधुरी औसत रु ३०० को दरले हाल यस शिर्षक अन्तर्गत सङ्कलन हुन सक्ने करको रकम रु ३०,१५,००० अनुमान गरिएको छ।

सुधारका पक्षहरु:

- नगरपालिकामा निर्मित आवासहरुको बनोट/संरचना, तला सङ्ख्या तथा भौगोलिक अवस्थिति अनुसार विभिन्न क्याटेगोरीहरुमा वर्गिकरण गरि करको दर निर्धारण गर्ने।
- सम्पत्ति करको विभिन्न क्याटेगोरीहरु अनुसार तथ्याङ्क समयानुसार अद्यावधिक गर्ने।
- बजार क्षेत्र, आवासीय क्षेत्र मूल सडकमा परेका घरहरुको छुट्टै वर्गीकरण गरि कर निर्धारण गर्ने।
- नगरपालिका र वडास्तरमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुका लागि सम्पत्ति कर सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा तालिम सञ्चालन गर्ने।
- सम्पत्ति करको सम्बन्धमा नागरिकहरुलाई विभिन्न माध्यमबाट सूचित गर्ने।
- सम्पत्ति कर सङ्कलनमा वृद्धि गर्न प्रोत्साहनको लागि पुरस्कार तथा छुटको व्यवस्था गर्ने।

ख. मालपोत (भूमि कर)

हालको अवस्था: नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा मालपोतको दर उल्लेख तथा सङ्कलन गरि आएकोमा छ। जग्गाको अवस्थिति अनुसार ३ वटा क्याटेगोरीमा विभाजन गरिएको छ। हाटडाँडा-रत्नपार्क, माटीकोरे, रत्नपार्क-अल्छेढुंगा, त्रिवेणी चोक-लोकसेवा कार्यालय, पुरानो बैंक चोक-हस्पिटल चोक, हस्पिटल चोक-आचार्य गाउँ बसपार्क जाने सडक क्षेत्र, पुरानो बैंक चोकदेखि विजु छापाखानासम्म, रत्नपार्क-क्याम्पससम्म बजार क्षेत्रको मालपोत १ रोपनीसम्म रु ७५, १ देखि ५ रोपनीसम्म रु १००, ५ रोपनीदेखि १० रोपनीसम्म थप रु १२५, १० रोपनीदेखि २० रोपनीसम्म थप रु १५०, २० रोपनी माथि प्रति रोपनी रु २० निर्धारण गरिएको छ। त्यसैगरी बुईपा स्वास्थ्य चौकिदेखि पञ्चेदोवाटोसम्म, हर्लुङ्देखि-नुनथलाहुँदै मौरेसम्म मुल सडकले छोएको क्षेत्र जालपा बजार क्षेत्र र निर्मलीडाँडा बजार क्षेत्रको मालपोत ५ रोपनीसम्म रु ७०, ५ रोपनीदेखि १० रोपनीसम्म रु ७५, १० रोपनीदेखि २० रोपनीसम्म थप रु १२० र २० रोपनीभन्दामाथि प्रति रोपनी रु १५ कायम गरिएको छ। अन्य नगर क्षेत्रको बाँकी ठाँउमा मालपोत ५ रोपनीसम्म रु ५५, ५ रोपनीदेखि १० रोपनीसम्म रु ८५, १० रोपनीदेखि २० रोपनीसम्म रु ११० र २० रोपनीमाथि प्रति रोपनि रु १२ निर्धारण गरिएको छ। साथै मालपोत वक्यौता रकमको प्रति वर्ष १० प्रतिशतका दरले जरिवाना लाग्ने उल्लेख गरिएको छ। गत आ.व. २०७७/७८ मा यस शिर्षक अन्तर्गत रु १३,३७,२३५.९० सङ्कलन भएकोमा चालु आ.व. २०७८/७९ मा रु ४५,००,००० सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ।

सम्भाव्यता: दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५ अनुसार ३,५८४ हेक्टर धनहर जमिन तथा ८,९६४.५ हेक्टर पाखो जमिन गरी कुल १२,५४८.४ हेक्टर (२,४६,६५७.८८ रोपनी) खेतीयोग्य जमिन रहेको छ। नगरपालिकामा रहेको करीब २४६,६५८ रोपनी जग्गामा करको दर औषतमा रु ६० कायम गर्दा करीब रु १,४७,९९,४८० सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ।

सुधारका पक्षहरु: यस नगरपालिकाको आन्तरीक आयको निकै महत्वपूर्ण स्रोत मालपोत (भूमि)कर भएकोले यसलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले निम्न पक्षहरुमा सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

- मालपोतको लागि आर्थिक ऐन अनुसार ३ वटा क्याटेगोरी अनुसार नगरपालिकाका जग्गाको अभिलेख राख्ने ।
- वडा कार्यालयले असुल गर्ने मालपोतको अभिलेख नगरपालिकामा नियमित रुपले आउने व्यवस्था गरि कम्तिमा वार्षिक १ पटक चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- सम्भव भए मालपोत र सम्पत्ति कर एकै पटक लिने गरि एकीकृत सम्पत्ति कर असुली गर्ने व्यवस्था लागु गर्ने ।

ग. घरजग्गा बहाल कर

हालको अवस्था: नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले व्यापारिक भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी आदि पूरै वा आंशिक तवरले बहाल दिएको खण्डमा भाडा लगाउने घरधनी वा सम्झौता बमोजिम बहाल बापत पाउने वहाल रकमको १० प्रतिशतका दरले असुल गर्ने व्यवस्था गरेको छ । तर एकल महिला, बेसहारा वृद्ध, असहायको घरबहालको बार्षिक ५० हजार रुपैंयासम्म आम्दानी हुनेलाई कर छुट दिइनेछ भनि आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएको छ । त्यसै गरी ठूलो टेलिफोन टावर राखेमा रु १,१०० तथा सानो टेलिफोन टावर राखे बापत रु ५५० कर निर्धारण गरिएको छ । नगरपालिका खोटाङ जिल्ला सदरमुकाम समेत रहेकोले दिक्तेल बजार र अन्य बजारहरुमा सरकारी कार्यालय, बैङ्क तथा अन्य सङ्घ संस्थाहरु भाडामा बस्दै आएको हुनाले संस्थागत रुपमा बहालमा दिइएका घरहरुबाट मात्र यो कर सङ्कलन गर्न सकिने देखिन्छ । नगरपालिकाको यस शिर्षक अन्तर्गत गत आ.व. २०७७/७८ मा रु १७,८७,५४२ सङ्कलन भएकोमा चालु आ.व.मा २०,००,००० सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: यस नगरपालिकाको केन्द्र दिक्तेल बजार लगायत अन्य बजार क्षेत्रमा जिल्ला स्तरीय कार्यालयहरु तथा अन्य केही घर तथा जग्गाहरु बहालमा रहेका छन् । नगरपालिका भित्र करीब ६० वटा भवनहरु संस्थागत प्रयोजनका लागि भाडामा लेनदेन भएका छन् । ती संस्थागत बहालबाट रु ७,२०,००० कर बापत आम्दानी गर्न सकिने देखिन्छ । नगरपालिकाका करीब १७५ घरधुरीले मासिक भाडामा लिएर व्यापार गरिरहेको अनुमान गर्दा भाडा बापत वार्षिक औषत १८,००० आम्दानी गरेको मानी त्यसको १० प्रतिशत कर लिंदा ३,१५,००० त्यसबाट प्राप्त हुनसक्ने देखिन्छ । आवासीय प्रयोजनका लागि करीब ५० वटा घर वा कोठा भाडामा दिइएकोमा आवासीय भाडाबाट ६०,००० कर सङ्कलन हुने देखिन्छ । त्यसैगरी जग्गा भाडामा लिएर १०२ वटा कृषि फर्म तथा ८१ वटा विभिन्न साना तथा घरेलु उद्योग व्यवसाय सञ्चालन भएकोमा त्यसबाट वहाल कर करीब १०,९८,८०० प्राप्त गर्न सकिन्छ । ठुलो तथा सानो टेलिफोन टावर राखे बापत रु ५७,७५० गरी समग्रमा नगरपालिकामा यस शिर्षकबाट करीब रु २२,५१,५५० आय हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण तयार पार्दा वहालमा भएका घरजग्गा तथा बहालमा लाग्न सक्ने घरहरुको लगत सङ्कलन गरि अद्यावधिक गर्ने ।
- घर बहालको अभिलेख नगरपालिकामा नियमित रुपले आउने व्यवस्था गरि कम्तिमा वार्षिक १ पटक चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

- घर बहाल कर सङ्कलन निर्देशिका तयार गरि लागु गर्ने ।
- घर बहालको कर समय सापेक्ष अनुसार परिमार्जन गर्ने ।

घ. व्यवसाय कर

हालको अवस्था: नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा यस क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पुँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । व्यवसायीहरुलाई व्यवसायको किसिम र आकारको आधारमा नयाँ व्यवसाय दर्ता गर्न न्यूनतम बाँसको नांग्लो, डोको, कुचो खुद्रा विक्री रु १२० र नविकरणको लागि रु १०० तोकिएको छ । त्यसै गरी अधिकतम एस्काभेटर व्यवसाय दर्ता रु १५,००० र नविकरण रु १०,००० तथा वाणिज्य बैंक प्रति शाखा कार्यालय एवम् विकास बैंक प्रति केन्द्रिय कार्यालय दर्ता रु १५,००० र नविकरण रु ७,५०० निर्धारण गरेको छ । यस शिर्षक अन्तर्गत गत आ.व.मा रु १२,००,४७२ सङ्कलन भएको छ भने चालु आ.व.मा रु २०,००,००० सङ्कलन गर्ने लक्ष्य रहेको छ ।

सम्भाव्यता: दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५ अनुसार किराना, थोक, मासु, तरकारी र फलफुल आदि जस्ता व्यापार र व्यवसायसँग सम्बन्धित सङ्ख्या ४६५ व्यवसायहरु सञ्चालनमा रहेको उल्लेख छ । वडा नं. १ मा सबैभन्दा बढी १४९, वडा नं. २ मा ८६, वडा नं. १४ मा ३९, वडा नं. ११ मा ३० वटा किराना, थोक, मासु, तरकारी र फलफुल आदि जस्ता व्यापार र व्यवसाय रहेका छन् । नगरपालिकामा ६१ वटा साना, १४ वटा घरेलु र ६ वटा लघु गरी ८१ वटा उद्योगहरु तथा २३ वटा होटल, लज र रेष्टुरेन्ट सञ्चालनमा रहेका छन् । त्यसै गरी नगरपालिकामा घट्ट, मिल तथा सङ्कलन र प्रशोधन गर्नेको सङ्ख्या १५५ रहेको छ भने १०२ वटा विभिन्न प्रकारका व्यवसायिक कृषि फर्महरु रहेका छन् । नगरपालिकामा वार्षिक २०० वटा नयाँ व्यवसाय दर्ता हुने अनुमान गर्दा औसत ३,००० दर्ता शुल्क गरि रु ६,००,००० उठ्न सक्छ । त्यसै गरि नविकरणमार्फत ८३१ वटा व्यवसाय (किराना, थोक, तरकारी र फलफुल, घरेलु तथा साना उद्योग, घट्ट, मिल, व्यवसायिक कृषि फर्म, आदि)को रु २,००० को दरले रु १६,६२,००० सङ्कलन हुनेछ । उल्लेखित व्यवसायहरु आदिबाट व्यवसाय करको शिर्षकबाट कुल रु २२,६२,००० राजस्व सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ । यस सम्बन्धी विष्तृत विवरण तलको तालिकामा समावेश गरिएको छ ।

तालिका १० : व्यवसाय करको सम्भाव्यता विश्लेषण

व्यवसायको किसिम	सङ्ख्या	करको दर	सङ्कलन हुने कर
नयाँ व्यवसाय दर्ता	२००	३,०००	६,००,०००
नविकरण	८३१	२,०००	१६,६२,०००
जम्मा			**२२,६२,०००**

सुधारका पक्षहरु: नगरपालिकाको व्यवसाय कर सङ्कलन सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरु गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- व्यवसाय कर निर्धारण तथा सङ्कलनका लागि नगरपालिकाले उद्योग वाणिज्य सङ्घ, दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी इकाई तथा अन्य सरोकारवालाहरुसँग आवश्यक परामर्श मार्फत व्यवसाय करको दरमा सहमति कायम गर्ने ।
- व्यवसायीहरुको तथ्याङ्क अध्यावधिक गरि नगरपालिकामा दर्ता हुने व्यवसायीहरु वृद्धि गर्ने र घुम्ती शिविर मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने ।

- नगरपालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नको लागि व्यवसाय सञ्चालन इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था अनिवार्य गर्ने ।
- नगरपालिकामा व्यवसायहरूको करको दर पुनरावलोकन गरि आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- व्यवसाय कर सङ्कलन टोली गठन गरि वर्षमा एक पटक व्यवसाय कर सङ्कलन अभियान सञ्चालन गर्ने ।

ङ. विज्ञापन कर

हालको अवस्था: विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार-प्रसार आदिका लागि राख्न दिने सामाग्रीमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । सङ्घीय कानुन अनुसार यो प्रदेश सरकारसँग बाँडफाँड हुने कर हो । यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा कर लगाई असूल उपर गरिने र यसरी कर सङ्कलन गर्दा अन्तर सरकारी वित्त ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहको विभाज्य कोष मार्फत नगरपालिका सञ्चित कोषमा राजस्व बाडँफाड गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । नगरपालिकाको सार्वजनिक स्थानमा विज्ञापन बापत लाईट बोर्ड प्रति वर्ग फिट रु १००, होर्डिङ बोर्ड प्रति वर्ग फिट रु ७५, ग्लो साईन, डि.पि.एस. बोर्ड प्रति वर्ग फिट रु ६०, टुल व्यानर प्रति गोटा रु ५०० र भित्ते पेन्ट प्रति वर्ग फिट रु ३० निर्धारण गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: नगरपालिका क्षेत्रभित्र सडक, चोक, सार्वजनिक स्थल, हाटबजार तथा अन्य स्थानमा विज्ञापन बापत लाईट बोर्ड, होर्डिङ बोर्ड, ग्लो साईन, डि.पि.एस. बोर्ड, टुल व्यानर र भित्ते पेन्ट गरि विज्ञापन करबाट कुल करीब रु १,५८,२०० राजस्व सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ । यस शिर्षक अन्तर्गत सङ्कलन हुन सक्ने राजस्व निम्न तालिकामा अनुमान गरिएको छ ।

तालिका 1: विज्ञापन करको सम्भावना विश्लेषण

विज्ञापनको किसिम	साईज	सङ्ख्या	करको दर	सङ्कलन हुने कर
लाईट बोर्ड	२' * ५'	४०	१००	४०,०००
होर्डिङ बोर्ड	५' * ८'	१५	७५	४५,०००
ग्लो साईन, डि.पि.एस. बोर्ड	३' * ५'	३०	६०	२७,०००
टुल व्यानर	गोटा	६०	५००	३०,०००
भित्ते पेन्ट	३' * ४'	४५	३०	१६,२००
जम्मा				**१,५८,२००**

सुधारका पक्षहरु:

- विज्ञापनका सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा यथार्थ तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने ।
- आफ्नो व्यवसायको पहिचानको लागि विज्ञापनका अन्य माध्यमहरुको पहिचान गरि दर निर्धारण गरि आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- सङ्कलित विवरण अनुसार विज्ञापन करको दर पूनरावलोकन गर्ने ।
- न्यूनतम सङ्कलन हुन सक्ने रकम यकिन गरि ठेक्का अङ्क निर्धारण गर्ने ।
- सम्भाव्य स्थानहरुमा विज्ञापन प्रवर्द्धनको वातावरण तयार गर्ने ।

च. मनोरञ्जन कर

हालको अवस्था: विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र हुने मनोरञ्जन व्यवसाय सेवामा मनोरञ्जन कर लगाउन र असुल गर्न सक्नेछ । सङ्घीय कानुन अनुसार यो प्रदेश सरकारसँग बाँडफाँड हुने कर हो । यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र हुने मनोरञ्जन कर लगाई असूल उपर गरिने र यसरी कर सङ्कलन गर्दा अन्तर सरकारी वित्त ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहको विभाज्य कोष मार्फत नगरपालिका सञ्चित कोषमा राजस्व बाडँफाड गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । आर्थिक ऐन अनुसार नगरपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालित चलचित्र घरमा चलचित्र प्रदर्शन टिकट विक्रीमा ३ प्रतिशत, भिडियो घर, साँस्कृतिक प्रदर्शन हल, कन्सर्ट, थियटर, नाटक घर टिकट विक्रीमा ५ प्रतिशत, दोहोरी साँझ, डान्स बार, जुम्बामा वार्षिक रु ५,०००, फन पार्क, वाटर गार्डेन, बाल उद्यान टिकट विक्रीमा २ प्रतिशत मनोरञ्जन कर निर्धारण गरिएको छ । त्यसै गरि साँस्कृतिक प्रदर्शन हल, नाच घर, दोहोरी सङ्गीत तथा अन्य मनोरञ्जन सामाग्री प्रदर्शनी टिकट विक्रीमा ३ प्रतिशत, एक महिनासम्म जादु, मेला, सर्कस तथा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रम सञ्चालनमा प्रति दिन रु २०० तथा एक महिनाभन्दा बढी जादु, मेला, सर्कस तथा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न प्रति महिना रु ५,५०० कर निर्धारण गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: नगरपालिकाले चलचित्र घरमा चलचित्र प्रदर्शन टिकट विक्री, भिडियो घर, साँस्कृतिक प्रदर्शन हल, कन्सर्ट, थियटर, नाटक घर टिकट विक्री, दोहोरी साँझ, डान्स बार, जुम्बा, फन पार्क, वाटर गार्डेन, बाल उद्यान टिकट विक्री त्यसै गरि साँस्कृतिक प्रदर्शन हल, नाच घर, दोहोरी सङ्गीत तथा अन्य मनोरञ्जन सामाग्री प्रदर्शनी टिकट विक्री, एक महिनासम्म जादु, मेला, सर्कस तथा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन तथा एक महिनाभन्दा बढी जादु, मेला, सर्कस तथा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न मनोरञ्जन कर बापत गरि मनोरञ्जन करबाट कुल कर रु १,६४,८०० राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ । । यस शिर्षक अन्तर्गत सङ्कलन हुन सक्ने राजस्व निम्न तालिकामा अनुमान गरिएको छ ।

तालिका १२ : मनोरञ्जन करको सम्भाव्यता विश्लेषण

मनोरञ्जनको विवरण	सङ्ख्या	करको दर	सङ्कलन हुने कर
चलचित्र घरमा चलचित्र प्रदर्शन (टिकट विक्री)	एकमुष्ठ	३ प्रतिशत	८१,०००
भिडियो घर, साँस्कृतिक प्रदर्शन हल, कन्सर्ट, थियटर, नाटक घर (टिकट विक्री)	एकमुष्ठ	५ प्रतिशत	२३,०००
दोहोरी साँझ, डान्स बार, जुम्बा (वार्षिक)	५	५,०००	२५,०००
फन पार्क, वाटर गार्डेन, बाल उद्यान (टिकट विक्री)	एकमुष्ठ	२ प्रतिशत	७,३००
साँस्कृतिक प्रदर्शन हल, नाच घर, दोहोरी सङ्गीत तथा अन्य मनोरञ्जन सामाग्री प्रदर्शनी (टिकट विक्री)	एकमुष्ठ	३ प्रतिशत	१३,५००
एक महिनासम्म जादु, मेला, सर्कस तथा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन (प्रति दिन)	२०	२००	४,०००
एक महिनाभन्दा बढी जादु, मेला, सर्कस तथा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन (प्रति महिना)	२	५,५००	११,०००
जम्मा			**१,६४,८००**

सुधारका पक्षहरु:

- नगरपालिका भित्र रहेका चलचित्र हलमा टिकट विक्रीको यथार्थ विवरण सङ्कलन गर्ने ।

- भिडियो घर, साँस्कृतिक प्रदर्शन हल, कन्सर्ट, थियटर, नाटक घर तथा दोहोरी साँझ, डान्स बार, जुम्बा एवम् फन पार्क, वाटर गार्डेन, बाल उद्यान सन्दर्भमा यथार्थ तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने ।
- साँस्कृतिक प्रदर्शन हल, नाच घर, दोहोरी सङ्गीत तथा अन्य मनोरञ्जन सामाग्री प्रदर्शनी तथा जादु, मेला, सर्कस तथा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रम सञ्चालनको यथार्थ विवरण सङ्कलन गर्ने ।
- सम्भाव्य स्थानहरुमा आय सङ्कलनको वातावरण तयार गर्ने ।
- सङ्कलित विवरण अनुसार मनोरञ्जन करको दर पुनरावलोकन गर्ने ।

छ. जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

हालको अवस्था: नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा यस क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले उन, खोटो, जडिबुटी, बनकस, कवाडी माल र प्रचलित कानुनले निषेधित गरिएको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छाला जस्ता बस्तुको व्यावसायिक कारोबार गरे वापत कर लगाइने र असुल गर्ने गरि कर वार्षिक रु १,१०० निर्धारण गरेको छ । यद्यपि यस शिर्षक अन्तर्गत कुनै राजस्व सङ्कलन भएको छैन ।

सम्भाव्यता: नगरपालिकाको जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तुहरुको विक्री वितरणको तथ्याङ्क उपलब्ध नभएपनि उत्पादन र विक्रीबाट कर बापत सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना रहेको छ । नगरपालिकामा रुपाकोट, काउलेदेवीस्थान, सितला सुगुरुवा, सिस्ने हरकटे सामुदायिक वन, जणकल्याण, साल्पा, डाँडाखर्क, सालघारी प्राकृतिक वन, कोरे, ताली, पैरेनी, छारु, धोद्रे, रातामाते चौर लगायत अन्य सबै सामुदायिक वनमा पाखनवेद, बुढो ओखती, चिराइतो, कुड्की, सतुवा, हाडजोडा, जेठी मधु, महिटो, आदि जडीवुटीहरु पाईन्छ । चौपाया, चखेरु जन्य पदार्थ एवम् अङ्ग र जडिबुटीको विक्री तथा कवाडी पसल सञ्चालन गरी जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करबाट करीब रु १,५०,००० राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु: नगरपालिकाको जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर सङ्कलन सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरु गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- जडीवुटीको किसिम, कवाडीको परिमाण र जीवजन्तुको प्रकार अनुसार छुट्टाछुट्टै करको दर निर्धारण गरि आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।
- कवाडी माल र प्रचलित कानूनले निषेध गरिएको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छाला, आदिको विक्री वापत राजस्व सङ्कलन गर्ने ।
- जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु करसँग सम्वन्धित व्यवसायीहरुको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने ।
- नगरपालिकामा हुने कवाडी वस्तुको व्यवसायिक कारोवारलाई इजाजत प्रदान गरि वार्षिक ठेक्का मार्फत कर सङ्कलन गर्ने ।
- जडीबुटीको र जीवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाई कारोबारमा कर सङ्कलन शुरुवात गर्ने ।

३.३.२ गैर कर राजस्व

क. बहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्था : नगरपालिकाले आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटबजार, पसल लगायत सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग गरे बापत बहाल विटौरी शुल्क लगाउन पाउने व्यवस्था छ । नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा आफ्नो क्षेत्रभित्र निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट बजारमा हाट कर

तथा मालबस्तुको दर रेट न्यूनतम रु १० देखि रु २०० सम्म बहाल विटौरी शुल्क निर्धारण गरिएको छ । नगरपालिकाको वडा नं. १ हटियाडाँडाको हाट कर पूर्वमा गोबिन्द खड्काको घर देखि छेउको बाटो सम्म, पश्चिममा नेपाल खाद्य संस्थान सम्म, उत्तरमा कृषि सामाग्री संस्था गोदाम र दक्षिणमा मणि सुन्दर बजिमयको घरबाट चौतारासम्म बाहिर पेटी वा सार्वजनिक स्थानमा राखेको पसलबाट कर उठाउन पाउने छ । त्यसै गरी वडा नं. १४ पञ्चरबाटो, बुईपाको हाट कर उठाउन पाउने क्षेत्रहरुमा पूर्वमा पुरानो गोशखान (बधशाला), पश्चिममा वरडाँडा, उत्तरमा उत्तिस घारी पानी टेङ्की र दक्षिणमा नयाँ बसपार्क धिवासम्म रहेको छ । सार्वजनिक पसल कवलको भाडा दरको हकमा वडा नं. १४ पञ्चरबाटो, बुईपास्थित बजार क्षेत्रमा मासिक न्युनतम रु ५०० र वडा नं. १ स्थित पशुबधशाला क्षेत्रमा न्युनतम मासिक रु १,००० मा नघट्ने गरी बोल कबोलमा व्यवसायीहरुलाई भाडामा दिने उल्लेख गरिएको छ । यस शिर्षक अन्तर्गत गत आ.व.मा रु १,७९,९९६ सङ्कलन भएको छ ।

सम्भाव्यता: यस नगरपालिकाको क्षेत्रमा हाट बजारहरु पहिचान गरि सार्वजनिक स्थानमा टहरा निर्माण लगायतका आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गरि व्यवस्थित गर्न सकिन्छ । हाट बजार व्यवस्थापनका अलावा सार्वजनिक स्थल, ऐलानी जग्गा वा बाटो छेउमा अस्थायी पसल राख्न दिए बापत बहाल विटौरी शुल्क सङ्कलन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । बहाल विटौरी कर अन्तर्गत नगरपालिकामा हाटबजार कर, सार्वजनिक पसल कवलको भाडा, सपिङ कम्प्लेक्सका सटर भाडा, रेष्टुरेन्ट हल भाडा, स्टलहरु भाडा, चिल्ड्रेन पार्कको संरचनाहरु बहालबाट गरि वार्षिक कुल रु ३६,६७,१५५ राजस्व सङ्कलन गर्न सकिने अनुमान गरिएको छ जुन तलको तालिकामा विस्तृत रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १३ : बहाल विटौरी शुल्कको सम्भाव्यता विश्लेषण

बहाल विटौरीको विवरण	सङ्ख्या	मासिक भाडा दर	वार्षिक सङ्कलन हुने कर
वडा नं. १ हटियाडाँडा तथा वडा नं. १४ पञ्चरबाटो, बुईपास्थित बजार क्षेत्रमा हाट कर तथा मालबस्तुको विक्रीबाट सङ्कलन	एकमुष्ठ		८१,०००
वडा नं. १ हटियाडाँडा क्षेत्रमा सार्वजनिक पसल कवलको भाडा दरबाट सङ्कलन	२०	१,०००	२,४०,०००
वडा नं. १४ पञ्चरबाटो, बुईपा बजार क्षेत्रमा सार्वजनिक पसल कवलको भाडा दरबाट सङ्कलन	१५	५००	९०,०००
वडा नं. १ दिक्तेल बजारस्थित रत्नपार्क सपिङ कम्प्लेक्सका सटर भाडा (सटर नं. १ देखि १४)	एकमुष्ठ	१,७८,५५०	२१,४२,६००
रेष्टुरेन्ट हल भाडा	१	४५,०००	५,४०,०००
५ वटा स्टलहरु भाडा	प्याकेज	४२,५००	५,१०,०००
चिल्ड्रेन पार्कको संरचनाहरु बहाल			६३,५५५
जम्मा			**३६,६७,१५५**

सुधारका पक्षहरु:

- नगरपालिका क्षेत्रभित्र लाग्ने दैनिक तथा साप्ताहिक हाट बजारहरु, सार्वजनिक स्थानमा आवश्यक पूर्वाधार निर्माण सहित व्यवस्थित गरि हाट बजारमा विक्री हुने विभिन्न सामाग्रीहरुको कर उठाउन वार्षिक ठेक्का प्रदान गर्ने ।

- हालसम्म दर्ता कायम नभएका ऐलानी जग्गाको अभिलेख राखी बहाल विटौरी शुल्क लिन सक्ने सम्भावनाको अध्ययन गरि कार्यान्वयन गर्ने ।
- बहाल विटौरी शुल्कको दायराभित्र सार्वजनिक जग्गाको उपयोग र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत लाग्ने शुल्कलाई उल्लेख गर्ने ।
- सङ्कलित विवरणका आधारमा वर्गीकरण गरि बहाल विटौरी शुल्क निर्धारण गरि सोही आधारमा सङ्कलन गर्ने ।

ख. नक्सापास दस्तुर

हालको अवस्था: नगरपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ अनुसार नक्सा पास किताब विक्रीको रु १,००० निर्धारण गरिएको छ भने भवन निर्माण कार्यको क, ख, र ग वर्गमा क्रमश प्रति वर्ग फिट रु ११, रु ९ र रु ६ तथा घ वर्गको हकमा बजार क्षेत्र र ग्रामीण क्षेत्रमा प्रति वर्ग फिट रु ५ र रु ३ शुल्क निर्धारण गरिएको छ । भवन निर्माण सम्बन्धी विनियम लागू हुनुअघि निर्माण गरिएका, मापदण्ड पुगेका भवनहरुको यथास्थिति नक्सा प्रमाणित गर्नुपर्दा क, ख र ग वर्गमा क्रमश प्रति वर्ग फिट रु ११, रु ९ र रु ६ कायम गरिएको छ भने घ वर्गमा बजार क्षेत्र र ग्रामीण क्षेत्रमा रु ५ र रु ३ कायम गरिएको छ । त्यसै गरि विनियम लागु हुनुअघि निर्माण भईसकेका भवनहरुको अभिलेख प्रयोजनको लागि लिईने दस्तुर क, ख र ग वर्गमा क्रमश प्रति वर्ग फिट रु ७, रु ६ र रु ५ तथा घ वर्गमा बजार क्षेत्र र ग्रामीण क्षेत्रमा रु ४ र रु ३ कायम गरिएको छ । नक्सा पास सम्बन्धी किताब खरिद दस्तुर प्रति गोटा क, ख र ग वर्गका रु १,००० तथा निर्माण सम्पन्न प्रमाण पत्र क, ख, र ग वर्गका लागि रु १,००० र घ वर्गका रु ५०० निर्धारण गरिएको छ । गत आ.व.मा नक्शा पास दस्तुर बापत रु ३,७२,८०१ सङ्कलन भएकोमा चालु आ.व.मा यस शिर्षक अन्तर्गत रु १५,००,००० रकम सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: नगरपालिकामा पुराना पक्की घरहरुको अभिलेखीकरण कार्यलाई निरन्तरता दिईरहेको र नयाँ बन्ने पक्की घरहरुको अनिवार्य नक्सा पास गरेर मात्र निर्माण गर्ने व्यवस्था गर्दा पहिले बनेका घरहरुको अभिलेखिकरण तथा नयाँ बन्ने घरको नक्सापास गर्ने गर्दा उल्लेख्य मात्रामा राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ । वार्षिक ७५ वटा जति नयाँ घर तथा भवन निर्माण सम्बन्धी विनियम लागू हुनुअघि निर्माण गरिएका, मापदण्ड पुगेका भवनहरुको यथास्थिति नक्सा प्रमाणित गर्नुपर्दा प्रति घर औसत २,८५० वर्ग फिटको प्रति वर्ग फिट रु ५.५ का दरले रु ११,७५,६२५ सङ्कलन हुने देखिन्छ । त्यसै गरि नक्सा पास किताब बिक्री बापत रु ७५,००० र निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र बापत ४५,००० सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ । साथै विनियम लागु हुनुअघि निर्माण भईसकेका भवनहरुको अभिलेखिकरण ३० वटा हुने आङ्कलन गर्दा नक्सापास औसत प्रति घर २,८५० वर्ग फिटका दरले नक्सापास प्रति वर्ग फिट रु ४.५ का दरले ३,८४,७५० तथा नक्सा पास किताब बिक्री बापत रु ३०,००० र निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र बापत १७,५०० गरि कुल १७,२७,८७५ राजस्व सङ्कलन गर्न सकिने छ ।

सुधारका पक्षहरु: नक्सापास प्रकृयाले आयआर्जन मात्र नभई भवन निर्माण प्रकृयालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी बनाउने तर्फ पहल गर्न जरुरी देखिन्छ ।

- मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार घरको नक्सा पास प्रकृयालाई प्रभावकारी बनाउने ।
- नक्सापास दस्तुरको दर समयानुकुल परिमार्जन गर्ने ।
- घर अभिलेखीकरणका लागि सार्वजनिक सूचना जारी गरि बैङ्क तथा वित्तिय संस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने ।

- नगरपालिका हुनुभन्दा पहिले निर्माण भएका घरहरुको अभिलेखीकरण कार्यलाई निरन्तरता दिने ।

ग. व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

हालको अवस्था : नगरपालिकाले एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधी पसल, प्लटिङ, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको अनुमति दिन र सो वापत दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्छन् । दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाले व्यवसायको प्रकृया हेरी विभिन्न क्याटागोरीहरुमा विभाजन गरि दर्ता तथा अनुमति दस्तुर निर्धारण गरिएको छ । जस अनुसार निजी विद्यालय स्थापना सिफारिश अन्तर्गत उच्च माध्यमिक विद्यालय, शिक्षालय क्याम्पस तथा माध्यमिक विद्यालय स्थापना र नविकरण गर्न रु १०,००० र रु ५,०००, निम्न माध्यमिक विद्यालय तथा प्राथमिक विद्यालय/पूर्व प्राथमिक विद्यालय दर्ता र नविकरण रु ८,००० र रु ४,०००, छात्र/छात्रावास दर्ता र नविकरण रु २,००० र रु ४,००० एवम् मन्टेश्वरी तथा शिशु स्याहार केन्द्र, पोलीटेक्निकल इन्स्टिच्युट (प्रशिक्षण समेत) र नर्सिङ, सि.एम.ए. र एच.ए. प्रशिक्षण केन्द्र समेत दर्ता र नविकरण रु ५,००० र रु २,५०० कायम गरिएको छ । घ वर्गको निर्माण ईजाजत पत्रको दर्ता र नविकरण क्रमश रु १०,००० र रु ५,००० तोकिएको छ । सहकारी दर्ताको हकमा ५० लाख मुनिको पुँजी भएको सहकारी दर्ता र नविकरण रु ५,००० र २,०००, ५० लाख देखि १ करोडको पुँजी भएको सहकारी दर्ता र नविकरण रु ५,००० र रु २,५०० तथा १ करोडभन्दा माथि पुँजी भएको सहकारी दर्ता र नविकरण रु ५,००० र रु ३,००० निर्धारण गरिएको छ । कृषि समुह/फर्म/पशु फर्म दर्ता शुल्क रु १००० र नविकरण शुल्क रु ५०० तथा टि.भि. च्यानल प्रशारण सेवा दर्ता रु १,६५० र नविकरण रु १,५५०, केबुल च्यानल प्रशारण सेवा दर्ता रु २,२०० र नविकरण रु २,००० एवम् सामुदायिक एफ.एम. प्रशारण सेवा दर्ता रु १,१०० र नविकरण दस्तुर रु १,००० कायम गरिएको छ । गत आ.व. २०७७/७८ मा यस शिर्षक अन्तर्गत रु १२,००,४७२ सङ्कलन भएको थियो भने चालु आ.व. २०७८/७९ मा रु २०,००,००० सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: नगरपालिका क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा सञ्चालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिन सकिन्छ । दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधी पसल, प्लटिङ, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग आदि लगायत अन्य कार्य गर्नको वार्षिक ६०० वटा नुमति दिन बाट दर्ता, अनुमति र नविकरण हुन सक्ने अनुमान गर्दा औसत दस्तुर रु ३,३५०० अनुमान गर्दा वार्षिक रु २०,१०,००० आय हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- व्यवसाय दर्ता तथा अनुमतिका लागि निर्देशिका तयार गर्ने ।
- नगरपालिका क्षेत्रमा सञ्चालन भइरहेका र नयाँ व्यवसाय शुरु गर्न चाहनेलाई अनिवार्य व्यवसाय दर्ता, इजाजत तथा नविकरण गर्न जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- दर्ता तथा अनुमति दस्तुरको दर आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्ने ।

घ. सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

हालको अवस्था : नगरपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरि सङ्कलन गर्दै आएको छ। वडाबाट सङ्कलित सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर वडाले नगरपालिकाको आर्थिक प्रशासन शाखामा मासिक रुपमा जम्मा गर्ने गरिएको छ। आर्थिक ऐनले सिफारिस तथा प्रमाणितको दर न्यूनतम रु १० देखि १,१०० सम्म निर्धारण गरेको छ। पक्की घर तथा कच्ची घर सिफारिस प्रति वर्ग फिट रु ४ र रु ३ निर्धारण गरिएको छ। उक्त ऐन अनुसार व्यक्तिगत घटना ३५ दिनभित्र दर्ता भएमा दस्तुर निःशुल्क गरेको छ। गत आ.व. २०७७/७८ मा सिफारिस दस्तुरमा रु १२,१४,०१५, व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुरमा रु २,२९,६१८ र नाता प्रमाणित दस्तुरमा रु ६७,८१६ सङ्कलन भएको छ। नगरपालिकाको जानकारी अनुसार शिफारिसका शुल्कहरुमा बेरुजु देखिएको (ईन्ट्री भएको तर राजस्व उठ्न बाँकी केही रहेको) छ।

सम्भाव्यता: नगरपालिकाको कार्यालय तथा १५ वटा वडा कार्यालयबाट वार्षिक करीब ५,००० वटा विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित हुने अनुमान गरिएको छ। चालु आ.व. २०७८/७९ मा सिफारिस दस्तुर, व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर र नाता प्रमाणित दस्तुरमा क्रमश: रु ३०,००,०००, रु १०,००,००० र रु ७,००,००० सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ।

सुधारका पक्षहरु:

- सिफारिश वा प्रमाणित गर्न पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिस वा प्रमाणित नगर्ने।
- वडाबाट सङ्कलित दस्तुरहरु शिर्षक सहितको विवरण तयार गर्ने।
- विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा दस्तुरको वर्गिकरण अनुसार दर पुनरावलोकन गरि आवश्कता अनुसार परिमार्जन गर्ने।

ङ. सामुदायिक वनको वन पैदावर विक्रीबाट प्राप्त हुने आय

हालको अवस्था : स्थानीय शासन सञ्चालन ऐनको संशोधन पश्चात सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावरको विक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई पालिकाबाट स्वीकृति गराउनुका साथै वन पैदावरको विक्री बापत प्राप्त गर्ने रकमको दश प्रतिशत सम्बन्धित नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा सामुदायिक वनको वन पैदावर विक्रीको लागि दर निर्धारण अनुसुची - ६ मा रहेको भनिएता पनि यसको दर निर्धारण गर्न बाँकी छ।

सम्भाव्यता: यस नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वन तथा ती वनहरुबाट विक्री हुने वन पैदावरको परिमाण सम्बन्धी तथ्याङ्क नभएता पनि यस क्षेत्रमा पाईने काठ र बोक्रा जाति, पात जाति, फूल भुवा जाति, फल र विज जाति, विरुवा जाति, लोहवन जाति, काठबाट बनेका सामाग्रीहरु, काठ तथा फर्निचरहरु, आदि बाट रु १,७५,००० सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ।

सुधारका पक्षहरु:

- नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वन तथा वन पैदावर सम्बन्धी अभिलेख सङ्कलन गर्ने।
- सामुदायिक वन पैदावर विक्री तथा उपभोग्य सम्बन्धीको वार्षिक कार्ययोजना नगरपालिकाले स्वीकृत गर्ने।

- सामुदायिक वन पैदावर विक्री दर रेट आर्थिक ऐनको अनुसूचीमा समावेश गर्ने ।

च. सेवा शुल्क

हालको अवस्था : नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएका सेवामा सेवाग्राहीहरुबाट शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । सरसफाई शुल्क न्यूनतम रु ५० देखि रु ५००, विद्युत, खानेपानीको सिफारिस रु २२०, घर जग्गा नामसारी दस्तुर सर्जमिन सहित रु ५५०, मोही लगत कट्टा सिफारिस १ रोपनीसम्मको रु २२० र १ रोपनीभन्दा माथि प्रति रोपनी थप रु २२०, सर्जमिन सिफारिस दस्तुर रु ५२०, कच्ची घर कायम सिफारिस रु ३००, घर भएको सिफारिस (घरको मुल्याङ्कनको आधारमा) पक्की घर कायम सिफारिस रु ५००, घर बाटो भए/नभएको सिफारिस रु ६५०, चार किल्ला प्रमाणित सिफारिस दस्तुर रु ५५०, आदिको शुल्क निर्धारण गरिएको छ । यस शिर्षक अन्तर्गत गत आ.व. २०७६/७७ मा रु १,९४,४९० सङ्कलन गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: आगामी आर्थिक वर्षमा उपरोक्त शिर्षकबाट सहज ढङ्गले रकम प्राप्त गर्न सकिन्छ । हाटबजार, पार्किङ्ग, फोहोरमैला व्यवस्थापन, सडक वत्ती, शौचालय, पार्क, पर्यटकीय स्थल, बसपार्क, आदि लगायतबाट सेवा शुल्क उठाउन सक्ने छ । यस नगरपालिकामा माथि उल्लेखित विभिन्न उपशिर्षकहरुको सेवा शुल्क बापत जम्मा रु २१,००,००० सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएका सेवा सम्बन्धी अभिलेख सङ्कलन गर्ने ।
- सेवा शुल्कको दर अध्यावधिक गर्ने ।

छ. सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

हालको अवस्था : नगरपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा रहेका भौतिक सम्पत्तिहरु शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था छ । विद्यमान भौतिक स्रोतहरुको प्रयोगको दर रेट आर्थिक ऐनमा निर्धारण गरिएको छ । दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ मा ब्याक हो लोडर भाडामा प्रति घण्टा रु २,६००, टिृपर प्रति दिन रु ६,००० (ईन्धन बाहेक), ट्रयाक्टर प्रति दिन रु ३,००० (ईन्धन बाहेक), ट्रयाक्टर बजार भरी लोकल चलारन प्रति टि्रप रु ८००, सक्सन मेसिन १ टेङ्की/पटकको लागि रु ५,००० र थप टेङ्की/पटकको लागि रु ४,००० का दरले लिने उल्लेख छ । त्यसै गरी खोटाङ बहुउदेश्य कवर्डहल (सभा समारोह कार्यक्रम तथा खेलकुद प्रतियोगिता गर्दा) प्रति दिन रु ५,००० र नगरपालिकाको हल भाडा प्रति दिन रु ३,००० निर्धारण गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: नगरपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरूका बहाल परिचालन सम्बन्धमा ब्याक हो लोडर भाडा, टि्रपर र ट्रयाक्टर भाडा, सक्सन मेसिन भाडा, खोटाङ बहुउदेश्य कवर्डहल तथा नगरपालिका कार्यालयको हल भाडा, प्रोजेक्टर भाडा, आदिबाट यस शिर्षक अन्तर्गत प्राप्त आय बापत आगामी आ.व.मा जम्मा रु २,५०,००० सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- सरकारी सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरि कार्यान्वयमा ल्याउने ।

- कार्यविधिमा उल्लेखित शर्तहरू पालाना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने ।
- नगरपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने थप सम्पत्तिहरूको विवरण यकिन गरि सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।

ज. विक्री बाट प्राप्त रकम (ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु विक्री)

हालको अवस्था : दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका तथा सिमाना भएर बग्ने नदी र सहायक खोलाको किनार तथा बगर क्षेत्रबाट ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो उत्खनन, सङ्कलन तथा निकासी भई नगरपालिका क्षेत्रमा उपयोग भईरहेको छ । नगर क्षेत्रभित्रका बगरे लगायत अन्य सार्वजनिक जग्गाको खानीको हकमा ग्राभेल/मसिनो गिट्टी प्रति ट्र्याक्टर रु १,००० र प्रति ट्रिपर रु ३,०००, ग्राभेल/ठुलो गिट्टी प्रति ट्र्याक्टर रु ८०० र प्रति ट्रिपर रु २,५००, माटो मिसिएको मिहिन गिट्टी प्रति ट्र्याक्टर रु ७०० र प्रति ट्रिपर रु २,१००, ढुङ्गा प्रति ट्र्याक्टर रु ४०० र प्रति ट्रिपर रु १,२०० तथा वालुवा प्रति ट्र्याक्टर रु ७०० र प्रति ट्रिपर रु २,१०० निर्धारण गरिएको छ । त्यसै गरी नगर क्षेत्र भित्रका व्यक्तिगत जग्गाबाट उत्खनन गरिएको खानीको हकमा मसिनो ग्राभेल/ठूलो ग्राभेल/माटो मिसिएको मिहिन गिट्टी प्रति ट्र्याक्टर रु ५०० र प्रति ट्रिपर रु १,५००, ढुङ्गा प्रति ट्र्याक्टर रु २०० र प्रति ट्रिपर रु ६०० तथा वालुवा प्रति ट्राक्टर रु २५० र प्रति ट्रिपर रु ७०० कायम गरिएको छ । यद्यपि यस शिर्षक अन्तर्गत गत आ.व.मा कुनै आय सङ्कलन गरिएको छैन ।

सम्भाव्यता: नगरपालिका भएर बग्ने रावा, साप्सु, तावा, मेवा र दिखुवा जस्ता जल स्रोत क्षेत्रमा ढुङ्गा, गिट्टी र वालुवाको दिगो सङ्कलन/उत्खनन् कार्यका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयार गरि सो प्रतिवेदन अनुसार सामान्य घरेलु औजार जस्तै कुटो, कोदालो, सावेल, आदिको प्रयोगबाट दैनिक परिमाणको यकिन गरि वार्षिक ठेक्का प्रदान गर्न सकिन्छ । क्षेत्रभित्रका बगरे लगायत अन्य सार्वजनिक जग्गाको खानी तथा नगर क्षेत्र भित्रका व्यक्तिगत जग्गाबाट उत्खनन गरिने खानीको विक्री लगायत यस शिर्षक अन्तर्गत रु २१,००,०००० राजस्व सङ्कलन गर्न सकिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- नगर क्षेत्रभित्रका बगरे लगायत अन्य सार्वजनिक जग्गा तथा नगर क्षेत्र भित्रका व्यक्तिगत जग्गाबाट उत्खनन गरिएको खानी विक्री परिमाणको अभिलेखीकरण गर्ने ।
- बगरे लगायत अन्य सार्वजनिक जग्गा तथा व्यक्तिगत जग्गाबाट उत्खनन गरिएका ढुङ्गा, गिट्टी र वालुवाको विक्रीको लागि ठेक्का लगाई आय सङ्कलन गर्ने ।
- नदिजन्य पदार्थको उत्खनन निर्वाध रुपमा भइरहेकोले त्यसलाई नगरपालिकाले रोक्नका लागि पहल गर्न रावा, साप्सु, तावा, मेवा र दिखुवा खोला किनार तथा बगर क्षेत्रमा दिगो रुपले ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो उत्खनन, सङ्कलन तथा निकासी कार्यको लगि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने र सो प्रतिवेदनले एकीन गरेको परिमाणमा ठेक्का लगाई अमानतबाट विक्री गर्नका लागि आवश्यक प्रक्रिया मिलाउने ।

परिच्छेद ४. आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था

यस परिच्छेदमा नगरपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरु तथा आय सङ्कलननको अवस्थालाई संक्षिप्त रुपमा व्याख्या गरिएको छ । यसले नगरपालिकाको आय सङ्कलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरु पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

नगरपालिकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि कार्यपालिका बैठकले नेपालको संविधान र प्रचलित कानुनको अधिनमा रही आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र परिचालन गर्न सकिने राजस्वका स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गरि आगामी आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको अनुमान गर्ने प्रयोजनको लागि नगरपालिका उपप्रमुखको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिमको ७ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ ।

तालिका १४: राजस्व परामर्श समिति पदाधिकारी तथा जिम्मेवारी

क्र.सं.	पद	जिम्मेवारी
१	नगर उपप्रमुख	संयोजक
२	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३	एक जना वडा अध्यक्ष	सदस्य
४	एक जना कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
५	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय प्रतिनिधि	सदस्य
६	उद्योग वाणिज्य सङ्घ प्रतिनिधि	सदस्य
७	राजस्व शाखा प्रमुख	सदस्य सचिब

राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानुन तर्जुमा, संशोधन, परिमार्जन र सो को परिपालन सम्बन्धमा आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने, राजस्वको स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गरी आगामी आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको अनुमान गर्ने, राजस्वको दर र क्षेत्र लगायतको आधारमा आन्तरीक विश्लेषण र अनुमान गर्ने, स्थानीय उद्योग तथा व्यवसाय प्रवर्दधन र रोजगारी सिर्जनामा योगदान दिने किसिमको कर नीति अवलम्बन गर्न परामर्श दिने, कर राजस्व, गैर कर राजस्व, सेवा शुल्क, दस्तुर आदिको दर निर्धारण गरी सिफारिस गर्ने र राजस्व प्रशासन सुधारका लागि अन्य आवश्यक सुझावहरु पेश गर्ने लगायतका कार्य राजस्व परामर्श समितिले गर्नेछ ।

नगरपालिकाको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र स्थानीय तहको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि नगरपालिकाको राजस्व वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । वर्तमान समयमा नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र नगरपालिकाको आर्थिक ऐनद्वारा नगरपालिकालाई उपलब्ध वित्तीय अधिकार तथा प्रचलित कानून अनुकुल आन्तरीक आय र राजस्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि तत्काल थप तथा योजनावद्ध प्रयास थाल्नुपर्ने देखिन्छ । नगरपालिकाले प्राप्त स्वायत्त अधिकारको प्रयोग र स्थानीय स्रोत साधनको परिचालन गर्न नगरपालिकाको राजस्व प्रशासन क्षमता सुधार गर्नुपर्ने देखिएको छ । नगरपालिकाले उपयुक्त मानव स्रोतको व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, सूचना प्रणाली सहित राजस्व परिचालनका लागि सुदृढ राजस्व शाखाको व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका साथै करको दर तथा दायरा

पहिचान एवम् विश्लेषण गरि उपयुक्त नीतिगत व्यवस्था समेत गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । नीतिगत सुधार, राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखाको स्तरोन्नति, अनुगमन तथा नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना, उत्प्रेरणात्मक विधिहरुको अवलम्बन, नागरिक केन्द्रित राजस्व प्रशासन करदाता शिक्षा जस्ता पक्षहरुलाई सम्वोधन गर्ने गरि राजस्व क्षेत्रमा सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

नगरपालिकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि नगरकार्यपालिका बैठकले नेपालको संविधान र प्रचलित कानुनको अधिनमा रही आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र परिचालन गर्न सकिने राजस्वका स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गरि आगामी आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको अनुमान गर्ने प्रयोजनको लागि नगरपालिका उपप्रमुखको संयोजकत्वमा राजस्व परामर्श समितिले विभिन्न छलफल तथा बैठकहरु सम्पन्न गरि राजस्वका दरहरु तथा राजस्व सम्बन्धी नीतिगत निर्णयहरु नगर सभा समक्ष पेश गरि पुनसंरचित नगरपालिकाको संवैधानिक व्यवस्थाको आधारमा नगरपालिकाले चालु वर्ष २०७८/७९ को लागि आर्थिक ऐन पारित गरेको छ । राजस्व परामर्श समितिको बैठक बसी आन्तरीक आयको दर प्रस्ताब गरि नगर सभाले आयका शिर्षकगत दायरा तथा उक्त दायराका दरहरु राखी नगरसभा मार्फत आर्थिक ऐन सर्व सहमतिले पारित गरिएको छ । नगरपालिकाले राजस्व तथा कर सङ्कलन कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउनका सबै किसिमको राजस्व तथा कर सङ्कलन गर्ने नीति लिएको छ । चालु आ.व.मा आन्तरीक आयतर्फ जम्मा रु १,९५,००,००० सङ्कलन हुने अनुमान गरेको छ ।

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकामा कर सङ्कलन कार्य अपेक्षा अनुसार कर उठाउन नसकिरहेको अबस्था छ । वार्षिक लक्ष्य आधारमा प्रगति हेर्दा लक्ष्य अनुसारको प्रगति हासिल हुन नसकेको देखिन्छ । यसरी लक्ष्य अनुसारका प्रगति हुन नसक्नुमा अनुमान गरिएका शिर्षकहरु करको दायरामा आउन नसक्नु, राजस्वबारे स्थानीयहरुलाई बुझाउन नसक्नु, शिफारिस लगायतका शुल्कहरु ईन्ट्री भएको तर उठ्न बाँकी भएको कारण बेरुजु देखिनु, कोभिडका कारण समय समयमा अनुगमन हुन नसक्नु, आदि कारणले राजस्व अनुमानको लक्ष्य हासिल गर्न नसकिएको देखिन्छ । तसर्थ नगरपालिकाले राजस्व परिचालन तथा सुधार सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

नगर सभाले निम्न नीति तथा कार्यक्रमहरु अवलम्बन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- आन्तरीक आय वृद्धि गर्न सम्भावनाका सबै क्षेत्रहरुको अध्ययन, पहिचान गरि व्यवस्थित ढङ्गले करको दायरामा ल्याउने । यसका लागि आवश्यक संयन्त्र निर्माण गरि परिचालन गर्ने ।
- नगरपालिकाको आन्तरीक आय अभिबृद्धि गर्न करको दायरालाई बढाउँदै सहभागितामूलक कर नीति अवलम्बन गर्ने ।
- सम्बद्ध सबै पक्षलाई निर्धारित राजस्व दायराभित्र ल्याउन कार्यपालिकाले विशेष भूमिका खेल्ने ।
- लक्ष्य अनुसार राजस्व सङ्कलनका लागि तत्कालै आवश्यक व्यवस्था गरि राजस्व सङ्कलन गर्ने ।
- भदौ मसान्तभित्र सबै पक्षलाई करको दायरा भित्र ल्याउने ।
- कर प्रशासनलाई व्यवस्थित गर्न पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालनको मूल आधार आन्तरीक आय भएकाले नगरबासी, उद्योग वाणिज्य सङ्घ, टोलसुधार समितिहरु, स्थानीय शैक्षिक संस्थाहरुसँग सहकार्य गरि कर सचेतना तथा अभिबृद्धि कार्यक्रम मार्फत कर अभियानलाई अघि बढाउने ।

- कर र राजस्व प्रशासनलाई चुस्त र दुरुस्त बनाउन सबै वडा कार्यलयको कम्प्युटरहरुमा सफ्टवेयर जडान र इ-कनेक्सनको माध्यमद्वारा नगरपालिकामा जोड्ने ।
- करदाता शिक्षा प्रभावकारी बनाउने ।
- राजस्व प्रशासन सूचना प्रविधिमा आधारित बनाई सुदृढिकरण गर्ने ।
- सूचना र प्रविधिको माध्यमबाट नगरपालिकामा सेवाग्राहीको गुनासो सम्बोधन गरिने परिपाटी विकास गर्ने ।
- लक्षित वर्गलाई व्यवसाय प्रति आकर्षित गर्न महिला र अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरुको नाममा दर्ता भएका व्यवसायहरुलाई तोकिएको व्यवसाय करमा १० प्रतिशत छुट दिने ।
- असोज मसान्त सम्म एकमुष्ट वार्षिक वहाल कर वुझाउन आउने घरधनी/व्यवसायीलाई वार्षिक वहाल करको १० प्रतिशत छुट दिने ।
- कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरुको क्षमता विकासका लागि आवश्यक तालिम तथा भ्रमणको ब्यवस्था गर्ने ।
- सम्पूर्ण आन्तरीक आयका स्रोतहरु सङ्कलनका लागि तयार पारिएको कर नीतिलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- आन्तरीक आयको दिगो अभिवृद्धिका लागि नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका सम्पत्ति बहालमा दिने नीतिलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- बढी कर तिर्ने व्यक्ति/संस्थालाई कार्यविधि बनाई पुरस्कृत गर्ने ।
- भवन तथा नक्शा पासलाई अनिवार्य गर्ने ।
- अनुगमन तथा मुल्याङ्कन समयावद्ध तथा वैज्ञानिक बनाउने ।
- नगरपालिका क्षेत्रमा नयाँ घर निर्माण गर्दा भवन निर्माण संहिता २०७२ लाई पूर्ण रुपमा पालना गर्न अभिप्रेरित गर्ने तथा नगरपालिका घोषणा हुनुअघि बनेका घरहरुलाई समेत निर्धारित मापदण्डमा नक्सापास र नियमित गर्ने अभियानलाई निश्चित समयसीमा तोकी कार्यान्वयन गर्ने ।
- नगरपालिकाभित्र रहेका वित्तिय संस्थाहरुको अनुगमन तथा नियमन गरि विषयगत कार्यप्रति उत्तरदायी बनाउने ।

४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाले राजस्व सङ्कलनको लागि राजस्व तथा आर्थिक प्रशासन शाखा अन्तर्गत राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखा गठन गरिएको छ । राजस्व सङ्कलनका लागि प्रशासन सहायकलाई कर्मचारीको रुपमा खटाईएको छ । नगरपालिकामा खरिद गरिएको सफ्टवेयरमार्फत वडा कार्यालयहरु र नगरपालिकामा राजस्वको सङ्कलन तथा अभिलेखीकरण गरिँदै आएको छ ।

स्थलगत अवलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल नगरपालिकाको राजस्व सङ्कलनको अवस्था देहाय अनुसार रहेको छ ।

- नगरपालिकाका प्रशासन सहायकलाई राजस्व सम्वन्धी जिम्मेवारी दिइएको ।
- नगरपालिकामा ५ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरिएको ।

- राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखा र सङ्घ संस्था शाखा एउटै सानो कोठामा सञ्चालन भएको हुनाले कार्यकक्ष पर्याप्त नभएको देखिन्छ ।
- राजस्व प्रशासनका लागि कम्प्युटर -१, प्रिन्टर -१, टेबल -१, कुर्सी-१ र दराज -१ लगायतका भौतिक सुविधाहरु उपलब्ध छ ।
- राजस्व प्रशासनको लागि सफ्टवेयर खरिद भएको र सोही सफ्टवेयर प्रयोग गरि राजस्व सङ्कलन कार्य भइरहेको ।
- वडा कार्यालयहरूबाट मूलतः भूमि कर (मालपोत), सम्पत्ति कर, सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरहरु, पञ्जीकरण, आदि सङ्कलन गर्ने गरिएको ।
- नगरपालिका कार्यलयबाट घर बहाल कर, बहाल विटौरी कर, व्यवसाय रजिष्ट्रेशन कर, सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय, घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, नक्शा पास, सरकारी सम्पत्तिको विक्री, न्यायिक दस्तुर, परिक्षा शुल्क, अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्कहरु, सिफारिस दस्तुर, नक्शा पास, टेण्डर विक्री जस्ता राजस्व सङ्कलन हुने गरेको छ ।
- वडा कार्यालयहरूले महिनाभर सङ्कलन भएको रकम एकमुष्ठ बैङ्क दाखिला गरि मासिक रुपमा जम्मा गर्ने गरिएको ।
- राजस्व सङ्कलनको जिम्मेवारी पाएका कर्मचारीका लागि थप तालिम तथा अभिमुखीकरण गर्न सकिने ।
- हालसम्म राजस्व सङ्कलन तथा त्यसको प्रभावकारीताका लागि अनुगमन तथा मुल्याङ्कन नभएको ।
- राजस्व सङ्कलनको लागि वडास्तरमा समेत कम्प्युटरबाट विल प्रिन्ट गरि प्रयोग भइरहेको ।
- राजस्व बजेट तथा प्रतिवेदन प्रणाली तोकिएको ढाँचामा भएको ।
- आर्थिक ऐन र यथार्थ सङ्कलन बीचको तालमेल केही सुधार गर्न सकिने ।

४.३ आन्तरीक आय परिचालन

यस नगरपालिकाको कुल आयमा आन्तरीक आयको हिस्सा क्रमागत रुपमा केही बढ्दो छ । आन्तरीक आयतर्फ मालपोत (भूमि कर), व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर, घर बहाल कर, बहाल विटौरी कर, सिफारिश दस्तुर, नक्शा पास दस्तुर, व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर, अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री यहाँका मुख्य स्रोतका रुपमा रहेको छ । नगर क्षेत्रका बगर तथा सार्वजनिक जग्गा र व्यक्तिगत जग्गाबाट ग्राभेल, गिट्टी, वालुवा, ढुङ्गा लगायतका निकासी तथा विक्री शुल्कबाट राजस्व सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ । तसर्थ दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको लागि आगामी दिनमा समेत आन्तरीक आयतर्फ भूमि कर, सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर, घर बहाल कर, ढुङ्गा, प्राकृतिक श्रोत (ग्राभेल, गिट्टी, वालुवा, ढुङ्गा) विक्री कर, व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर, सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर, सेवा शुल्क तथा विक्री, नक्शा पास र अन्य दस्तुर नै मुख्य तथा दिगो क्षेत्र हुन् । नगरपालिकाकाबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार नगरपालिकाले विगतका आ.व. २०७६/७७ र आ.व. २०७७/७८ मा सङ्कलन गरेको यथार्थ आय तथा चालु आ.व.का लागि गरिएको अनुमान सम्बन्धी आय विवरण देहाय तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ:

तालिका १५ : नगरपालिकाको आय सङ्कलनको अवस्था (रु हजारमा)

सि.नं.	आयको शिर्षक	२०७६/७७ को यथार्थ आय	२०७७/७८ को यथार्थ आय	२०७८/७९ को प्रस्तावित आय
१	**आन्तरिक राजस्व**	**९७३३.०८**	**९०७६**	**१९५००**
१.१	**स्थानीय कर**	**२५५८.३९**	**३३०४.७७**	**७१००**
१.१.१	सम्पत्ति कर			
१.१.२	भूमि (मालपोत) कर	१०८१.१९	१३३७.२४	४५००
१.१.३	घर जग्गा बहाल कर	११८०.३५	१७८७.५४	२०००
१.१.४	बहाल विटौरी कर	२९६.८५	१८०.००	५००
१.१.५	विज्ञापन कर			
१.१.६	मनोरञ्जन कर			
१.१.७	व्यवसाय कर			
१.१.८	सवारी साधन कर (साना सवारी)			१००
१.२	**गैर कर राजस्व**	**७१७४.६९**	**५७७१.२३**	**१२४००**
१.२.१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर	५०.६०	१९.८१	१००
१.२.२	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय			
१.२.३	अन्य संस्थागत आन्तरीक अनुदान		४३८.२५	
१.२.४	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री	६६७.३४	१९४.४९	२१००
१.२.५	न्यायिक दस्तुर	०.४०		५
१.२.६	परिक्षा शुल्क	१००.२४	२३.३०	३००
१.२.७	पार्किङ्ग शुल्क	२.५०	४	५
१.२.८	नक्सापास दस्तुर	२६२.६२	३७२.८०	१५००
१.२.९	सिफारिस दस्तुर	८५१.८१	१२१४.०२	३०००
१.२.१०	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	२०२.३४	२२९.६२	१०००
१.२.११	नाता प्रमाणित दस्तुर	१०९.३७	६७.९०	७००
१.२.१२	अन्य दस्तुर	३८६.५८	११२४.३४	५००
१.२.१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	८८८.५३	१२००.४७	२०००
१.२.१४	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत			
१.२.१५	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	४३६		१००
१.२.१६	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत			
१.२.१७	अन्य राजस्व	३१०७.७५	२५२.२३	५९०
१.२.१८	बेरुजु	१०८.६२	६३०	५००
१.२.१९	पर्यटन सेवा शुल्क			
१.२.२०	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम			
२	**राजस्व बाँडफाँट**	**९१०२६.७५**	**१२२४७१.६२**	**१३३७२२.**
२.१	राजस्व बाँडफाँट प्रदेश सरकार	९८५७.१	२०५३४.२४	२२१५५.
२.२	राजस्व बाँडफाँट सङ्घीय सरकार	८११६९.६५	१०१९३७.३८	१११५६७.
	जम्मा (क)	**९१०२६.७५**	**१२२४७१.६२**	**१३३७२२.**
३	**बाह्य अनुदान**			

३.१	**नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान**	**५३३७२२.५४**	**६९०९६९.५४**	**५९१०७०.**
३.१.१	वित्तीय समानिकरण अनुदान	१४५७००.	१४४१००.	१५३४००.
३.१.२	शशर्त अनुदान चालु	३४९११४.	५११०६९.५४	३८०५७०.
३.१.१५	समपुरक अनुदान	१२५००.	३३४५९.	२३९००.
३.१.१६	विशेष अनुदान पुँजिगत	२५०००.	२३४१.	३३२००.
३.१.१७	अन्य अनुदान चालु	१४०८.५४		
३.२	**प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान**	**९४५६१.**	**४५९९६.**	**९२२८५.०६**
३.२.१	वित्तीय समानिकरण अनुदान	७५८५.	७५६२.	८९४८.
३.२.२	शशर्त अनुदान चालु	३७८८५.	२८४३४.	५०.
३.२.३	शशर्त अनुदान पुँजिगत			३१२५१.
३.२.४	समपुरक अनुदान	३७५००.	१००००.	५२०३६.०६
३.२.५	विशेष अनुदान	११५९१.		
	जम्मा (ख)	**६२८२८३.५४**	**७३६९६५.५४**	**६८३३५५.०६**
	कुल जम्मा (क र ख)	**७१९३१०.२९**	**८५९४३७.१६**	**८१७०७७.०६**

यस नगरपालिकाको आय संरचना हेर्दा कुल आयमा आन्तरीक आयको हिस्सा करिव १ प्रतिशत भन्दा कम रहेकोमा चालु आ.व. २०७८/७९ मा दोब्बर हुने अनुमान गरिएको छ। कोभिडको कारण बाह्य अनुदानको रकम तुलनात्मक रुमपा घटेको हुनाले आन्तरीक आयको हिस्सा केही बढ्न गएको छ। नगरपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रुपमा सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाँड र अनुदान बापतको रकम रहेको देखिन्छ। नगरपालिकाको समग्र आयको सारांश देहाय बमोजिम रहेको छ:

तालिका 2 : नगरपालिकाको कुल आयमा योगदान (रु हजारमा)

आय शिर्षक	**२०७७/७८ को यथार्थ आय**		**२०७८/७९ को अनुमानित आय**	
	रकम	**प्रतिशत**	**रकम**	**प्रतिशत**
आन्तरीक आय	९७३३.०८	०.९४	१९५००.	२.०१
राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय	१२२४७१.६२	११.७८	१३३७२२	१३.७८
बाह्य अनुदान	८५९४३७.१६	८७.२९	८१७०७७	८४.२१
कूल जम्मा	**१०३९८९३.२६**	**१००.००**	**९७०२९९.०६**	**१००.००**

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरु

नगरपालिकाको स्थानीय आन्तरीक आय परिचालनमा नयाँ व्यवस्था अनुसारको क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ। आन्तरीक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरुलाई सम्वोधन गर्न निम्न कार्यहरु गर्न आवश्यक देखिन्छ।

४.४.१ राजस्व प्रशासनका लागि उपयुक्त संगठन निर्माण

राजस्व परिचालन क्षमता सुधार तथा राजस्वको स्रोत र आधारहरु वृद्धि गर्न नगरपालिकामा राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखाका कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु आवश्यक देखिन्छ। नगरपालिकाको नयाँ क्षेत्र तथा परिवर्तित राजस्व अधिकारको आधारमा नगरपालिकाले भौतिक सुविधा, उपयुक्त मानव संसाधन व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कार्यविधि, सूचना तथा अभिलेख प्रणालीको व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ।

त्यसका अतिरिक्त वडाहरुबाट समेत तोकिएका शिर्षकहरुमा आय सङ्कलन गर्न क्षमता विकास गरि आवश्यक स्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन आवश्यक छ ।

४.४.२ आर्थिक ऐनमा सुधार

नगरपालिकाले आर्थिक ऐन तर्जुमा गरि स्वीकृत गरेको छ तर सो ऐनलाई अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ बमोजिम सुधार गरि व्यवहारिक तथा वस्तुपरक बनाउनुपर्ने देखिन्छ । दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ मा निर्धारण गरिएको कर तथा गैर करहरुको दर वैज्ञानिक तवरले निर्धारण गर्नुका आवश्यक देखिन्छ । नगरपालिका क्षेत्रमा विभिन्न जडीवुटीहरु पाईने भएता पनि आर्थिक ऐनको अनुसूची -५ मा जडीवुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कर अन्तर्गत जडीबुटीको किसिम अनुसार करको रकम निर्धारण गरिएको देखिंदैन भने कवाडी तथा जीवजन्तुको व्यवसायिक कारोबार गरेबापत दर छुट्टाछुट्टै करको रकम तोकिनु जरुरी छ । नयाँ सम्भावना भएका करका किसिमहरुको पहिचान तथा उपयुक्त करको निर्धारण गरि आर्थिक ऐनमा समावेश गरिनुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.३ आन्तरीक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

नगरपालिकाले आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मुख्य आय शीर्षकहरुबाट आय सङ्कलन गर्न स्पष्ट कार्यविधि तयार गरि वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ । यसमा आय सङ्कलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषवस्तु पर्दछन् ।

४.४.४ राजस्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

नगरपालिकाले हालको कानुनी व्यवस्था अनुसार राजस्व सङ्कलनका लागि दर निर्धारण गरिएको भएतापनि त्यसको प्रचार प्रसारको कमी रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी करदातालाई आफूले तिर्नुपर्ने कर रकम र शिर्षक सम्वन्धी जानकारी उपलब्ध गराउन कर शिक्षा कार्यक्रम तथा जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै करदाताहरुले समयमा राजस्व नतिरेमा दण्ड जरिवाना लाग्ने विषयमा पनि प्रचार प्रसार गर्नु पर्दछ ।

४.४.५ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख

नगरपालिकालमा आन्तरीक आयको अधिकतम परिचालनका लागि यसका आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी छ । नगरपालिकालाई प्राप्त राजस्वका अधिकारसँग सम्बन्धित व्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यक रहेको छ । अद्यावधिक अभिलेख बिना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन ।

४.४.६ समन्वय संयन्त्र

राजस्व परिचालन नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व सङ्कलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरीक तथा वाह्य निकायहरूसँग समन्वय अपरिहार्य हुन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई सक्रिय तथा प्रभावकारी बनाउनु पर्दछ । आय सङ्कलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरि वडा र

राजस्व शाखाबीच निरन्तर समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गर्न आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन जनप्रतिनिधीहरुले नियमित अनुगमन र छलफल गर्नुपर्दछ । साथै स्थानीय करदाता केन्द्रित समुदायहरुसँग छलफल गरि नयाँ करका शिर्षकहरु कार्यान्वियनमा ल्याउनु पर्दछ ।

४.४.७ चुहावत नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको सङ्कलन अवस्थाको अनुगमन गरि राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । नगरपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निन्तर सम्वाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडियामार्फत् राजस्व र करबाट प्राप्त आयलाई के के शिर्षकमा खर्च गरियो भन्ने विवरणबारे जनता तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रसासहरू हुन सक्दछन् ।

परिच्छेद ५. राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट सङ्कलित सूचना विश्लेषण तथा अन्तर्क्रियाबाट तयार गरिएको दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजना

नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको लागि लिने रणनीति, कार्यनीति र कार्ययोजनाहरु देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

५.१.१ रणनीति तथा कार्यनीति

साविकका १३ वटा गाउँ विकास समितिहरु मिलाएर गठन गरिएको यस नगरपालिकामा विद्यमान कानून प्रदत्त केही राजस्व अधिकारहरु हालसम्म प्रयोगमा ल्याउन सकिएको देखिंदैन । अर्कोतर्फ नगरपालिकाले तर्जुमा गरि जारी गरेका कानूनहरु समेतमा सामन्य सुधार तथा परिमार्जनको गुन्जायस रहेको देखिएकोले नगरपालिकाले यसतर्फ विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ । यी तथ्यहरुलाई समेत दृष्टिगत गरि आन्तरीक राजस्व परिचालन सम्बन्धमा देहाय अनुसार रणनीतिहरु अवलम्वन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

- राजस्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरि आन्तरीक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।
- राजस्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरि व्यवस्थित बनाउने ।
- राजस्व प्रणालीलाई सरल, सहज, करदातामैत्री, पारदर्शी र समावेशी बनाउने ।
- समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गरिने ।

तालिका १७ : राजस्व सुधार कार्ययोजनाको रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
राजस्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरि आन्तरीक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।	▪ नगरपालिकामा राजस्वसँग सम्बन्धित आवश्यक ऐन तथा नियमहरु तर्जुमाका साथै तर्जुमा भईसकेका ऐन नियमलाई सुधार गरि अझ बढी व्यवहारिक तथा वैज्ञानिक बनाउँदै लगिने छ । ▪ कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवम् विषय क्षेत्रसँग आवद्ध गराउँदै लगानी गरिनेछ । ▪ कर, शुल्क, सेवा शुल्क आदिको दर तथा दायरा निर्धारण गर्दा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरुसँग परामर्श गर्ने पद्धतिको संस्थागत विकास गरिने छ । ▪ करको भार बहन क्षमता समेतका आधारमा कर नीतिलाई विवेकसम्मत र प्रगतिशिल बनाइने छ । ▪ राजस्व स्रोतका दायराको यकिन तथ्याङ्क सङ्कलन गरि सम्भाव्यताका आधारमा समय सापेक्ष रुपमा करदाताहरुको सङ्ख्या बढाउँदै लगिने छ । ▪ राजस्वको स्रोत वृद्धि गर्ने पूँजी लगानीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ । ▪ आन्तरीक राजस्वका विभिन्न स्रोतहरुबारे सम्भावना अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरुको यकिन तथ्याङ्क, सूचना सङ्कलन गर्ने कार्यदलहरु बनाई वडागत रुपमा परिचालन गरिने छ । करका स्रोत अनुसारका तथ्याङ्क हरेक वर्ष आवधिक गरिने छ ।

	▪ राजस्व सङ्कलन स्रोत परिचालन गर्न दर निर्धारण गर्दा समेत छिमेकी पालिका र अन्य करदातासँग छलफल तथा परामर्श गरिने छ । ▪ समयमा कर तिर्ने करदातालाई प्रोत्साहन तथा बक्यौता राख्ने करदातालाई जरिवाना लगाइने छ ।
राजस्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरि व्यवस्थित बनाउने ।	▪ समग्र राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिहरुलाई कार्यान्वियन गर्न राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखाको सुदृढीकरण गरि क्षमतावृद्धि गरिने छ । ▪ नगरपालिकाको राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखामा स्वीकृत संगठन संरचना अनुसारको दरबन्दी पूर्ति गरिने छ । ▪ राजस्व परामर्श समिति, राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखा र वडा कार्यालयका कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ । ▪ स्थानीय करबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने करदाता शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम समुदाय/टोल एवम् वडास्तरमा सञ्चालन गरिने छ । ▪ प्रादेशिक तथा जिल्लाका स्थानीय तह स्तरमा राजस्व परिचालन बारे ज्ञान सीप, अनुभव आदान-प्रदान गरिने छ । ▪ राजस्व सम्बन्धी आन्तरीक नियन्त्रणको व्यवस्थाको लागि राजस्व रसिद नियन्त्रण खाता राखिने छ र प्रत्येक वडाबाट मासिक रुपमा स्रोत खुल्ने गरि राजस्वको प्रतिवेदन लिने प्रणाली अवलम्बन गरिने छ ।
राजस्व प्रणालीलाई सरल, सहज करदातामैत्री, पारदर्शी र समावेशी बनाउने ।	▪ कर सङ्कलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवम् सहकारी संस्थासँग सहकार्य गरिने छ । ▪ कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराउन कर सम्बन्धी सूचनाहरुमा नागरिकहरुको पहुँच पुर्‍याईने छ । कर/राजस्व सूचना जानकारी अर्धवार्षिक एवम् वार्षिक प्रतिवेदन नगरपालिकाको वेभसाईटमा राखिने छ । साथै यस्तो सूचनाहरु नगरपालिका तथा वडा कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ । ▪ करदाता शिक्षा, कर सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने । ▪ महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गरिब तथा कमजोर आर्थिक अवस्थाका स्थानीय व्यवसायी तथा घरमूलीहरुलाई करमा विशेष छुटको व्यवस्था मिलाईने छ ।
समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गरिने छ ।	▪ पर्यटन शुल्क तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित करका सम्बन्धमा छिमेकी पालिकाहरुसँग समेत समन्वय तथा सहकार्य गरिने छ । ▪ बाझिएका नीतिगत व्यवस्था संशोधनका लागि आवश्यक समन्वय गरिने छ । ▪ राजस्वसँग सम्बन्धित विषय प्रदेश सरकार तथा जिल्ला सम्न्वय समितिसँग नियमित अन्तर्क्रिया गरिने छ । यसैगरी जिल्लाका अन्य छिमेकी स्थानीय तहहरुसँग समन्वय बैठक आयोजना गरि राजस्व सङ्कलनका सवालहरुबारे छलफल गरि समाधान गरिने छ । ▪ राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइने छ ।

५.१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजना

नगरपालिकाको सूचना तथा तथ्याङ्क अध्ययन र नगरस्तरीय अन्तरक्रियाका आधारमा तयार गरिएको दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजस्व सुधार योजना देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका १८ : राजस्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरु	सुधार गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरु	समयावधी	जिम्मेवारी
क. कर तथा गैर कर राजस्व			
सम्पत्ति कर	▪ सम्पत्ति कर कार्यान्वयन गर्न कार्यविधि तयार गर्ने । ▪ मूल्याङ्कन समिति गठन गरि घरजग्गा मूल्याङ्कनको तौरतरिका र दर निर्धारण गर्ने । ▪ करदाताको सम्पत्ति मूल्याङ्कनमा चित्त नबुझ्ने करदाताको उजुरी दिने र यसको छिनोफानो गर्न नगरपालिकाको उपप्रमुखको संयोजकत्वमा उजुरी सुनुवाई समिति गठन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखा
	▪ मूल्याङ्कन अनुसारको करदाताको लगत तयार गरि कम्प्यूटर सफ्टवेयरमा सबै घरजग्गा धनीहरुको लगत तयार गर्ने ।	२०७९ कार्त्तिक मसान्तसम्म	राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखा
	▪ लगत अनुसार प्रत्येक घरधनीहरुलाई सम्पत्ति करको विल छपाई गरि वडामार्फत घर घरमा पठाउने ।	२०७९ फाल्गुण मसान्तसम्म	राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखा
पूर्वाधार उपयोग शुल्क	▪ पूर्वाधार उपयोग (सवारी वार्षिक/पटके) महशुल दर निर्धारण गर्ने र उपयुक्त तवरले शुल्क उठाउने । ▪ साझा सडकमा शुल्क लगाउन छिमेकी स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	नगरसभा नगरपालिका
	▪ खानेपानी महशुल दर निर्धारण र सङ्कलन गर्ने । ▪ सिंचाई महशुल दर निर्धारण र सङ्कलन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	नगर सभा
घर जग्गा वहाल कर	▪ वडागत रुपमा घर बहालमा लगाउने घरधनीहरुको विवरण सङ्कलन गर्ने । ▪ घरधनीहरुसँग अन्तरक्रिया गर्ने । ▪ घरजग्गा बहाल कर सङ्कलन आरम्भ गर्ने ।	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति राजस्व शाखा
बहाल विटौरी शुल्क	▪ सार्वजनिक जग्गाहरुमा उपयोग बारेको विवरण तयार गर्ने । ▪ सार्वजनिक जग्गाहरुको पहिचान गरि नाप नक्सा अध्यावधिक गर्ने । ▪ बहाल विटौरी करको दर निर्धारण गर्ने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	कार्यपालिका राजस्व परामर्श समिति
	▪ सार्वजनिक जग्गाहरुमा बसपार्क, कृषि हाटबजार, शौचालय निर्माण गरि बहालमा लगाउने ।	आ.व. २०७९/८० देखि	नगर कार्यपालिका
घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	▪ महिला पुरुष स्वामित्व छुट्टिने गरि घरजग्गाको अभिलेख राख्ने । ▪ प्रदेश सरकारबाट महशुल दर निर्धारण भए बमोजिम घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर उठाउने/ मालपोत कार्यालयबाट प्राप्त गर्ने ।	२०७९ श्रावण देखि	नगर कार्यपालिका
प्राकृतिक स्रोत बिक्री	▪ जडिबुटीको पहिचान र उपदेयताबारे पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने ।	२०७९ साल	नगरपालिका र सम्बन्धित शाखा

	▪ ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा उत्खनन्/सङ्कलन गर्न प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्ने ।	२०७९ साल	नगरपालिका, वडा कार्यालय, प्राविधिक शाखा
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	▪ वडागत रुपमा दर्ता गर्नुपर्ने सङ्घ संस्थाहरुको विवरण सङ्कलन गर्ने । ▪ वर्गिकरण अनुसार व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण दस्तुर सङ्कलन गर्ने ।	तत्कालै	गाउपालिका, वडा कार्यालय, राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखा
अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन शुल्क	▪ घरजग्गा मूल्याङ्कन र अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन अभिलेखलाई एकरुपता कायम गर्ने ।	तत्कालै	वडा कार्यालय
पर्यटन सेवा शुल्क	▪ धार्मिक एवम् पर्यटकीय स्थलहरुको प्रवेश शुल्क निर्धारण गर्ने । ▪ पर्यटकीय सेवाहरुको व्यवस्थापन गरि शुल्क लगाउने ।	२०७९ पौष मसान्तसम्म	नगर कार्यपालिका, योजना शाखा
नक्सा पास दस्तुर	▪ नक्सापास सम्बन्धमा जनचेतना जगाउने । ▪ आवश्यक दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने । ▪ नक्सा पास कार्य अनिवार्य गर्ने ।	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र प्राविधिक शाखा
पानी मुहान दर्ता शुल्क	▪ पानी मुहान दर्ता गर्ने बारे सरोकारवालाहरुलाई जानकारी गराउने ।	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	वडा कार्यालय
सामुदायिक वनबाट भएको आम्दानीबाट तोकिएको प्रतिशत स्थानीय विकासका लागि समन्वय गर्ने ।	▪ सामुदायिक वनबाट वार्षिक रुपमा विक्रीयोग्य हुने काठजन्य तथा गैर काठ, जडिबुटीको आँकडा सहितको कार्ययोजना माग गर्ने । ▪ सामुदायिक वनबाट स्थानीय विकासमा गर्ने लगानी बारेमा समन्वय गर्ने ।	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	नगरपालिका तथा राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखा
ख. आयआर्जन हुने पूँजीगत लगानीका क्षेत्र			
पूर्वाधार निर्माण गर्ने	▪ सडकहरुलाई कालोपत्रे गर्ने । ▪ होमस्टेहरुको विकास गर्ने ।	निरन्तर	नगरपालिका र प्राविधिक शाखा
महत्वपूर्ण धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको विकास, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	▪ क्रमश नगरपालिकामा रहेका धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको प्रवर्द्धनका लागि पर्यटकीय प्याकेजको रुपमा विकास गर्ने ।	निरन्तर	नगर कार्यपालिका र निजी क्षेत्र
ग. मानविय क्षमता विकास तथा राजस्व प्रशासन			
मानविय क्षमता विकास	▪ प्रस्तावित संगठनात्मक ढाँचा अनुरुप राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखाको दरबन्दी परिपूर्ति गर्ने र सोही बमोजिम राजस्व सङ्कलनको जिम्मेवारी उक्त उपशाखालाई दिने । ▪ नगरपालिकाका राजस्व अधिकारका क्षेत्रमा नगर कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखीकरण गर्ने ।	नियमित	नगरपालिका

	▪ राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरुलाई असल अभ्यासबारे जानकारी दिने कार्यक्रम आयोजना गर्ने । ▪ नगरपालिका तथा वडा कार्यालयका कर्माचारीहरुलाई कर तथा राजस्व प्रशासन र अभिलेख र सफ्टवेयर बारे तालिम प्रदान गर्ने । ▪ व्यवसायीहरुलाई कर सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने । ▪ निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा समयमा तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने		
तथ्याङ्क तथा सूचना व्यवस्थापन	▪ सबै किसिमका करदाताहरुको तथ्याङ्क सूचना सङ्कलन गर्ने । ▪ करदाताको व्यक्तिगत फाईल (विवरण) तयार गर्ने । ▪ महशुलयोग्य पूर्वाधारहरु (सडक, सिंचाई, विद्युत, खानेपानी, बसपार्क, आदि) को अभिलेख तयार गर्ने ।	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	वडा कार्यालय, राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखा, प्राविधिक शाखा
राजस्व सङ्कलन तथा अभिलेक	▪ करदाताको विवरण सबै वडा तथा नगरपालिका कार्यालयको सोही सफ्टवेयरमा ईन्ट्री गर्ने । ▪ राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत प्रणालीमार्फत सेवा दिने	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	नगर कार्यपालिका र वडा कार्यालय
सूचना तथा पारदर्शिता	▪ स्थानीय सञ्चार माध्यमबाट करदाताहरुलाई कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने सम्बन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने । ▪ नगरपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक वडापत्र राख्ने । ▪ कर तथा राजस्व असुलीका लागि घरदैलो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ▪ राजस्व सङ्कलनको विवरण त्रैमासिक एवम् अर्ध वार्षिक रुपमा प्रकाशन गर्ने ।	नियमित	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा सचिवहरु
अनुगमन	▪ अनुगमन गरि छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने । ▪ कर चुहावत नियन्त्रण गर्ने ।	प्रत्येक ३ महिनामा	कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयहरु
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	▪ कर्मचारीलाई राजस्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरि प्रोत्साहन गर्ने । ▪ बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान गर्ने ।	वार्षिक रुपमा (नगर सभा गर्ने दिनमा)	नगरकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
राजस्व प्रशासनको प्रभावकारिता बन्दोबस्ती	▪ नगरपालिकामा राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखाको लागि पर्याप्त कार्यकक्ष, भौतिक सुविधा, विद्युत ब्याकअप सहितको सुविधा उपलब्ध गराउने ।	तत्कालै	नगरकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद ६. आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगमी ३ आर्थिक वर्षहरुका लागि नगरपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । नगरपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले नगरपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन भई आगामी ३ वर्ष (आ.व. २०७९/८०-२०८१/८२)को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सो बाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसैगरी केही शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय सङ्कलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ ।

तालिका १९: आगामी ३ वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण आधार

क्र. सं.	राजस्व शिर्षक	कुल सम्भाव्य आय	आगामी आ.व.को लागि प्रक्षेपण			
			प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
क.	आन्तरिक आय					
१	सम्पत्ति कर	३०१५	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	२४१२	२७७३.८०	३१८९.८७
२	भूमि कर (मालपोत)	१४७९९.४८	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	८८७९.६९	९७६७.६६	१०७४४.४२
३	घर जग्गा बहाल कर	२२५१.५५	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	१८०१.२४	१९८१.३६	२१७९.५०
४	बहाल विटौरी कर	३६६७.१६	कुल सम्भावनाको ७०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	२५६७.०१	२८२३.७१	३१०६.०८
५	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	२०१०	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	१६०८	१८४९.२०	२१२६.५८
६	विज्ञापन कर	१५८.२०	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	९४.९२	१०९.१६	१२५.५३
७	मनोरञ्जन कर	१६४.८०	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	९८.८८	११३.७१	१३०.७७
८	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर	१००	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	९०	९९	१०८.९०

९	जडिवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	१५०	कुल सम्भावनाको ७०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	१०५	१२०.७५	१३८.८६
१०	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	१००	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	९०	९९	१०८.९०
११	सवारी साधन कर	१००	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	६०	६६	७२.६०
१२	पर्यटन सेवा शुल्क	५०	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	३०	३४.५०	३९.६८
१३	सामुदायिक वनबाट प्राप्त रकम	१७५	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	१०५	११५.५०	१२७.०५
१४	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्रीबाट प्राप्त रकम	२१००	कुल सम्भावनाको ७०% र त्यसपछि बार्षिक १५% बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	१४७०	१६९०.५०	१९४४.०८
१५	न्यायिक दस्तुर	१०	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	९	९.९०	१०.८९
१६	परिक्षा शुल्क	३००	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	३००	३३०	३६३
१७	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	१००	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	१००	११०	१२१
१८	पार्किङ शुल्क	५	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	३	३.३०	३.६३
१९	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री (ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटोजन्य वस्तु)	२१००	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	१८९०	२०७९	२२८६.९०
२०	नक्सापास दस्तुर	१७२७.८८	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	१३८२.३०	१५२०.५३	१६७२.५८
२१	शिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर	३०००	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	२७००	२९७०	३२६७
२२	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	१०००	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	९००	९९०	१०८९
२३	नाता प्रमाणित दस्तुर	७००	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	७००	७७०	८४७

२४	अन्य दस्तुर (दर्ता, ईजाजत)	५००	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	५००	५५०	६०५
२५	दण्ड, जरिवाना र जफत	१०	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	१०	११.५०	१३.२३
२६	अन्य राजस्व	५००	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	४००	४४०	४८४
२७	व्यवसाय कर	२२६२	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	१८०९.६०	२०८१.०४	३१२१.५६
२८	पटके सवारी कर	३०	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	२७	२९.७०	३२.६७
२९	बेरुजु	५००	आ.व. २०७८/७९ का लागि अनुमानित रकम र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले घट्दै जाने	५००	४२५	३६१.२५
ख. राजस्व तथा रोयल्टी बाँडपाँट						
संघीय सरकार						
१	राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकम	१११५६७	आ.व. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुँदै जाने	११७१४५.३५	१२३००२.६२	१२९१५२.७५
प्रदेश सरकार						
१	राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकम	२२१५५	आ.व. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश १०% का दरले बृद्धि हुँदै जाने	२४३७०.५०	२६८०७.५५	२९४८८.३१
ग. अनुदान तर्फ						
संघीय सरकार						
१	समानिकरण अनुदान	१५३४००	आ.व. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश ५% प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने	१६१०७०	१६९१२३.५	१७७५७९.६८
२	सशर्त अनुदान	३८०५७०		३९९५९८.५०	४१९५७८.४३	४४०५५७.३५
३	विशेष अनुदान	२३९००		२५०९५	२६३४९.७५	२७६६७.२४
४	समपुरक अनुदान	३३२००		३४८६०	३६६०३.००	३८४३३.१५
प्रदेश सरकार						
१	समानीकरण अनुदान	८९४८	आ.व. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुँदै जाने	९३९५.४०	९८६५.१७	१०३५८.४३
२	सशर्त अनुदान चालु	५०		५२.५०	५५.१३	५७.८८
३	सशर्त अनुदान पुँजिगत	३१२५१		३२८१३.५५	३४४५४.२३	३६१७६.९४
४	समपुरक अनुदान	५२०३६		५४६३७.८६	५७३६९.७५	६०२३८.२४
अन्य अनुदान						
१	अन्य संस्थागत	२००००	सडक बोर्ड जस्ता संस्थाबाट	२२०००	२४२००	२६६२०

	आन्तरिक अनुदान		आ.व. २०७८/७९ मा रु २० करोड प्राप्त हुने र त्यसपछि १०% ले बृद्धि			
२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	२०००	जनताको लागत सहभागिताबाट आ.व. २०७८/७९ मा रु २० लाख प्राप्त हुने र त्यसपछि बार्षिक १०% ले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	२२००	२४२०	२६६२

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

आय शीर्षकको सम्भाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानेर नगरपालिकाको आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तयार गरिएको छ। प्रक्षेपणको लागि राजस्व सङ्केत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको राजस्व सङ्केत कोडको आधारमा गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताब गरिए अनुसार ऐनले देय बमोजिम करका दायरा बिस्तार गर्न सकेको खण्डमा निम्न तालिकामा दिए अनुसार नगरपालिकाको आय वृद्धि हुने देखिन्छ।

तालिका २० : आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण (हजारमा)

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ	अनुमान	प्रक्षेपण		
		२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१००००	**राजस्व तथा अनुदान**					
क.	**आन्तरीक आय**	**९०७६.**	**१९५००.**	**३०६४२.६४**	**३३९८३.५७**	**३८४५३.४६**
११३११	सम्पत्ति कर			२४१२.	२७७३.८	३१८९.८७
११३१४	भूमि कर (मालपोत)	१३३७.२४	१३३७.२४	८८७९.६९	९७६७.६६	१०७४४.४२
११३२१	घर, जग्गा बहाल कर	१७८७.५४	१७८७.५४	१८०१.२४	१९८१.३६	२१७९.५
११३२२	बहाल विटौरी कर	१८०	५००	२५६७.०१	२८२३.७१	३१०६.०८
११३६२	जडिवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			१०५	६६	७२.६०
११४५१	सवारी साधन कर			६०	११५.५०	१२७.०५
११४७२	विज्ञापन कर			९४.९२	१०९.१६	१२५.५३
११४७३	मनोरञ्जन कर			९८.८८	११३.७१	१३०.७७
११६१३	व्यवसाय कर			१८०९.६	२०८१.०४	३१२१.५६
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोबारमा लाग्ने कर	१९.८१	१००	९०	९९	१०८.९
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त कर			९०	९९	१०८.९०
१४१७१	सामुदायिक वनबाट प्राप्त रकम			१०५	११५.५०	१२७.०५
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क			३०	३४.५०	३९.६८
१४२१३	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम	१९४.४९	२१००	१४७०	१६९०.५०	१९४४.०८

१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री (ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा)			१८९०.००	२०७९.००	२२८६.९०
१४२२१	न्यायिक दस्तुर		५	९	९.९०	१०.८९
१४२२४	परिक्षा दस्तुर	२३	३००	३००	३३०	३६३
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क		१००	१००	११०	१२१
१४२४१	पार्किङ शुल्क	४	५	३	३.३०	३.६३
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	३७२.८०	१५००	१३८२.३०	१५२०.५३	१६७२.५८
१४२४३	सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर	१२१४.०२	३०००	२७००	२९७०	३२६७
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दस्तुर	२२९.६२	१०००	९००	९९०	१०८९
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	६७.९०	७००	७००	७७०	८४७
१४२४९	अन्य दस्तुर	११२४.३४	५००	५००	५५०	६०५
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता, अनुमति, ईजाजत, नविकरण, आदि)	१२००.४७	२०००	१६०८	१८४९.२०	२१२६.५८
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना र दस्तुर			१०	११.५०	१३.२३
१४४५१	पटके सवारी कर			२७	२९.७०	३२.६७
१४५२९	अन्य राजस्व	२५२.२३	५९०	४००	४४०	४८४
१५१११	बेरुजु	६३०	५००	५००	४५०	४०५
ख.	**राजस्व बाँडफाँट**	**१२२४७१.६२**	**१६८४८५**	**१४१५१५.८५**	**१४९८१०.१७**	**१५८६४१.०५**
	संघीय सरकार	**२०५३४.२४**	**५६९१८**	**११७१४५.३५**	**१२३००२.६२**	**१२९१५२.७५**
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने कर	२०५३४.२४	५६९१८	११७१४५.३५	१२३००२.६२	१२९१५२.७५
	प्रदेश सरकार	**१०१९३७.३८**	**१११५६७**	**२४३७०.५०**	**२६८०७.५५**	**२९४८८.३१**
११४५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने कर	१०१९३७.३८	१११५६७	२४३७०.५०	२६८०७.५५	२९४८८.३१
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**७३६९६५.५४**	**५३६२१९**	**७१७५२२.८१**	**७५३३९८.९५**	**७९१०६८.९०**
	संघीय सरकार	**६९०९६९.५४**	**४८५९७०**	**६२०६२३.५०**	**६५१६५४.६८**	**६८४२३७.४१**
१३३११	समानीकरण अनुदान	१४४१००	७९०००	१६१०७०	१६९१२३.५०	१७७५७९.६८
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	५११०६९.५४	३८०५७०	३९९५९८.५०	४१९५७८.४३	४४०५५७.३५
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत					
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	२३४१	१२५००	२५०९५.००	२६३४९.७५	२७६६७.२४
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत					
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	३३४५९	१३९००	३४८६०	३६६०३	३८४३३.१५
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत					

	प्रदेश सरकार	४५९९६	५०२४९	९६८९९.३१	१०१७४४.२८	१०६८३१.४९
१३३११	समानीकरण अनुदान	७५६२	८९४८	९३९५.४०	९८६५.१७	१०३५८.४३
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	२८४३४	५०	५२.५०	५५.१३	५७.८८
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत		३१२५१	३२८१३.५५	३४४५४.२३	३६१७६.९४
१३३१४	विशेष अनुदान चालु					
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत					
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	१००००	१००००	५४६३७.८६	५७३६९.७५	६०२३८.२४
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत					
१३३१८	अन्य अनुदान चालु					
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत					
	अन्य अनुदान		२२०००	२४२००	२६६२०	२९२८२
१३३१९	अन्य संस्थागत अनुदान		२००००	२२०००	२४२००	२६६२०
१३३२०	अन्य व्यक्तिगत अनुदान (जनसहभागिता)		२०००	२२००	२४२०	२६६२
३००००	**वित्तीय सम्पत्ति तथा दायित्व**	५५०४९.९९८	११९०८८.०१८	१०९५४६.८२	१२०५०१.५०	१३२५५१.६५
३२१२१	नगद	७२३६.८४	१९५००			
३२१२२	बैंक मौज्दात	४७८१३.१५	९९५८८.०२	१०९५४६.८२	१२०५०१.५०	१३२५५१.६५
३३१४३	अन्य संस्थाहरुबाट ऋण प्राप्ति					
३३१८२	तिर्नुपर्ने विभिन्न अन्य खाताहरु					
	जम्मा राजस्व, अनुदान सम्पत्ति तथा दायित्व	८८०५२६.३१	८६५२९२.०२	१०२३४२८.१२	१०८४३१४.१९	११४९९९७.०७

परिच्छेद ७. अपेक्षित नतिजा

यस परिच्छेदमा दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अपेक्षित नतिजा प्रस्तुत गरिएको छ ।

७.१ अपेक्षित नतिजा

प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजनाको उचित कार्यान्वयनबाट नगरपालिकाको हालको आन्तरीक राजस्वमा चालु आ.व.को अनुमानित रकम रु १,९५,००,००० को तुलनामा प्रस्तुत कार्ययोजनाको अन्त्यमा रु ३,८४,५३,४६२ हुने अपेक्षा गरिएको छ । यस नगरपालिकाको अघिल्लो परिच्छेदमा प्रक्षेपित आन्तरीक आय र सङ्घीय सरकारबाट हुने वित्तीय हस्तान्तरणबाट प्राप्त हुन सक्ने आय समेत गरि कूल आय संक्षेपमा देहायको तालिका बमोजिम हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

तालिका 3 : नगरपालिकाको अपेक्षित आय संक्षेपमा

राजस्व शिर्षक	यथार्थ	यथार्थ	अनुमान	प्रक्षेपित आय		
	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
आन्तरिक आय	९७३३.०८	९०७६	१९५००	३०६४२.६४	३३९८३.५७	३८४५३.४६
संघीय राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय	९८५७.१०	२०५३४.२४	२२१५५	११७१४५.३५	१२३००२.६२	१२९१५२.७५
प्रदेशसँग राजस्व बाँडफाँटबाट आय	८११६९.६५	१०१९३७.३८	१११५६७	२४३७०.५०	२६८०७.५५	२९४८८.३१
अनुदान	६२८२८३.५४	७३६९६५.५४	६८३३५५.०६	७१७५२२.८१	७५३३९८.९५	७९१०६८.९०
जम्मा	**८६१८१६.५२**	**१०३९२३६.१८**	**८३६५७७.०६**	**८८९६८१.३०**	**९३७१९२.६९**	**९८८१६३.४१**
जनसहभागिता	१९९४.७४	४३८.२५	२०००	२२००	२४२०	२६६२
बैंक मौज्दात		४७८१३.१५	९९५८८.०२	१०९५४६.८२	१२०५०१.५०	१३२५५१.६५
कुल आय बजेट	**८६३८११.२६**	**१०८७४८७.५९**	**९३८१६५.०८**	**१००१४२८.१**	**१०६०११४.२**	**११२३३७७.०७**

स्रोत: दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका

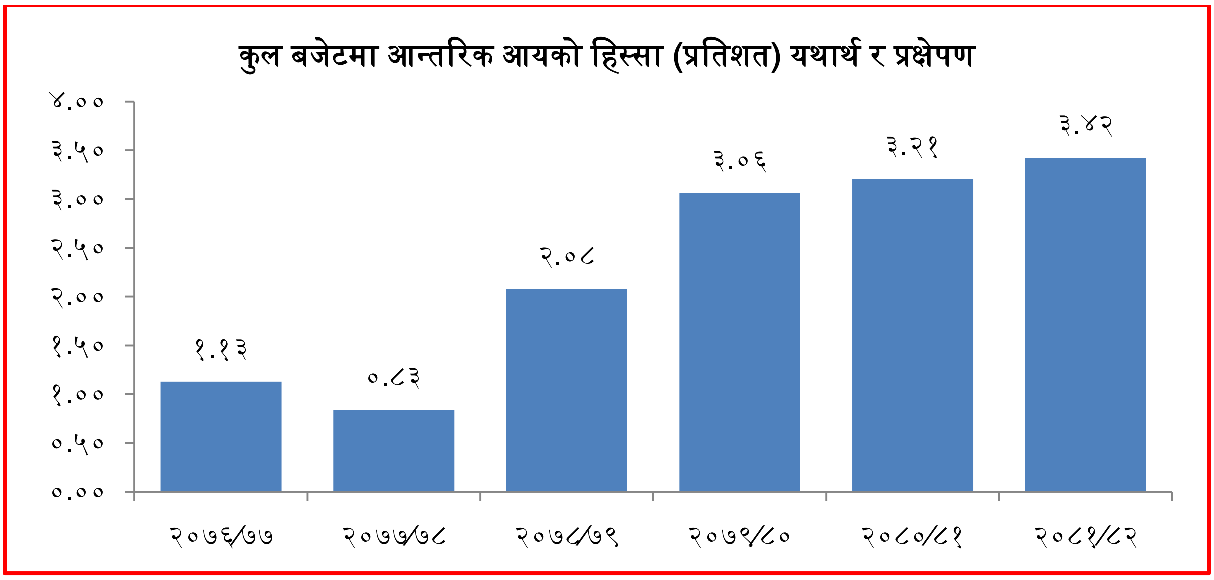

चित्र ७: दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको कुल बजेटमा आन्तरीक आयको हिस्सा (प्रतिशत)

यस कार्ययोजनाको अन्तिम आ.व.मा आफ्नो कुल आयमध्ये आन्तरीक राजस्वको हिस्सा चालु आ.व.को २.०८ प्रतिशतबाट वृद्धि भएर ३.४२ प्रतिशत हुने अपेक्षा गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन भएपछि थप आय सङ्कलन हुने भएकोले आन्तरीक राजस्व वृद्धि हुने देखिन्छ । नगरपालिकासँग भएका स्रोत साधन परिचालनमा जोड दिएर स्थानीय विकासका लागि उल्लेख्य स्रोत स्थानीय स्तरबाटै जुटाउँदै अगाडी बढ्ने दिशामा प्रस्तुत कार्ययोजना महत्वपूर्ण माध्यम हुन सक्दछ । पालिकाको राजस्व सुधारको लागि नयाँ सम्भावनाहरुको पहिचान गरि करको दायरामा समावेश गरिनुपर्दछ । नगरपालिकाको वार्षिक योजना तर्जुमाका लागि आन्तरीक स्रोत अनुमान गर्ने मार्गदर्शनका रुपमा यसले सहयोग पुग्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

उल्लेख गरिए अनुसार प्रक्षेपित आय हासिल गर्नका लागि दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाले वर्तमान संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ । यस सन्दर्भमा सुधारका लागि सुझाइएका कदमहरु निम्नानुसार छन् :

- राजस्व असुलीको अनुगमन कार्यमा राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशील बनाउने ।
- राजस्व दायराभित्र सम्बद्ध सबै पक्षलाई ल्याउन कार्यपालिकाको विशेष भुमिका खेल्नुपर्ने ।
- आर्थिक ऐन संसोधन गरि सङ्घीय कानुन अनुकुलन र थप बस्तुपरक बनाउने ।
- आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने ।
- कर तथा गैर कर सङ्कलन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरुको आयोजना गर्ने । राजस्व सुधारको लागि स्थानीय तहमा २ दिने तालिम सञ्चालनका अलावा करदातालाई शिक्षा प्रदान गर्न आवश्यक छ ।
- लक्ष्य अनुसार राजस्व सङ्कलन गर्नका लागि तुरन्तै आवश्यक व्यवस्था गरि राजस्व सङ्कलन गर्नुपर्ने ।
- भदौ मसान्तभित्र सबै पक्षलाई करको दायरा भित्र ल्याइसक्नुपर्ने ।
- राजस्वका थप क्षेत्रहरु पहिचान गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गर्नुपर्ने ।
- कर प्रशासनलाई व्यवस्थित गर्ने पुर्णरुपमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने ।
- स्थानीयबासीले तिर्न सक्ने क्षमताको आधारमा करको दर निर्धारण गरि करको दायरा बढाउने ।
- कर चुहावट नियन्त्रण गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- कर प्रशासनलाई सूचना प्रविधि प्रणालीमा रुपान्तरण गर्ने ।
- स्थानीय तहको राजस्व परिचालनमा अन्तरपालिका स्तरीय समन्वय भएमा राजस्व सुधार कार्यक्रम प्रभावकारी हुने देखिन्छ ।

परिच्छेद ८. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

यस परिच्छेदमा दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मुल्याङ्कनबारे चर्चा गरिएको छ।

८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कुनै पनि योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन पश्चात मात्रै योजनाले सार्थकता पाउने गर्दछ। कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अन्य कुराको अतिरिक्त यसको अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र निर्माण हुन आवश्यक हुन्छ। राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका कृयाकलापहरुको कार्यान्वयन सुनिश्चितताका लागि पनि यसको नियमित र अनुगमनको व्यवस्था गरिनु जरुरी हुन्छ। राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य रुपमा राजस्व नीति तथा प्रशासन उपशाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ।

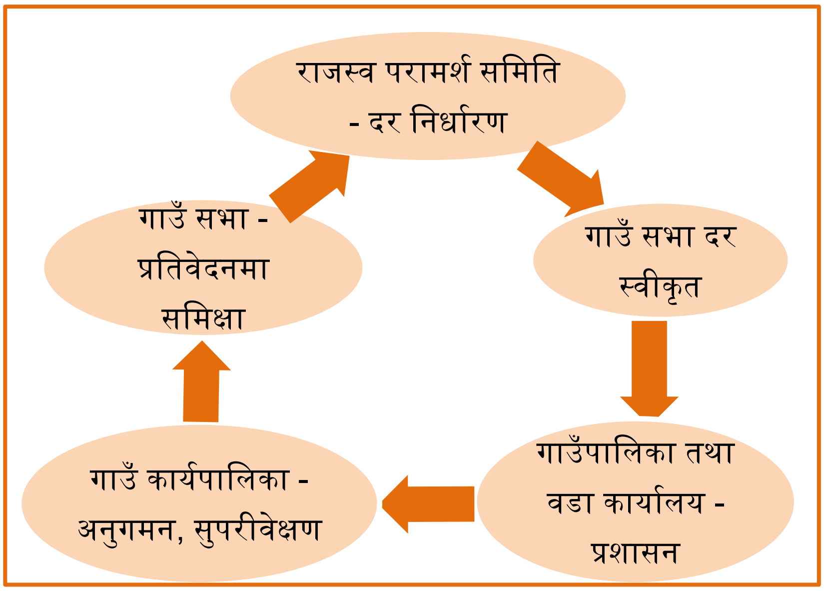

चित्र ८: राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

अनुगमनबाट नगरपालिकाको राजस्व सम्बन्धी नीति र योजनाको उचित रुपमा कार्यान्वय भए/नभएको, राजस्व असुलीको प्रवृत्ति लक्ष्य अनुरुप भए/नभएको, राजस्व प्रशासनमा कुनै समस्या भए/नभएको, सुधारका लागि गरिएका निर्णय कार्यान्वयन भए/नभएको, अभिलेख दुरुस्त राखे/नराखेको, निर्धारित अवधिमा राजस्व कोषमा दाखिला गरे/नगरेको आदि कुराहरु नियमित रुपमा अनुगमन गरि अद्यावधिक सूचना प्राप्त गर्ने र आवश्यकता अनुसार निर्णय, निर्देशन तथा नगरपालिकामा सिफारिस लगायतको कार्यबाट मात्र स्वीकृत आर्थिक ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्दछ। प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना र सो बमोजिम सङ्कलित राजस्वको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि निम्न बमोजिम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ।

तालिका २२: अनुगमन योजना

अनुगमन गर्ने क्षेत्र	अनुगमन गर्ने निकाय	अनुगमन गर्ने समय	अनुगमन गर्ने तरिका
राजस्व असुली	राजस्व शाखा प्रमुख	दैनिक, मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने। ▪ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति अनुगमन गर्ने।

राजस्व प्रशासन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने । ▪ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगतिको तुलना गर्ने ।
राजस्व सुधार योजना	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने । ▪ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य र प्रगतिको तुलना गर्ने ।
समन्वय तथा सहकार्य	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने । ▪ समन्वय र सहजिकरण गर्ने । ▪ मार्गदर्शन तथा निर्देशन दिने ।
राजस्व नीति	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, नगर सभा	चौमासिक र वार्षिक	▪ चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरि आवश्यक रणनीति सिफारिस, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
राजस्व प्रतिवेदन	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, नगर सभा, लेखापरीक्षक	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरि आवश्यक रणनीति सिफारिस, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
समीक्षा	उपप्रमुख	चौमासिक र वार्षिक	▪ लक्ष्य र उपलब्धी सहित सिकाइको प्रस्तुति र सुधारको पृष्ठपोषण प्राप्त गरि आगामी मार्गचित्र तयार गर्ने ।

राजस्वका स्रोत अनुसार अनुगमन गर्दा हेर्नुपर्ने कराहरुको सूची तयार गरि अनुगमन गर्दा प्रभावकारी हुन्छ । साथै अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनु पर्दछ । नगरपालिकाले संस्थागत स्वमूल्याङ्कन गर्दा यस कार्ययोजनाका सम्बन्धित विषयमा आधार लिन सकिन्छ ।

अनुसूची

अनुसूची १: तथ्याङ्क सङ्कलन सूची

१. नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

संक्षिप्त परिचय

- नामाकरण
- घरधुरी तथा जनसङ्ख्या
- क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
- प्रसिद्ध स्थलहरु

मुख्य पूर्वाधारको अवस्था

- सडक, बाटो, पुल
- बिजुली
- खानेपानी तथा सिंचाई
- सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरु
- फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)

आर्थिक अवस्था

- उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
- मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरु
- प्राकृतिक तथा पर्यटकीय सम्पदा

२. नगरपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

हालको संगठन संरचना

- कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	पद	स्वीकृत दरबन्दी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				

भौतिक सुविधाहरु

- कार्यालयका भवनहरु
- सवारी साधन
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१			
२			
३			
४			
५			

- कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु
- राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग
- कम्प्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

३. नगरपालिकाको आय (आन्तरीक तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरण

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरु (२०७५/७६, २०७६/७७ र २०७७/७८) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानित/बजेट विवरण र गत महिनाको मसान्तसम्मको यथार्थ विवरण
- चालु आर्थिक वर्षका लागि नगर सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरु

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरु

- निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण
- नगर सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसँग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरु
- नगरपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु

तथ्याङ्क सङ्कलन फाराम

१. नगरपालिकाका आय स्रोतहरु तथा हालको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/ नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, ईरिक्सा)			
४	घर जग्गा बहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
७	विज्ञापन कर			
८	मनोरञ्जन कर			
ख	**अन्य राजस्व**			
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री			
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर विक्री			
३	वन पैदावर (सामुदायिक वनको) विक्रीबाट प्राप्त आय			
४	नक्सापास दस्तुर			
५	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क			
६	वहाल विटौरी शुल्क			
७	पार्किङ्ग शुल्क			
८	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
९	फोहरमैला व्यवस्थपन शुल्क			
१०	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
११	स्थानीय विद्युत महशुल			
१२	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाईडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
१३	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि)			
१४	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			

१५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१६	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१७	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१८	दण्ड जरिवाना			

२. नगरपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा र भवन

क्र.सं.	जग्गा रहेको स्थान	कि.नं.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	**स्वामित्व रहेको जग्गा**				
१					
२					
३					
ख	**भोगचलनमा रहेको जग्गा**				
१					
२					
३					

३. नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन तथा औजारहरु

क्र.सं.	भवन रहेको स्थान	भवनको विवरण	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
१	**भवन**			
२	**मेसिन औजार**			

४. करमा आधारित सूचनाहरु

क) सम्पत्ति कर सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता सङ्ख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता सङ्ख्या

सङ्कलित रकम

ख) भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित सङ्ख्या	बहालमा भएको सङ्ख्या	औषत बहाल दर
१	व्यापरिक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरु (नोट: व्यापारिक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्याम्पस, आदि)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			
३	आवासिय भवन/घरहरु			
३.१	कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएको)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्की घर (Without RCC Frame Structure)			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर (With RCC Frame Structure)			
	जम्मा			

ग) मालपोत (भूमी कर) सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता सङ्ख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता सङ्ख्या

सङ्कलित रकम

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औषत मुल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासीय क्षेत्र			
३	कृषि क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
	जम्मा			

घ) मालपोत (भूमी कर) सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता सङ्ख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता सङ्ख्या

सङ्कलित रकम

क्र.सं.	सवारी साधन	अनुमानित सङ्ख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा, ईरिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
	जम्मा		

ङ) व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता सङ्ख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता सङ्ख्या

सङ्कलित रकम

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी विमा, आदि)				
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसाय				

च) प्राकृतिक स्रोतजन्य बस्तु विक्री

क्र.स.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	सम्पतिको किसिम	कुल उत्खनन योग्य परिमाण	विक्री मूल्य	सम्भाव्य निकासी परिमाण
१		ढुङ्गा गिट्टी स्लेट वालुवा दहत्तर बहत्तर अन्य			
२		ढुङ्गा गिट्टी स्लेट वालुवा दहत्तर बहत्तर अन्य			
		जम्मा			

छ) जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

क्र.सं.	वस्तुहरु	ईकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क	**जडिबुटी जन्य वस्तुहरु**			
ख	**कवाडी जन्य वस्तुहरु**			
ग	**जीवजन्तुको हाड, सिंङ, खुर, प्वाँख**			

ज) बहाल विटौरी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सम्पत्तिहरु	ईकाई	परिमाण	दर
क	भवन तथा कोठाहरु			
ख	मेसिनहरु			
ग	सार्वजनिक सम्पत्ति			

झ) नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	ईकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको सम्भावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	विजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक वत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकीय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
२३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
जम्मा					

अनुसूची २: विषयगत विश्लेषणको नमूना फाराम

१. राजस्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरु	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागि सुझावहरु
क) संगठनात्मक व्यवस्था		
राजस्व शाखाको व्यवस्था संगठन संरचना छ छैन?		
राजस्व शाखामा कुन तहका कति दरबन्दी छन् ? र हालको पदपूर्तिको अवस्था कस्तो छ ?		
राजस्व शाखाले गर्ने कामका लागि कार्यविवरण छ कि छैन ?		
कर्मचारीहरुलाई उनीहरुको जिम्मेवारी स्पष्ट र लिखित रुपमा दिईएको छ छैन?		
कर्मचारीहरुलाई आवश्यक पर्ने स्थान, फर्निचर, यातायात साधन, कम्प्युटर, मसलन्द आदिको व्यवस्था कस्तो छ?		
सूचना प्रविधिको प्रयोगको अवस्था कस्तो छ? (सफ्टवेयर, एस.एम.एस., ईमेल, टेलिफोन, आदि)		
कर्मचारीको राजस्व परिचालन सम्बन्धी क्षमता विकासको लागि के गरिएको छ ?		
राजस्व परिचालनका लागि वडालाई दिईएको जिम्मेवारी के छ ?		
ख) राजस्व प्रशासन सञ्चालनको अवस्था		
करदाताहरुको नाम तथा कर लाग्ने आधारको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ? कर अभिलेख आवश्यक पर्ने स्रोतहरु - सम्पत्ति, व्यवसाय, सवारी साधन, विज्ञापन, बहाल, आदि		
नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका स्थायी सम्पत्तिहरुको विवरण तथा सो को परिचालन कस्तो छ?		
कर निर्धारणको लागि सम्पत्ति वा आय वा खर्च वा कारोवारको मूल्याङ्कन कतिको सहि रुपमा भएको छ ? मूल्याङ्कन अनुसार कर निर्धारण भएको छ छैन?		
चुहावट हुन सक्ने सम्भावनाहरु के के छन् र तिनको नियन्त्रणको लागि कस्तो नीति लिईएको छ?		
व्यवस्थाको वर्खिलाप गरेमा दण्डको व्यवस्था कस्तो छ?		
समयमा तिर्नेलाई छुट र ढिलो बुझाएमा जरिवाना लाग्ने व्यवस्था सबै आय स्रोतहरुमा कसरि लागु गरिएको छ?		
करदाताहरुलाई उनीहरुले तिर्नुपर्ने कर रकम बारे अग्रिम जानकारी गराउने व्यवस्था के छ र कतिको प्रभावकारी छ?		

नगरपालिकाले निर्धारण गरेको कर तथा शुल्कमा चित्त नबुझेमा गुनासो वा उजुरी गर्नसक्ने व्यवस्था के कस्तो छ ?		
राजस्व शाखाको कार्य प्रकृया, चुहावत नियन्त्रणको प्रयास, लक्ष्य तथा असुली अवस्थाको अनुगमनको व्यवस्था के छ?		
सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणाको कार्यान्वियनको अवस्था कस्तो छ?		
ग) सूचना तथा समन्वयको अवस्था		
करदाताहरुलाई कर तथा शुल्क सम्बन्धी जानकारी दिन के कस्तो कार्य गरिएको छ? (शिक्षामूलक कार्यक्रम, प्रचार प्रसार, होर्डिङ बोर्ड, वेभ साईट, आदि)		
करको दर निर्धारण तथा समिक्षामा सरोकार पक्षहरुको सहभागिता कस्तो छ?		
राजस्व परामर्श समिति तथा अन्य समितिहरुको प्रभावकारिता कस्तो छ ? (बैठक सङ्ख्या, निर्णयहरु आदि)		
राजस्व असुलीमा सरोकार पक्षहरुको सकारात्मक सहभागिताको अवस्था कस्तो छ?		
राजस्व शाखालाई अन्य शाखा तथा निकायबाट प्राप्त सहयोग कस्तो छ?		
आयका स्रोतहरुको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ?		
नगरपालिकाको आयको आय विवरण सार्वजनिक हुने गरेको छ छैन?		
आयको आलेप तथा मलेप हुने गरेको छ छैन? छ भने आएका बेरुजुहरु कसरी सम्बोधन भएका छन्?		

निश्कर्ष: नगरपालिकाको राजस्व परिचालनको अवस्थामा सुधार ल्याउनको लागि लिन सक्ने नीतिगत व्यवस्था

क.

ख.

ग.

२. स्थानीय तहलाई प्राप्त आन्तरीक राजस्व अधिकार र परिचालनको अवस्था

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/ नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, ईरिक्सा)			
४	घर जग्गा बहाल कर			

५	व्यवसाय कर			
६	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
७	विज्ञापन कर			
८	मनोरञ्जन कर			
ख	**अन्य राजस्व**			
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री			
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर विक्री			
३	वन पैदावर (सामुदायिक वनको) विक्रीबाट प्राप्त आय			
४	नक्सापास दस्तुर			
५	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क			
६	वहाल विटौरी शुल्क			
७	पार्किङ्ग शुल्क			
८	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
९	फोहरमैला व्यवस्थपन शुल्क			
१०	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
११	स्थानीय विद्युत महशुल			
१२	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाईडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
१३	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि)			
१४	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१६	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१७	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१८	दण्ड जरिवाना			

माथि उल्लेखित बाहेक कुनै थप आन्तरीक राजस्व उठाएको भएमा सो को विवरण:

क.

ख.

ग.

आन्तरीक आय उठाउन सक्ने तर हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरु तथा सो को परिचालन गर्ने उपाय:

सम्भाव्य भए पनि हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरु	लागु नहुनुको कारण	परिचालन गर्ने उपाय

कर तथा शुल्कको दरमा देखिएका कमी कमजोरी तथा सुधारको उपाय

दर रेट निर्धारणमा कमी कमजोरी देखिएका आय शिर्षकहरु	कारण	सुधार गर्ने उपाय

अनुसूची ३: वस्तुगत विश्लेषणको नमूना फाराम

आय शिर्षकहरु	आवश्यक सूचना	सूचनाको सम्भाव्य स्रोतहरु
भूमि कर (मालपोत)	जग्गाको क्षेत्रफल तथा उपयोग	मालपोत कार्यालय
सम्पत्ति कर	सम्पत्ति धनी तथा निजको नाममा रहेका जग्गा तथा संरचना	स्थानीय तह, मालपोत कार्यालय, सर्भेक्षणहरु
व्यवसाय कर	उद्योग व्यवसायका सङ्ख्या प्रकृति सहित	स्थानीय तह, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय, व्यवसायिक सङ्घ संगठनहरु
सवारी कर	नगर क्षेत्रमा रहेका सवारी साधनहरु	यातायात व्यवस्था कार्यालय
बहाल विटौरी शुल्क	भाडामा दिएको जग्गाको क्षेत्रफल र भाडा दर	स्थानीय तह
घर जग्गा बहाल कर	भाडामा दिईएका घरहरु तथा प्रचलित दर	कर कार्यालय, जनगणना तथा सर्वेक्षणहरु
विज्ञापन कर	नगर क्षेत्रमा रहेका विज्ञापन पाटीहरु	स्थानीय तह
मनोरञ्जन कर	नगर क्षेत्रमा रहेका सिनेमा हलहरु	स्थानीय तह
सवारी पार्किङ शुल्क	पार्किङ क्षेत्रको क्षेत्रफल तथा सवारी प्रवेश सङ्ख्या	स्थानीय तह तथा स्थलगत सर्वेक्षण
खानेपानी महशुल	धारा सङ्ख्या तथा पानीको उपयोग	वितरण परिमाण, मिटर रिडिङ
विद्युत महशुल	मिटर सङ्ख्या तथा विजुलीको उपभोग	वितरण परिमाण, मिटर रिडिङ
फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	सेवा लिनेको सङ्ख्या	नगरपालिका, सेवा प्रदायक
ढल निकास सेवा शुल्क	सेवा लिनेको सङ्ख्या	नगरपालिका, सेवा प्रदायक
हाटबजार सेवा शुल्क	हाटबजार क्षेत्रको क्षेत्रफल	स्थलगत सर्भेक्षण
पशु वधशाला सेवा शुल्क	औषत पशु वध सङ्ख्या	स्थलगत सर्भेक्षण
सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क	प्रत्यक्ष सेवा लिनेको सङ्ख्या	स्थानीय तह
भाडा तथा बहाल	भाडा बहालमा दिएको पसल, घर तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
मेसिन तथा औजार भाडा	भाडामा दिएको मेसिन तथा औजार र प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा	ताल, पोखरी तथा जग्गाहरुको सङ्ख्या तथा क्षेत्रफल तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
प्राकृतिक स्रोत	निस्काशन परिणाम	EIA प्रतिवेदन, स्थलगत सर्भेक्षण

कुल आय सम्भाव्यता पहिचान (शिर्षकगत रुपमा विश्लेषण गर्ने)

विवरण	सङ्ख्या	औषत कर वा शुल्कको दर	सम्भाव्य रकम
ठूला			
मझौला			
साना			
कुल आय सम्भाव्यता			

खुद आय सम्भाव्यता पहिचान

विवरण	**रकम**
कुल आय सम्भाव्यता	
खुद आय सम्भाव्यता: करको दायरामा ल्याउन सकिने (कुल सम्भाव्यताको ... प्रतिशतले हुने रकम)	

खुद आय सम्भाव्यता पहिचान (आय ठेक्का)

विवरण	**रकम**
कुल आय सम्भाव्यता	
करको दायरामा ल्याउन सकिने (कुल सम्भाव्यताको ... प्रतिशतले हुने रकम)	
घटाउने, ठेकेदारको ओभरहेड खर्च (आयको १५ प्रतिशतले हुने रकम)	
घटाउने, ठेकेदारको नाफा (आयको १० प्रतिशत)	
खुद आय सम्भाव्यता (प्रारम्भिक ठेक्का अङ्क)	

निश्कर्ष:

सम्भाव्यता पहिचान पछि आय सङ्कलनमा ठूलो खाडल (GAP) देखिएका आय शिर्षकहरु	**खाडल ठूलो हुनुको कारण**	**समाधानका उपायहरु**

अनुसूची ४: आय प्रक्षेपणको ढाँचा

राजस्व सङ्केत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ	अनुमान	प्रक्षेपण		
		२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१००००	राजस्व तथा अनुदान					
११०००	स्थानीय कर					
११३००	सम्पत्ति कर					
११३१४	भूमि कर (मालपोत)					
११३२१	घर बहाल कर					
११३२२	बहाल विटौरी कर					
११३५१	व्यवसाय कर					
११४५१	सवारी साधन कर					
११४७०	मनोरञ्जन कर					
११४७२	विज्ञापन कर					
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर					
११६१४	रेडियो, एफ.एम. सञ्चालन दस्तुर					
११६२१	चालक अनुपति पत्र, सवारी दर्ता किताव सम्बन्धी दस्तुर					
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोबारमा लाग्ने कर					
११६९१	जडीवुटी, कवाडी जीवजन्तु कर					
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय					
१४२१२	सरकारी सम्पत्ति विक्रीबाट प्राप्त रकम					
१४२१३	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम					
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग वापतको शुल्क					
१४२१८	विद्युत सेवा शुल्क					
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क					
१४२२१	न्यायिक दस्तुर					
१४२२४	परीक्षा शुल्क					
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क					
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क					
१४२४२	नक्शा पास दस्तुर					
१४२४३	सिफारिस दस्तुर					
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दस्तुर					
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर					
१४२४६	मुल्याङ्कन दस्तुर					
१४२४९	अन्य दस्तुर					
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत					
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत					
१४५३१	सरकारी सम्पत्ति विक्रीबाट प्राप्त आय					

१४४००	**वस्तु तथा सेवामा आधारित कर**					
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.क.					
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्त: शुल्क					
१४४५६	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने सवारी कर					
१४१७०	**राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय**					
१४१७१	वन रोयल्टी					
१४१७२	खानी रोयल्टी					
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी					
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी					
१४१७५	पदमार्ग रोयल्टी					
१३३१०	**अन्तरसरकारी अनुदान**					
१३३११	समानीकरण अनुदान					
१३३१२	शसर्त अनुदान					
१३३१३	विशेष अनुदान					
१३३१४	समपुरक अनुदान					
१३३१५	अन्य अनुदान					
१३३२०	**अन्तरसरकारी पुँजिगत अनुदान**					
१३३२१	शसर्त पुँजिगत अनुदान					
१३३२२	विशेष पुँजिगत अनुदान					
१३१००	**द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान**					
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान					
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजिगत अनुदान					
१३२००	**वहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान**					
१३२१०	**वहुपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान**					
११२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान					
११२११	गैरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान					
१३२२०	**वहुपक्षीय वैदेशिक पुँजिगत अनुदान**					
११२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पुँजिगत अनुदान					
११२२१	गैरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पुँजिगत अनुदान					
३३१००	**आन्तरीक दायित्व**					
३३१९०	**खुद आन्तरीक ऋण**					
३३१९१	अन्य आन्तरीक सरकारबाट प्राप्त ऋण					
३३१९३	अन्य सङ्घ संस्थाबाट प्राप्त ऋण					
३३२००	**वाह्य वित्तिय दायित्व**					
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति					
	जम्मा राजस्व, अनुदान तथा दायित्व					

नगरपालिकाको आय संरचनाको सारांश

क्र.सं.	**राजस्व शिर्षक**	**यथार्थ आय**	**प्रस्तावित आय**	**प्रक्षेपित आय (आगामी ३ आ.व.को)**		
		२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	आन्तरीक आय					
२	सङ्घीय राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय					
३	प्रदेश राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय					
४	अनुदान					
५	दायित्व					
६	जनसहभागिता					
	कुल आय					
कुल आयमा आन्तरीक आयको हिस्सा (प्रतिशतमा)						

अनुसूची ५: माईन्युट

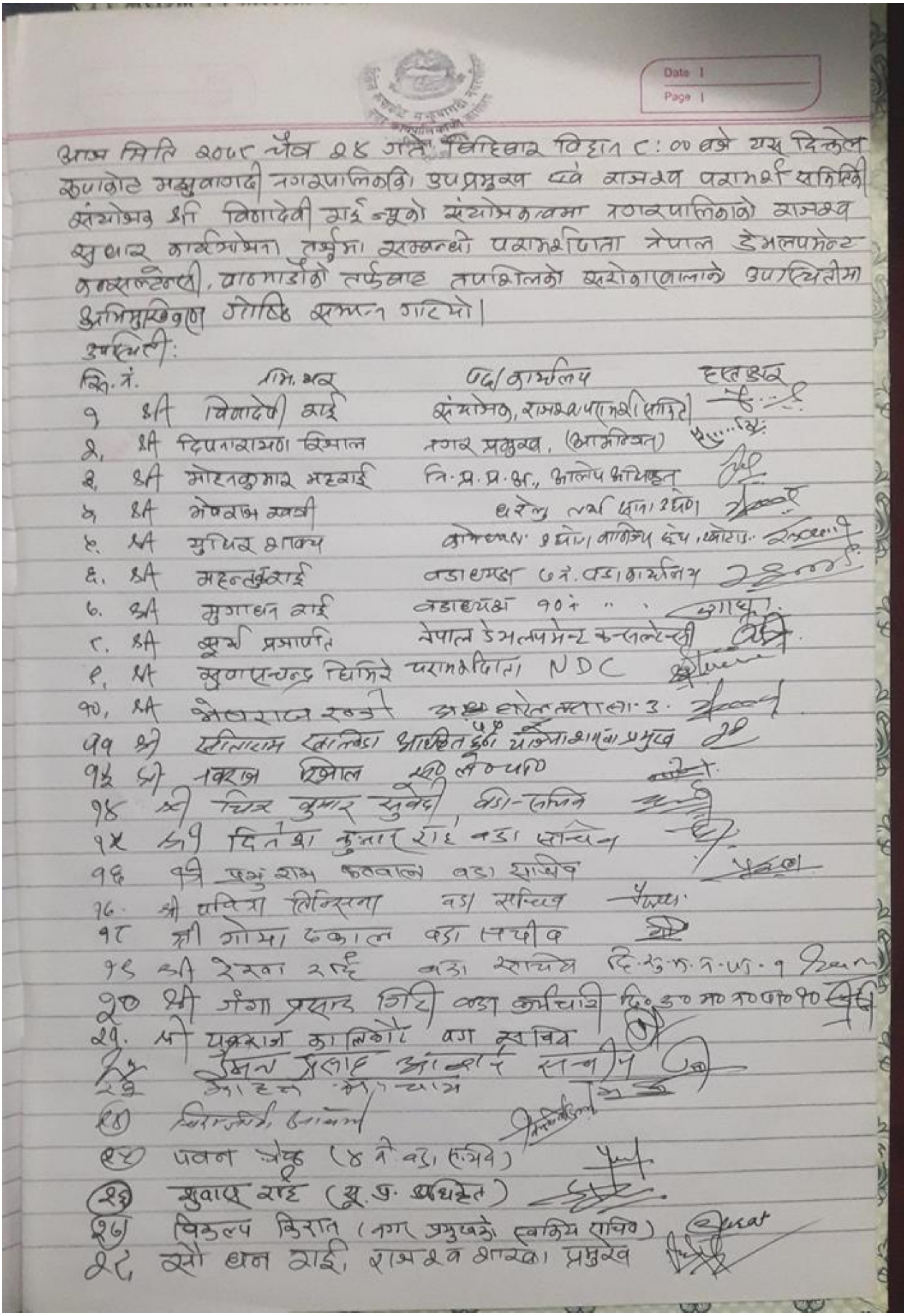

Date |
Page |

आज मिति २०७८ चैत्र २४ गते बिहिबार बिहान ८:०० बजे यस दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको उपप्रमुख एवं राजस्व परामर्श समितिको संयोजक श्री विनादेवी राई ज्यूको संयोजकत्वमा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी परामर्शदाता नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सी, काठमाडौंको तर्फबाट तपशिलको सरोकारवालाको उपस्थितीमा अभिमुखिकरण गोष्ठि सम्पन्न गरियो।

उपस्थिती:

सि.नं.	नाम थर	पद/कार्यालय	हस्ताक्षर
१	श्री विनादेवी राई	संयोजक, राजस्व परामर्श समिति	
२	श्री दिपनारायण रिजाल	नगर प्रमुख, (आमन्त्रित)	
३	श्री मोहनकुमार भट्टराई	नि.प्र.प्र.अ., आर्थिक अधिकृत	
४	श्री भेषराज खत्री	घरेलु तथा साना उद्योग	
५	श्री सुधिर शाक्य	[illegible] उद्योग वाणिज्य संघ, खोटाङ	
६	श्री महन्तकुमार राई	वडाध्यक्ष ७नं. वडा कार्यालय	
७	श्री सुगाधन राई	वडाध्यक्ष १०नं. " "	
८	श्री सूर्य प्रसाईं	नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सी	
९	श्री खुमाचन्द्र घिमिरे	परामर्शदाता NDC	
१०	श्री भेषराज रुम्बो	[illegible] मा.वि. ३	
११	श्री हरिनाराम खालिङ	आधिकृत छैठौं योजना शाखा प्रमुख	
१२	श्री नवराज रिजाल	[illegible]	
१३	श्री चित्र कुमार सुवेदी	वडा-[illegible]	
१४	श्री दिनेश कुमार राई	वडा सचिव	
१५	श्री प्रभु राम कटवाल	वडा सचिव	
१६	श्री पवित्रा लिम्बिसना	वडा सचिव	
१७	श्री गोमा ढकाल	वडा सचिव	
१८	श्री रेखा राई	वडा सचिव दि.रु.म.न.पा. १	
२०	श्री गंगा प्रसाद गिरि	वडा कर्मचारी दि.रु.म.न.पा. १०	
२१	श्री पुष्कराज कार्की	वडा सचिव	
२२	[illegible] प्रसाद [illegible]	सचिव	
२३	[illegible]	[illegible]	
२४	[illegible]	[illegible]	
२५	पवन श्रेष्ठ	(४ नं वडा सचिव)	
२६	सुवास राई	(सू.प्र. अधिकृत)	
२७	विकल्प किरात	(नगर प्रमुखको स्वकिय सचिव)	
२८	श्री धन राई,	राजस्व शाखा प्रमुख	

माथि उल्लेखित महानुभावहरुको टिमलिडरसीपमा नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सी काठमाडौंका परामर्शदाता श्री सूर्य प्रजापति र सुवास चन्द्र पोखरेलद्वारा राजस्व सुधार कार्ययोजना, यसको सूचक, विषय क्षेत्र, कानुनी आधार र अवस्थाका विषयमा अभिमुखिकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरियो

आज मिति २०७० असार १ गते बुधबारका दिन प्रदेश नं. १ जिल्ला खोटाङ स्थित यस दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको सभाहलमा नगर उपप्रमुख एवं स्थानीय राजश्व परामर्श समितिका संयोजक श्री विशन राई ज्युको अध्यक्षतामा तपशिलका पदाधिकारी लगायतको उपस्थितीमा यस नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको सन्दर्भा प्रस्तुती र छलफल गरी देहायका निर्णयहरु पारित गरियो ।

उपस्थिती:

सि.नं.	पदाधिकारीको नाम, थर	पद/कार्यालय/समिति	हस्ताक्षर
१	श्री विशन राई	संयोजक	
२	श्री नीलमकुमार न्यौपाने	सदस्य	
३	श्री ध्रुवविक्रम राई	सदस्य	
४	श्री धनशोभा राई	सदस्य	
५	श्री भेषराज खत्री	सदस्य घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय	
६	श्री उपिन कुमार राई	सदस्य, उद्योग वाणिज्य संघ ([illegible])	
७	श्री सौ धन राई	सदस्य सचिव,	
अन्य आमन्त्रित			
८	श्री तीर्थराज भट्टराई	नगर प्रमुख	
९	श्री राजकुमार राई	लेखा अधिकृत	
१०	श्री सुवास राई	सूचना प्रविधि अधिकृत	
परामर्शदाताको तर्फबाट उपस्थिती/प्रतिनिधि			
११	श्री इन्द्रलाल चापागाई	नेपाल डेभलप्मेन्ट कन्सल्टेन्सी	
१२	श्री द्रोण बहादुर सेन	नेपाल डेभलप्मेन्ट कन्सल्टेन्सी	
अन्य उपस्थिती			
१३	श्री मोहनकुमार भट्टराई	प्र.ले.प. अधिकृत	
१४,	श्री दुण्डीराज पाण्डे	प्रशासन शाखा प्रमुख	

प्रस्तावहरु:

प्रस्ताव नं. १.राजश्व सुधार कार्ययोजना माथिको छलफल

प्रस्ताव नं. विविध सम्वन्धमा ।

निर्णयहरू:

निर्णय नं. १. राजश्व सुधार कार्ययोजना माथिको छलफल सम्वन्धमा ।

यस दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना माथि उपस्थित सरोकारवालासँग छलफल र प्रस्तुती गरियो । छलफलवाट आएका सुझावहरु समेटी परामर्शदाता । नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सीवाट अन्तिम प्रतिवेदन नगरपालिका र प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रमा बुझाउने निर्णय निर्णय गरियो ।

निर्णय नं. २. विविध सम्वन्धमा वैठकको अन्य विषय नभएकाले आजको वैठक यही समापन गरियो ।

अनुसूची ६: फोटो

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यशाला गोष्ठीका झलकहरु

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण

नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदनमा सुझाव सङ्कलन कार्य

राजस्व तथा सङ्घ संस्था शाखा

दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगर कार्यपालिकाको कार्यालय